

РЕПЕР
НОБЕЛЯ

ГЕОРГІЙ
ГАМОВ

стор. 6-7

МИТЬ
ПОЕЗІЇ

АДАМ
ГЛОБУС

стор. 13

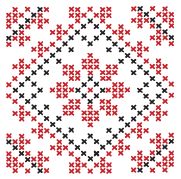
ТЕАТР

ГУЦУЛКА
КСЕНЯ

стор. 16

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№1-2 | 2022

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

ЧИМ РІЗНЯТЬСЯ ПОВСТАНСЬКИЙ І СУЧАСНИЙ ФРОНТОВИЙ СВЯТВЕЧІР

Сімдесят років тому окупована радянським урядом Україна зустрічала Різдво потай, щоби про то не дізналися карателі з НКВС чи ідейні «партійні».

А воїни Української повстанської армії були змушені вітати світле народження Христа в криївках. Але і там були по можливості підготовлені подарунки, колядки та святкова вечеря. Яким було Різдво в повстанській криївці, на основі документів та спогадів самовидців, що збереглися до нашого часу, розповів історик Володимир Гінда.

ДАРУВАЛИ ПРЕЗЕНТИ ТА МАЛЮВАЛИ ЛИСТІВКИ

Командири повстанських підрозділів у такі дні намагалися за нагодою організувати невеличкі подарунки для вояків. Це могли бути тютюн, сушені фрукти, сорочки, рукавиці, шкарпетки тощо. Іноді все це запаковували, а на пакунку писали, для якого повстанця призначений подарунок. Здебільшого цим займалася Теренова сітка ОУН і референтура жіноцтва чи Українського Червоного Хреста. Втім, дослідники повстанського руху зауважують, що організація подарунків була радше винятком, а не правилом. Частіше їх одержували поранені у шпиталях, аніж здорові стрільці.

По можливості повстанці вітали своїх рідних, коханих чи побратимів різдвяними листівками, переважно виготовленими кустарним способом (до прикладу, на друкарських машинках) або в підпільних друкарнях. Часто вони мали простенький вигляд, були прикрашені різними візерунками чи нескладним

Малюнок Нікіти ПІТОВА

малюнком із невеликим привітанням. Часом повстанці виготовляли їх у криївках, але тільки тоді, коли хтось із присутніх мав хист до малювання та необхідні фарби. Він просто малював листівку на папері та розфарбовував аквареллю.

Зазвичай повстанці прагнули відсвяткувати Різдво в селах – тих, де не було радянських гарнізонів. Зайшовши до населеного пункту, вони обирали кілька хат на околиці, просили господарів готувати кутю та святку-

вали разом із селянами. При цьому навколо села виставляли пости спостереження, які мали слідувати, щоби до населеного пункту раптово не ввірвалися МДБісти.

ДІДУХ ТА РІЗДВО У ЛІСІ

Дещо по-іншому Різдво відзначали у лісі чи криївці. Цього дня упівці намагалися приготувати кілька смачних страв до різдвяного столу, прикрашали ялинки, навіть робили дідуха. Під час святої вечері після загаль-

ної молитви кілька слів і побажань завжди говорив командир, потім всі молилися та сідали за святковий стіл, проглянувши попередньо всі підходи до криївки, аби раптово не наскочила облава. Розважали себе, чим могли: співали колядок, розповідали веселі історії зі свого життя, згадували рідних.

У повстанських таборах у лісі Різдво відбувалося веселіше, ніж у криївках, адже тут люди були не в замкнутому просторі, а тому могли влаштувати танці або навідуватися до найближчих до табору сіл.

Повстанці під час колядок співали як давніх, так і складених самими пісень. Для прикладу наведу одну з таких:

*Сині кучугури, пролягли хуртечі,
І на землю грішину опустився вечір.*

*Опустився тихо, щоб оголосити,
Як у Вифлеємі народивсь Спаситель.*

*А в криївці вогко, ні куті, ні сина,
А в селі Святвечір, ждуть, напевне, сина.*

Вийшов із криївки, тишина довкола

Лише кріс з морозом у долоні коле.

Тільки не в цей вечір, вирішив повстанець

І намерзлу зброю – в схованці зоставив.

*А мороз гарцює і рипить дорога,
А у небі зорі величають Бога.*

*І на решті хвіртка, а за нею хата.
Відчиняє двері: «Із Різдвом вас, тату!»*

Ще хотів спитати, де старенька мати,

Як з кутків на нього – штири автомати.

Підійшов до сина батько й тихо мовив:

*«Вибач, що так сталось.
З Різдвом Христовим».*

Чим були повстанські колядки для вояків УПА, доволі вдало розповів сотник Мирослав Симчич.

– Скажу вам, що і повстанська коляда, і пісня були тоді й пізніше сильною духовною зброєю, часто сильнішою за кріса. Повстанські пісні не лишень підтримували дух вояків УПА у боротьбі з жорстоким ворогом, а й зберігали віру народу в незалежну Україну протягом усього часу советської окупації...

А СЬОГОДНІ?

Сучасне українське фронтове Різдво майже не зазнало змін. Адже ворог у нас той самий, що і був пів століття тому. А українські захисники так само через волонтерів, що у свої «бусиках» везуть в окопи на передову тепло та щирість свята від усієї української громади, отримують подарунки та смаколики.

Єдине – учасникам різдвяних вертепів уже не потрібно ховатися. Хіба що ворог за своєю звичкою почне обстріл мирних кварталів прифронтових населених пунктів. Є і народжені в АТО/ООС новітні колядки. Одну з таких, створену в межах проекту «Пісні Війни», заспівали виконавці гурту «Пікардійська терція» разом зі співачкою Оксаною Мухом та учасником АТО, воїном-нацгвардійцем Зиновієм Медюхом.

Володимир СКОРОСТЕЦЬКИЙ,
кореспондент АрміяInform

КІНОНОВИНКИ СІЧНЯ

Найочікуваніша прем'єра українського фільму «Стоп земля» на великих екранах стартує у січні. Фільм уже отримав низку нагород, а саме: «Кришталевий ведмідь» за найкращий художній фільм від Юнацького журі конкурсної програми Generation 14plus, Берлінський міжнародний кінофестиваль, 2021. Гран-прі «Золотий Дюк», Найкращий повнометражний фільм, найкраща акторська робота, Одеський міжнародний кінофестиваль у 2021 та найкращий повнометражний ігровий фільм, відкриття року, найкраща режисерка, найкраща акторка, найкращий сценарій на Національній премії кінокритиків «Кіноколо» за 2021 рік.

Ганна ОБОРСЬКА

Сюжет картини про те, як 16-річна інтровертна школярка Маша навчається у звичайній київській школі в 11-А класі. У своєму житті не почуватися дивно та відсторонено в колективі їй допомагають близькі друзі Яна та Сеня, по-своєму переживаючи напружену шкільну буденність. Окрім майбутніх екзаменів, вийти із зони комфорту Машу змушує закоханість в однокласника Сашу. Маша в якийсь момент розуміє, що якщо не наважиться – ніколи не знатиме, чи взаємним є її кохання до хлопця. Й хоча фільм змальовує життя підлітків, проте є цікавим для загальної аудиторії глядачів.

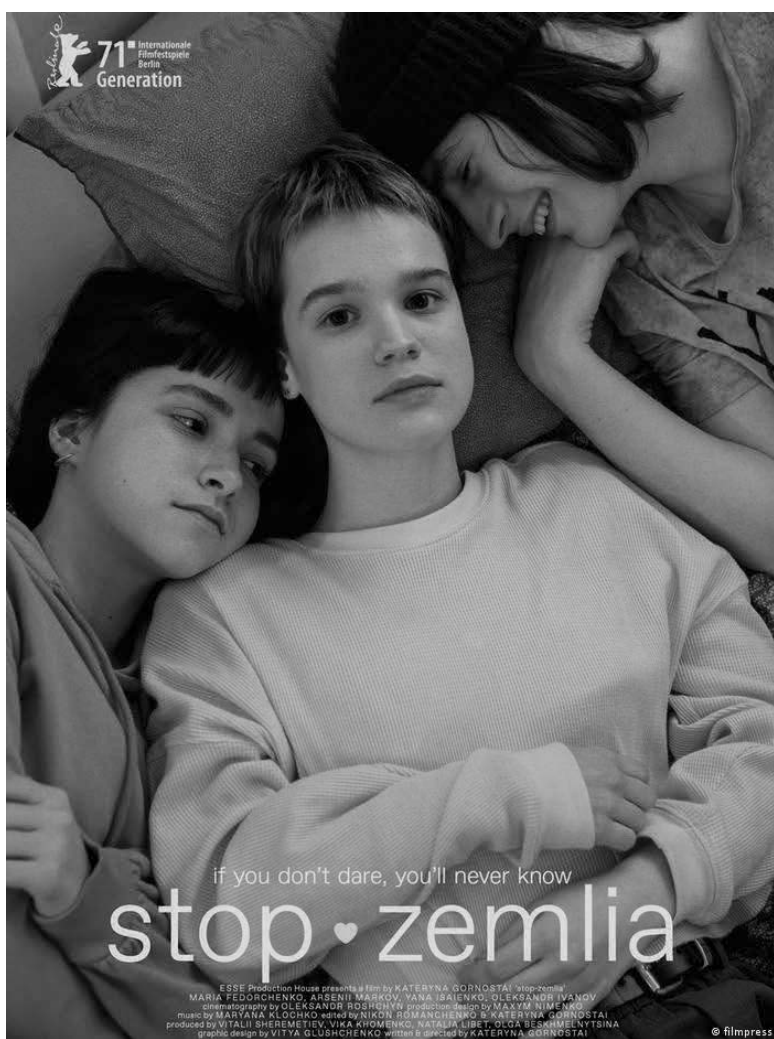
Ще одна довгоочікувана прем'єра зимового сезону – нова історія кінокомпанії Marvel, фільм «Людина-павук: додому шляху нема». Сюжет картини розпочинається з неочікуваного прецеденту: вперше за всю кіноісторію Людини-павука улюбленого супергероя викрито, й тепер Пітер Паркер більше не в змозі поєднувати особисте звичайне життя та супергеройські обов'язки. Щоб повернути все назад, він звертається по допомогу до Доктора Стренджа... Проте ставки зростають і Пітер мусить відчутти сповна, що означає бути супергероєм!

Протягом усієї картини герої змушені відчайдушно боротися з різними перешкодами, цікавим режисерським ходом було залучити акторів з попередніх історій про Людину-павука, герої постають перед складним вибором! Меседжі та цінності, закладені у фільмі, вражають філософським підтекстом, гідне кіно, після перегляду якого залишаються бурхливі та теплі емоції!

Продовження прекрасного анімаційного хіта «Співай» від Illumination теж порадував фана-

«Людина-павук: додому шляху нема»

«Стоп земля»

тів на широких екранах! У «Співай 2» на коалу Бастера та його друзів чекає нова музична захоплива пригода. Ще більше грандіозних хітів та запальних виступів, які вразять кожного глядача. Тяжко бути продюсером, коли ти – коала і в тебе такі лапки. Ще складніше, коли твоя вірна помічниця давніша за друкарську машинку. І зовсім весело, коли твоя трупка – це пухляк, що танцює без зупинки, колюча дівчинка-панк, сором'язлива школярка, здоровань-гангстер і багатодітна мама, чії діти – порослята у прямому розумінні. Рецепт успіху буде простий – рвонути до світової столиці розваг, завербувати легендарного рок-музиканта та підірвати сцену новим грандіозним веселим музичним шоу. Ця неймовірна історія варта вашої уваги.

НОВЕ БРИТАНСЬКЕ КІНО: СХОДЖЕННЯ ЗІРКИ

Цьогоріч традиційний фестиваль «Нове британське кіно», який

відбувається в Україні з 2000 року, вперше пройде в онлайн-форматі. Колекція фільмів, що отримала назву «Сходження зірки», презентує добірку повнометражних дебютів провідних режисерів сучасної Великої Британії. Фільми демонструють розвиток новітнього британського кінематографа та творчого бачення авторів, відзначених світовими кінопреміями. Цього року кураторами програми стали: британський кінокритик Іен Хейдн Сміт (Ian Haydn Smith), автор книг про кіно й редактор Curzon Magazine та BFI Filmmakers Magazine, та Ілля Дядик, програмний директор «Архаус Трафік». Подію організовано Британською Радою в Україні та компанією Arthouse Traffic. До цьогорічної програми фестивалю увійшли такі кінострічки: трилери «Житловий комплекс» та «Звір», пригодницька драма «Воїн», мелодрама «Земля Божа», драма «Тиранозавр» і романтична трагікомедія «Субмарина».

УКРАЇНСЬКИЙ ХІТ «ШУМ» ВІД GO-A УВІЙШОВ ДО ТРІЙКИ НАЙПОПУЛЯРНІШИХ ПІСЕНЬ В ІСТОРІЇ ЄВРОБАЧЕННЯ

Наприкінці 2021 року радіо міжнародного пісенного конкурсу «Євробачення» ESC Radio підбило підсумки голосування на найпопулярнішу пісню в історії Євробачення.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Пісня «Шум» гурту GO-A увійшла до трійки найпопулярніших. Обійшли навіть найпопулярніший протягом багатьох десятиліть гурт ABBA!

Список із 250 композицій, які єврофани вважають найкращими, очолив хіт переможниці 2012 року Loreen – «Euphoria». Після майже 10 років пісня шведки продовжує зачаровувати слухачів. Друге місце, звичайно ж, дісталось пісні переможців конкурсу «Євробачення – 2021» італійців Maneskin – «Zitti e Buoni». Приємним сюрпризом стало третє місце українського гурту GO-A із піснею «Шум». Цікаво, що пісня «Solovey», із якою гурт мав узяти участь у конкурсі 2020 року, також потрапила до списку із 250 найпопулярніших пісень. Вона посіла 128 місце. А пісня Джемали «1944», із якою вона перемог-

ла на конкурсі у 2016 році, опинилася на 14-му місці, тоді як хіт «Waterloo» ABBA, яким гурт представляв Швецію у 1974 році, опинився лише на 20-му місці. Мегажит «Dancing Lasha Tumbai» від Верки Сердючки (2007) посів 74-те місце, а переможна пісня Руслани «Дикі танці» (2004) – 78-ме. Решта українських представників на Євробаченні опинились за межами першої сотні. Новиною про досягнення гурту GO-A поділилися у своїх соціальних мережах.

«Одразу два наші треки потрапили в ESC TOP 250 – щорічний рейтинг найкращих пісень за всі часи існування Євробачення! SHUM увійшов у трійку найпопулярніших пісень за всю історію конкурсу! А Solovey посів 128 місце. Вперше в історії в цей чарт потрапили одразу дві україномовні пісні», – зазначили вони. Також наприкінці 2021 року стало відомо, що гурт GO-A отримав нагороду конкурсу «Євробачення – 2021» за найкращу сценічну постановку.

НОВОРІЧНЕ СВЯТО ВІД АНДРІЯ БОНДАРЕНКА

Справжнє новорічне свято подарував відвідувачам Національної філармонії відомий український композитор і піаніст Андрій Бондаренко разом із талановитими учасниками непересічної події. 4 січня після трьох місяців серйозної підготовчої роботи відбулася світова прем'єра дитячого мюзиклу «Кай і Герда». Ця вистава поповнила вагомий внесок Андрія до важливої галузі вітчизняної музики – сценічних творів, призначених для дитячого виконання.

Продовжуючи традицію засновника української класичної музики М. В. Лисенка, наш сучасник поєднав її з пізнішими надбаннями, зокрема з естрадно-джазовим і сценічним спадком свого видатного вчителя Івана Карабиця. Сюжет однієї з найсвітліших андерсенівських казок зараз, як і раніше, привертає увагу режисерів і композиторів, але цього разу юних виконавців зі слухачами різного віку об'єднала особлива атмосфера добра, шляхетності, творчого піднесення.

Ідейна багатовекторність першоджерела в тексті Олени О'Лір і сценарії заслуженої артистки України, художньої керівниці і головної диригентки Оксани Дондик (перевіреніх часом співав-

торок Андрія) одержала гуманістичне спрямування – у виставі підкреслено позитивні почуття героїв. Плідна взаємодія Бондаренка (він же виступив як досвідчений концертмейстер разом із віртуозом-контрабасистом Дмитром Третьяком) й авторки проекту Лариси Удод дала змогу солістам і дитячому хору «Веселий акцент» школи мистецтв міста Українка яскраво виявити високий рівень виконавської майстерності. Цілісності виставі надав контраст між частинами, більшість з яких виконувалася по-справжньому артистичними хористами: у дбайливо пошитих матусями символічних костюмах діти перетворювалися то на городян, то на слуг Снігової королеви, то на розбійників, придворних і навіть на квіти. Простий шумовий ефект зображував пориви вітру, загадкові акорди в інструментальних інтермедіях пробуджували фантазію.

Виразні вокальні партії в солю й ансамблях втілювали характери семи дійових осіб, яскраво виконаних Тимофієм Глуценком, Ольгою Дондик (вона ж – хормейстерка), Софією Масленко, Тимофієм Антоновим, Валерією Юзефович, Володимиром Куницьким, Софією Думітро. Гарячий прийом залу підтвердив високу художню цінність як самого твору, так і натхненної роботи учасників цього музичного дійства. Кожен із них отримав неоціненне щеплення високим мистецтвом, яке набуває особливої актуальності в наш час.

Олена ГАЛУЗЕВСЬКА, PhD

СЕРГІЙ ВОЛКОВ І ЙОГО ФОТОПРОЄКТ «ОБЛИЧЧЯ СЛАВЕТНОГО МІСТА»

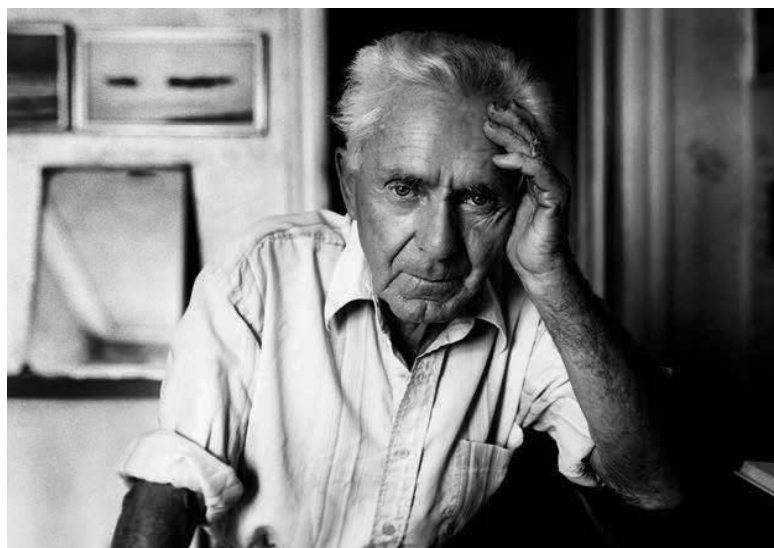
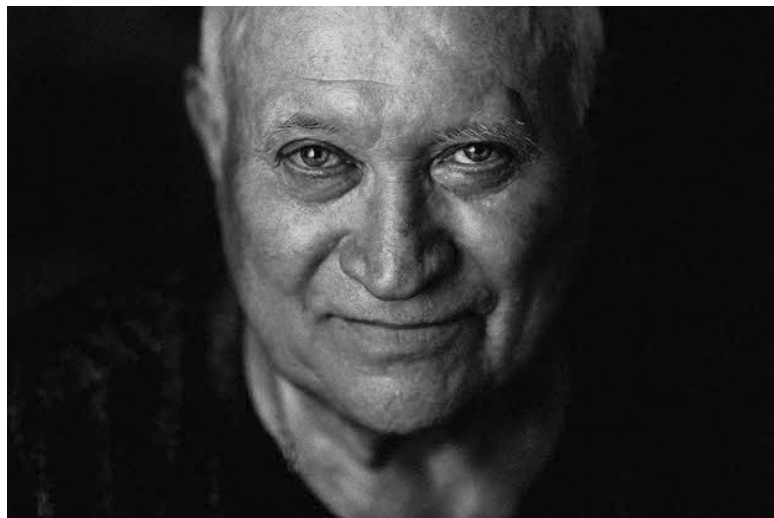
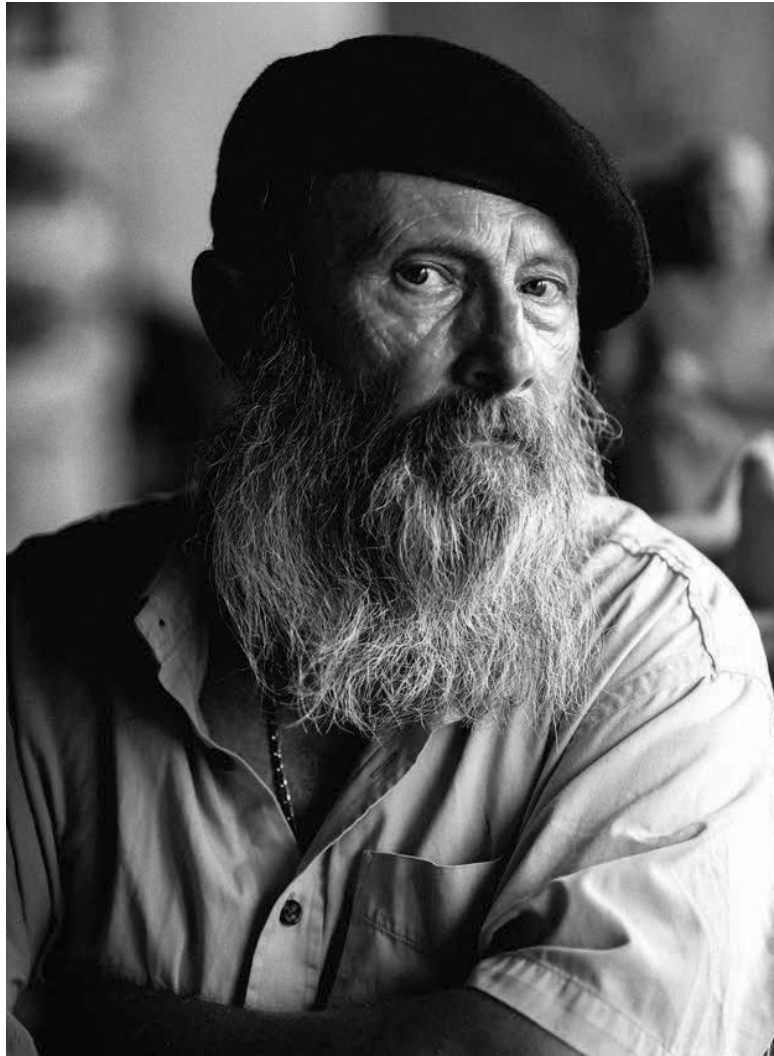
Сергій Волков – фотограф, член НСФХУ та UAPP, лауреат національних та міжнародних фотоконкурсів. Народився та виріс на півдні України, в маленькому рибацькому місті Генічеську на березі Азовського моря. Шлях фотографа розпочався у 2012 році. Після переїзду до міста Рівного Сергій вступає до відомого фотоклубу «Час», де й продовжує займатись творчістю та мистецтвом.

Семен ВАСИЛЕНКО

Перебуваючи за 1000 км від рідного міста, Сергію спадає на думку ідея створити власний фотопроєкт. Творчий задум полягає в тому, щоб відшукати найвидатніших мешканців рідного міста, які зробили вагомий внесок у його розбудову та доклали значних зусиль, щоб перетворити свою діяльність в історичне та безцінне культурне надбання. Письменники, музиканти, скульптори, художники, митці, журналісти, медики та представники інших галузей стали моделями автора ідеї та яскравими героями проекту. Багато видатних діячів, на жаль, не змогли стати учасниками задуму, адже пішли з життя.

Головна ідея мала спонукати громадськість згадати імена та обличчя тих людей, які не шкодували сил, здоров'я, часу та працювали на благо суспільства, міста та України загалом. Це була подяка всім діячам від автора проекту мовою мистецтва, мовою фотографії. На жаль, багато героїв уже забуті, про них не піклується місцева влада, деякі залишились без близького оточення та згасають на самоті.

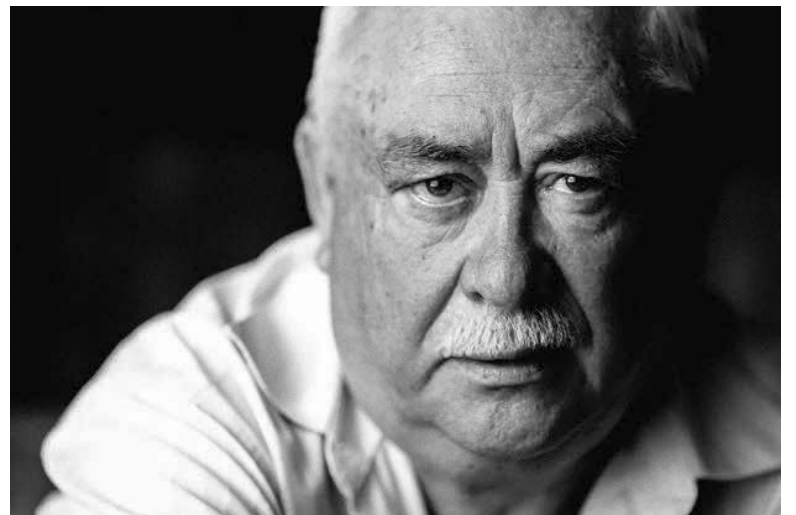
Ось як згадує перші зустрічі з героями проекту Сергій Волков: «Насправді, це були дуже зворушливі моменти. Всі люди, з якими я зустрічався, були справжніми талантами. Про деяких я чув колись у школі. Були й ті, хто досі займаєть-

ся улюбленою справою свого життя. А були й ті, про яких я не чув ніколи. Всі вони досягли високих вершин у своїх галузях, але про більшість з них уже ніхто не згадує. Роблячи ці знімки, я насамперед хотів подякувати їм за кропітку працю та любов до своєї справи, за їх-

ній внесок у розвиток рідного краю.

Дізнавшись про фотопроєкт колишнього мешканця міста, відгукнулись працівники місцевого відділу культури, краєзнавчого музею та активісти. Разом було вирішено зробити виставку на основі зроблених фотознімків. З назвою довго не

довелось визначитись. Саме під час зйомок виникла ідея назвати цей проєкт «Обличчя славетного міста». Й саме під такою назвою було відкрито фотовиставку Сергія Волкова, яка була присвячена Дню міста.

Все, що пережили й побачили в своєму житті герої проекту, віддзеркалювалось в їхніх очах і на

обличчі. Вони – не професійні моделі, тому позувати було абсолютно зайве. Фокус об'єктива автора без особливих зусиль фіксував унікальні і водночас буденні образи. Результатом роботи фотографа стали серії чорно-білих портретів, які й прикрасили виставку в будівлі місцевого музею.

СТРИПТИЗ У ЛІТНІЙ ДЕНЬ

Наприкінці 1980-х років Славомир Мрожек був найпопулярнішим, модним драматургом. Вистави за його п'єсами ставили в усіх театрах СРСР. Оригінальний, незвичний жанр майстра парадоксу йшов в унісон із тим часом. Але потім про нього забули.

Ярослав КАРПЕЦЬ

Наприкінці 2021 року столичний театр «Колесо» повернувся до драматургії польського письменника. Під егідою Польського інституту в Києві відбулась постановка драми С. Мрожека «Стриптиз у Літній день».

– Довго шукали твір для постановки. Директор-художній керівник театру «Колесо» Ірина Кліщевська поставила завдання: знайти п'єсу з невеликою кількістю акторів і обов'язково комедію. Прочитала багато п'єс, ознайомилась із різним матеріалом. П'єса Мрожека стала, мабуть, вдосконаленням усіх моїх пошуків, – розповідає режисерка й постановниця спектаклю Марія Грунічева.

Це перша спроба взятись за п'єсу «театру абсурду». Марія Грунічева вже знайома із драматургією Славомира Мрожека. Це був спектакль «Емігранти» режисури Ігоря Селіна. Ця вистава навіть отримала премію за «Найкращу режисуру».

– «Стриптиз у Літній день» – це моя перша спроба роботи з драмою абсурду. П'ять років тому в «Колесі» я зробила постановку вистави «Блаженний острів» за п'єсою Миколи Куліша. Хоча за жанром ми називаємо її комедією, але мені здається, що Куліш написав її теж незвичною, з натяками на абсурд, – додає постановниця спектаклю.

За основу режисерка спектаклю брала самі підказки драматурга в тексті. Сам текст веде режисера до комедії дель арте. У своїй п'єсі драматург додає зауваження: «Персонаж схожий на клоуна». Ідеї до сценографії пропонував Микола Костюшко. Марія Грунічева розповідає, що пан Микола – емоційно-творча особистість, пластичний художник, який пропонував багато креативних сценографічних рішень у виставі.

– Також я займалась музичним оформленням вистави. Довго шукала стиль музики і звернулася до Dark Cabaret. У режисерській роботі музика багато дає – це музична підтримка асоціативних речей: відчуттів, малюнків, як буде виглядати сцена, – завершила свою розповідь пані Марія.

Після вистави випала нагода поспілкуватись із народною ар-

тисткою України, директором і художнім керівником театру «Колесо» Іриною Кліщевською. Пані Ірина розповіла про акторську кухню й підготовку перед самим спектаклем.

– Олександр Кокарев, Арсентій Примаєк, Ольга Васинюк є штатними акторами театру «Колесо». Коли Саша і Арсентій прийшли на першу репетицію, вони не знали, кого будуть грати. І були здивовані, коли почули розподіл ролей, – говорить Ірина Кліщевська.

У спектаклі, як ви вже здогадалися, задіяно тріо акторів. Для когось це була нова роль і новий образ, хтось тільки робить перші кроки в постановках «театру абсурду», але для кожного з акторів – це був цікавий і неповторний досвід.

– Олександр Кокареву вдалась роль «Неуда», роль-подолання. За своїм характером життя, акторським шармом Олександр дуже позитивний, веселий, і зовсім не Неуд. Але актору вдалось знайти шлях і свій стиль у цій ролі, тож хай і далі його образ із кожною виставою набуває абсурдної зворушеності.

Для Ольги Васинюк «Дама» – це нова велика і відповідальна роль. Незважаючи на те, що актриса працювала з неприйнятним для неї матеріалом, вона зрозуміла, що Мрожека треба відчувати, потрібно наполегливо йти до його стилю і матеріалу. У Васинюк є гарні акторські задатки, вона використовує класні моменти. Головне – органічність поведінки на сценічному майданчику.

Дуже наполегливий актор Арсентій Примаєк. У нього є й характер, і темперамент для ролі «Уда» у виставі. Ця роль незвична, але дуже йому підходить. На сцені Арсентій гарно виглядає, – додає Ірина Кліщевська.

Столичний академічний театр «Колесо» співпрацює з Польським інститутом у Києві вже давно. В 2017 році театром «Колесо» організовано Міжнародний театральний фестиваль ка-

мерних вистав AndriyivskyFest. На фестиваль запрошено польські театральні колективи. Так, з виставою «Fin De...» приїжджав театр Druga Strefa (режисер Сильвестр Бірага). Наш колектив

також було запрошено в Польщу з виставою «Ми, Майдан» за п'єсою Надії Симчич, але, на жаль, карантинні обмеження змінили багато планів. А зараз за підтримки Польського інституту в Києві зроблено постановку вистави «Стриптиз у Літній день» за п'єсою Мрожека.

Основний меседж вистави – існування в цьому житті. Персонажі пройшли свої шляхи, мов по спіралі, і повернулися на свої місця. Життя дало їм шанс звернути і йти в інший бік, але вони не скористались цією нагодою.

Вистава за п'єсою Славомира Мрожека «Стриптиз у Літній день» планується в лютому 2022 року. Вартість квитка – 250 гривень.

Фото Олександра БЕЛЕНЬКОГО

МЮЗИКЛ БРОДВЕЙСЬКОГО ФОРМАТУ

«НОВА СНІГОВА КОРОЛЕВА»

На Різдво у відремонтованому Національному палаці «Україна» стартували прем'єрні покази новорічного мюзиклу «Нова Снігова Королева».

Ганна ОБОРСЬКА

Автор ідеї та продюсер проекту Сергій Перман підкреслює, що «мюзикл саме бродвейського формату – у такому масштабі і для такої великої сцени створено у нашій країні вперше. Це грандіозне дійство для сучасних дітей та їхніх батьків, а для палацу «Україна» – історичний момент: ми перегорнули сторінку новорічних «солянок», сконструйованих нашивидкуруч під свята. «Нова Снігова Королева» – це інший вимір, прорив у XXI столітті, ідеї high level, авторська музика та найпопулярніші українські артисти».

Над створенням цього ефективного інтерактивного шоу для всієї родини протягом кількох місяців працювала величезна команда: автор яскравої, оригінальної музики, що чудово лягає на слух і запам'ятовується з перших тактів, – один з найпопулярніших композиторів Дмитро Саратський. Проникливі та глибокі тексти до пісень написала Анна Завальська. Режисер і хореограф Олександр Лещенко динамічно вибудував дію й створив цікаву хореографічну партитуру постановки.

Ексклюзивну, функціональну сценографію у вигляді триарусного та високотехнологічного (з екранами, пандусами, лабіринтами) крижаного айсберга, що заповнив усю величезну сцену Палацу, розробляла найбільша в Україні компанія з виробництва декорацій StarLight Scenery.

Також спеціально для мюзиклу було створено більше 50 костюмів. Фурор викликала, звісно, запаморочлива сукня Снігової Королеви – Олі Полякової. Образ Снігової Королеви замислю-

вався доволі холодним і ніжним одночасно. Він складається з 4-х одиниць – корони, кейпа, плаща та сукні. Кейп – з інкрустованим верхом, бурульками, що виступають із плечей. Тканини з перловим відливом та плісованими елементами, шляхетний важкий

атлас у поєднанні з ефектним складним кроєм не залишить нікого байдужим. Розкішний шлейф довершує цей образ!

Сукня напівпрозора, вся покрита «сніговими візерунками та інеем» з гарними рукавами, що спадають. Усі основи для сукні створювали-

ся вручну, вишивалися бісером, камінням та пришивними декоративними елементами.

На голові Снігової Королеви за традицією височіє гострокутна обледеніла срібно-блакитна корона, яка всипана камінням і крижинками.

Ідея костюма народилася одразу після опису нової інтерпретації цієї чарівної казки. Режисер-постановник розповів ідею, Сергій Перман показав попередню візуалізацію сцени... і помчали. До того ж у ролі Снігової Королеви – головна королева країни – Оля Полякова. Вона, звичайно ж, внесла свої побажання і корективи до ескізів, вона завжди бере участь у створенні своїх образів.

Майже через тиждень обговорень образ був затверджений і готовий до запуску.

Лук бабусі Герди в панчохах Гуччі у виконанні Діми Коляденка – шедеврально влучив у образ, тим паче, артист зізнався, що «зняв» його з мами Ірини Білик, своєї тещі – Ганни Яківни.

Оля Полякова у такому новому для себе амплу виступила вперше, буквально розірвавши публіку не лише виконанням хітових музичних номерів, талановито написаних композитором з урахуванням її голосового діапазону та майстерності, а й яскравим акторським талантом.

Епатажний Діма Коляденко колоритно й соковито зіграв бабусю Герди, привівши у захват різновою публіку.

У ролі Кая на великій сцені дебютував «фабрикант» Михайло Соколовський, що фонтанував енергією.

Улюбленець же кінотеатральної публіки – Володимир Горянський – теж дебютував... він прекрасно вписався у роль Санти: як неочікуваний герой для культової зимової казки Ганса-Християна Андерсена, він перетворився на майже головного персонажа лихо закрученого сюжету мюзиклу.

Також у мюзиклі було задіяно 10 фантастичних циркових артистів із приголомшливими номерами, 30 танцівників, серед яких спеціальні гості – унікальний танцювальний LED-колектив із Дніпра Light Balance (*переможці America's Got Talent, 2017*). Шоу відзначилось повними аншлагами.

ОДЕСИТ ГЕОРГІЙ ГАМОВ, ТРИЧІ НЕ ЛАУРЕАТ НОБЕЛІВКИ

Вашингтон, округ Колумбія. Фонд атомного спадку (Atomic Heritage Foundation, AHF) дає таку інформацію: «Джордж Гамов був українсько-американським фізиком-теоретиком і космологом. Після відкриття структури ДНК у 1953 р. Гамов став більше цікавитися біохімією і генетикою. Його дослідження дали внесок у сучасну генетичну теорію. Гамова як науковця порівнювали хіба що з самим Ейнштейном...»

Ольга ПУГАЧ

Георгій Антонович Гамов народився 4 березня 1904 року в Одесі, Російська імперія (тепер Україна). На меморіальній дошці, закріпленій на стіні Університету імені Джорджа Вашингтона (США), зазначено, що професор фізики Георгій Гамов працював у цьому університеті у 1934-1956 роках. Перераховано його найвизначніші досягнення як вченого, згадано про значний внесок у популяризацію науки.

Історики науки вважають, що у ХХ сторіччі була лише одна людина, три відкриття якої заслугоували бути відзначеними Нобелівськими преміями. Це – Георгій Гамов. Його три геніальні теорії: теорія квантових тунельних переходів, теорія Великого Вибуху, теорія генетичного коду не лише визначили науку ХХ сторіччя, але й сформулювали порядок денний сторіччя наступного. На сьогодні, пишуть, немає жодної публікації про Гамова, в якій би не зазначалося, що він був «тричі Нобелівський не лауреат». Станіслав Улам (США), один з найталановитіших математиків ХХ ст., писав про Гамова, що той був наділений «надзвичайно високим ступенем здатності бачити глибинні зв'язки між різноманітними ідеями у науці і навіть у мистецтві». І хоча те, що Гамов не став Нобелівським лауреатом, ніяк не применшує ви-

значний внесок вченого у світову науку, залишається природне запитання – що ж завадило вручити премію? Спробуємо зрозуміти, згадати хоча б у загальних рисах деякі дражливі моменти, які могли на це вплинути.

Родина Гамових в Одесі жила на Херсонській, у кварталі заможних людей. Батько Гамова, статський радник, спадковий дворянин Антон Гамов, викладав російську літературу в одеських гімназіях, серед його іменитих учнів був Лев Троцький. Мати, Олександра Лебединцева, викладала в одеській жіночій гімназії. Її предки належали до південноруського духівництва, а її батько, Арсеній Лебединцев, був митрополитом одеського Кафедрального собору. Сімейні перекази виводили рід Георгія Гамова з часів Запорозької Січі.

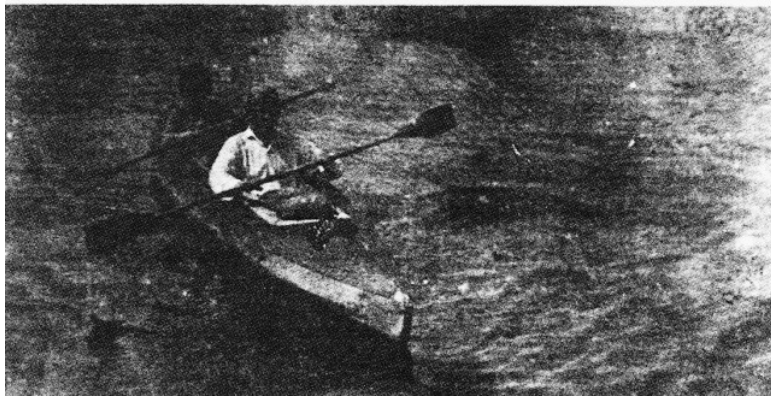
Мати померла, коли хлопчику було 9 років. Надалі сином опікується батько. Заохочуючи сина до природознавства, батько дарує йому мікроскоп і телескоп. Саме тоді він і провів свої перші дослідження. Певно, саме завдяки телескопу він зацікавився космологією і ще гімназистом розраховував політ на Місяць. А мікроскоп дав йому змогу порівняти хліб, принесений за щогою з причастя, з крихтою звичайного хліба з лавки. Відмінностей він не виявив, як і не побачив у краплі вина, в яке був змочений хліб, еритроцитів крові Спасителя. І церковні догми похитнулися. Пізніше Гамов зізнавався, що цей експеримент зробив його вченим.

Освіта – реальне училище, потім, у 1920 році, Гамов стає студентом фізмату Новоросійського (тепер – Одеського) університету. У важкі повоєнні роки в містах був голод, а в селах щось можна було виміняти на харчі. Фізик Ігор Тамм (Нобелівська премія 1958 р.), добрий знайомий Гамова, викладав у цьому ж університеті у ті роки математику. Гамов згадував цікаву розповідь Тамма, як той у пошуках їжі потрапив якось на хуторах у полон до однієї з банд Махна. Її отаман запідозрив, що перед ним комуністичний агітатор, а таких слід було розстрілювати. Але Тамм сказав, що він – професор університету і приїхав сюди, щоб добути харчів. Тоді отаман, дещо здивувавши, запропонував йому розв'язати задачу з вищої математики, яка стосувалася ряду Маклорена. Під дулом гвинтівки Тамм задачу розв'язав і його відпустили живим: «Тепер видно, що ти – професор!». Ім'я цього отамана, на жаль, залишилося невідомим.

У 1922 році Тамм з Одеси переїздить до Москви, а Гамов – до Петербурзького університету, бо

Лев Ландау та Георгій Гамов із сином Нільса Бора катаються на мотоциклі. Копенгаген, Інститут Нільса Бора, 1929 р.

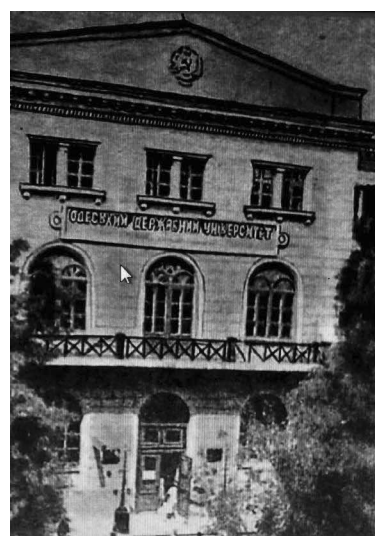

На байдарці з дружиною в Чорному морі в Криму

в Новоросійському не викладали тоді фізику, яка його цікавила. Для того, щоб спорядити сина на навчання, батько продає сімейне срібло. За спогадами тих, з ким він вчився, Гамов був скромним, трохи дивакуватим і дуже бідним.

Йому пощастило знайти там хороших приятелів. Він вчився разом з Львом Ландау (Нобелівська премія 1962 р.), разом з Дмитром Іваненком вони склали творчу трійку, були прозвані «трьома мушкетерами» і перші наукові роботи друкували спільно.

Перша ж його закордонна поїздка у 1928 році до Геттінгенського університету (Німеччина) була успішною. Його доповідь («тунельний ефект») на семінарі у Макса Борна (Нобелівська премія 1954 р.) викликала сенсацію і зробила 24-річного фізика видатним вченим у галузі теоретичної та ядерної фізики. Його помітили. Він отримує запрошення Нільса Бора (Нобелівська премія 1922 р.) до Копенгагена (Данія). Там подружився з угорцем Едвардом Теллером («батько водневої бомби»), подорожує з ним Данією на

Одеський державний університет

своєму мотоциклі. У 1929 р. переїздить на стажування до Голландії в Лейденську лабораторію й того ж року його запрошує до себе в Кембридж (Англія) Е. Резерфорд (Нобелівська премія 1908 р.). Далі – знову Данія і Нільс Бор. У 1929 році аспірант Гамов повертається до Радянського Союзу. У 1931 році він видає наукову монографію як підсумок своєї праці за останні роки й у 1932 році стає чле-

ном-кореспондентом АН СРСР. Йому було 28, на той час він був наймолодшим членом академії. Ландау визнавав, що Гамов був на той час першим у когорті фізиків-теоретиків СРСР.

У ці роки він мав численні запрошення для доповідей на міжнародних конференціях, але влада це ігнорувала. Його доповідь на Першому міжнародному конгресі з ядерної фізики в Римі (1931 р.) була зачитана його приятелем по Копенгагену. Натомість з Рима Гамов отримав листівку, підписану Марією Кюрі (Нобелівська премія 1911 р.), Вольфгангом Паулі (Нобелівська премія 1945 р.), Енріко Фермі (Нобелівська премія 1938 р.), Робертом Міллікеном (Нобелівська премія 1923 р.) та ін., зі співчуттям, що не побачили його серед учасників конгресу. На нього там чекали. Зі спогадів Гамова відомо, що у ті роки вони з дружиною неодноразово робили спроби потрапити за кордон нелегально, зокрема й на байдарці Чорним морем до Туреччини, але безуспішно, того разу напрям вітру був для них несприятливим. У 1933 році неймовірними зусиллями багатьох людей, зокрема – Петра Капиці (Нобелівська премія 1978 р.), який уже понад 10 років працював у Кембриджі як російський вчений, Льва Ландау та ін., він отримав право на виїзд за кордон на конгрес у Брюсселі (Сольвеевський конгрес) за участі провідних вчених світу. Там він ухвалює рішення залишитися за кордоном і таким чином стає першим науковим неповнолітцем СРСР.

На батьківщині на нього чекали довго. Лише у 1938 році «прислужник світового імперіалізму» Джордж Геммоу (Геммоу, Георгій Гамов) отримав повідомлення, що його вивели зі складу Академії наук СРСР (повернули по смертю у 1990 р.). Певно, і саме написання прізвища на іноземний манір мало сприяти тому, щоб не дуже зрозуміли, про кого саме йдеться. Від цього часу ім'я вченого в Союзі не згадувалося, на нього заборонено було посилатися.

Цей крок Гамова боляче зачепив вітчизняних науковців. Обуреним був і Петро Капиця, якого до Англії більше не випустили. Гнівився і Ландау, і інші молоді вчені, вони вважали Гамова егоїстом, адже відтоді припинилися їхні виїзди за кордон.

Але тоді, у 1933-му, вони навіть уявити не могли, що на них чекає попереду. Вже у 1935-му був заарештований один з трійки пітерських «мушкетерів» Д. Іваненко – творець протонно-ней-

КОЛЯДКИ ТА ЩЕДРІВКИ У ЗАПИСАХ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Для українців різдвяні колядки – це частина дуже розмаїтого зимово-обрядового репертуару із загальною назвою колядки і щедрівки. Українська традиція колядування має прадавнє коріння, з якою наш народ величає празник народження Христа. Ідучи з хати до хати, прославляючи Новонародженого Ісуса, заносючи радість, спокій, Боже благословення кожній родині.

тронної моделі атомного ядра. Його врятували колеги, в'язницю замінили висилкою. У 1933 та 1938 роках – у Ландау арешти, рік в'язниці. Виручив його П. Капиця, але до кінця днів Ландау був не виїзним, реабілітований у 1990 році. У Ігоря Тамма, атомника, у 1937-му розстріляли старшого брата. У 1937-му, на 10-й день після арешту, у віці 36 років був розстріляний друг Ландау Лев Шубніков, який привіз до ХФТІ з Голландії криогенні технології. І це ж ще не все... Що чекало на Гамова, якби він лишився?

Щодо премії. На сьогодні біографи схиляються до думки, що, найімовірніше, Швеція не наважилася на присудження Нобеля Гамову, щоб вкотре не «дратувати» Росію після вручення премії Івану Буніну. У Швеції і Росії своя давня історія відносин.

1933 рік. Іван Бунін, який емігрував з Росії ще у 1920 році, стає Нобелівським лауреатом. Нобелівський комітет зухвало визначає Буніна людиною без національності, й церемонія нагородження проходить під шведським прапором, адже імперії, з якої він виїхав, уже не існувало, а Радянська Росія його не визнавала. Одночасно ж було відмовлено в нагородженні Максиму Горькому. А тут ще історія з геніальним Гамовим, вправним у винаходах, передбаченнях та відкриттях, цілком успішним і визнаним і теж – утікачем. Хвилі люті, які мокрим рядном накрили у ті роки радянських можновладців, імовірно, докотилися до Швеції. Можливо, річ у цьому?

Георгій Гамов добре знав витоки свого роду. В автобіографічній книжці «Моя світова лінія» він вмщує фрагмент картини Іллі Рєпіна, теж нашого земляка з Чугуєва (Харківщина), де зображені запорожці, які весело пишуть листа турецькому султану. Ілюстрацію він супроводжує підписом, що серед тих запорожців міг бути хтось і з його рідні.

Яким він був, наш невгамований і непідвладний земляк Георгій Гамов? Русавим, на зріст – під два метри, веселим і дуже дотепним. Часто наче трохи розгубленим. Таким його запам'ятали.

Колядки і щедрівки – пісні календарного циклу, що первісно супроводжували важливий язичницький обряд наших предків – відзначення зимового сонцезвороту (від 24 грудня до 6 січня). Назва «щедрівка» відома лише в Україні. Вона прозора відображає зміст цього виду пісенності: «накликати» щедрість природи силою слова».

Володимир Гнатюк почав записувати колядки та щедрівки з рідного села, де він з уст своєї матері вперше почув їх, любов до яких, кажучи словами великого поета, він приніс у життя з батьківської хати як єдине віно.

Саме з родинного оточення, з рідного села Велеснева, з сіл Коропець, Пужники, Григорів на Тернопільщині, і походять перші фольклорні записи В. Гнатюка. Від матері й батька, від брата Гілярка

(Іллі) та односельців. Одна із щедрівок записана від батька:

*Зажурилася перепелонька,
Щедрий, добрий, святий вечір,
Де би-м си мала гніздечко ввивати.
Увила-м би си я в сухім дубі,
Парубки вийдуть, дубочка зітнуть,
Дубочка зітнуть, гніздо розмічуть,
Гніздо розмічуть, діти розженуть.
Зажурилася перепелонька,
Де би-м си мала гніздечко ввивати.
Увила-м би си я в конопельці,
Жіночки вийдуть, коноплі вимкнуть,
Коноплі вимкнуть, гніздо розмічуть,
Гніздо розмічуть, діти розженуть.
Та за сим словом бувайте здорові,
Бувайте здорові, пане господарю.*

Володимир Гнатюк продовжував записувати колядки та щедрівки, ще будучи учнем гімназії: «Колядки вже як ученик гімназії, але, очевидно, не мав ще свідомості їх ваги для науки...» (В. Гнатюк), однак

їхню справжню наукову вагу зрозумів він лише тоді, коли став студентом Львівського університету, вивчивши великі збірки про цей фольклорний жанр Я. Головацького та наукові праці О. Пилипіна, О. Огоновського, М. Сумцова й інших. Уже тоді він поставив собі за мету зібрати і видати якомога повніший їх збірник та з притаманною йому послідовністю виконував цю постанову, паралельно стежачи за

всім, що було опубліковано про цей жанр народної поезії. Зокрема, цінні інформації про колядки він здобув з книги Івана Франка «Наші коляди», яка допомогла йому з'ясувати різницю між церковними та світськими колядками.

Напередодні Першої світової війни Володимир Гнатюк видав двотомник «Колядки і щедрівки» (1914). Над його впорядкуванням він працював майже 15 років. Цей збірник містить етнографічні матеріали з усіх областей України (окрім Закарпаття). В його основу покладено записи З. Ходаковського та І. Вагилевича, О. Бодяньського та Марка Вовчка, І. Лятовського й О. Савчука та десятки рукописних збірок кінця XIX – початку XX ст. У першому томі книги зібрано надвірні колядки, колядки старим (дідам і бабам), господарю та господині, священникові й удовиці та ін., які не втратили своєї цінності і в наші дні. У другому томі – колядки парубкові та дівочі, колядки умерлим, віншівки, плясанки, жартівливі колядки та ін., що і до сьогодні становлять інтерес для фольклористів і всіх, хто цікавиться українськими звичаями і культурою.

На думку В. Гнатюка, «колядки є витором простонародним і походять усі з передтатарської доби, а церковні колядки є витором духовних письменників і походять із XVII-XVIII ст.».

На відміну від попередніх дослідників, які колядки і щедрівки

вважали двома самостійними пісенними жанрами, Гнатюк уперше об'єднав їх в одну групу, вважаючи ці дві назви синонімами – першу чужого, другу місцевого походження. Хоча деякі майбутні дослідники вказали на різницю між колядками і щедрівками, погляд В. Гнатюка зберіг свою силу й досі.

*В глибокій долині звізда ся з'явила,
Де Пречиста Діва-мати сина породила.*

*Як го породила і так му співала:
– Люляй же ся, мій синочку, а я буду спати.*

*– Погодить, мамойко, хоць ідну годину,
А я піду та й до раю, принесу перину.*

*– Сину ж ти, мій сину, де ж ти того годен,
Іще нема дві години, як ти ся народив.*

*– Мамо моя, мамо, чом би я не годен,
Я сотворив небо й землю, ще-м ся не народив.*

*Ой там за ярочком сталася новина,
Там пастушки пасуть вівиці, дійшла їм новина:*

*Зійшов аньо́л з неба, сточе в бочку вина,
Всі пастушки почестовав і ще бочка повна.*

*Ой там за ярочком сталася новина,
Там пастушки пасуть вівиці, дійшла їм новина:*

*Зійшов аньо́л з неба, сточе в бочку вина,
Всі пастушки почестовав і ще бочка повна.*

*Ой там за ярочком сталася новина,
Там пастушки пасуть вівиці, дійшла їм новина:*

*Зійшов аньо́л з неба, сточе в бочку вина,
Всі пастушки почестовав і ще бочка повна.*

*Ой там за ярочком сталася новина,
Там пастушки пасуть вівиці, дійшла їм новина:*

*Зійшов аньо́л з неба, сточе в бочку вина,
Всі пастушки почестовав і ще бочка повна.*

Марія ЛИГА, Ольга РИБАК,
наукові співробітники музею
Володимира Гнатюка

НАЦІЇ НЕЗГАСНИЙ СМОЛОСКИП

«Степан Бандера – це не закрита сторінка нашої історії, але це великий новий революційний старт, нова епоха нашої боротьби, що її далі творить вічно жива в Україні й поза нею ОУН» (Ярослав Стецько).

Саме С. Бандера, феноменально талановитий організатор, разом із тисячами своїх обдарованих однодумців зумів за порівняно короткий історичний період перетворити ОУН у найпотужнішу політичну силу Української Нації.

ОУН закликала український народ боротися за свою незалежність разом з іншими поневоєними народами під гаслом: «Свобода народам і людині». Такої чіткої позиції не мала жодна політична сила в Україні. З ініціативи Степана Бандери та Я. Стецька ОУН проголосила у Львові історичний Акт відновлення Української Держави 30 червня 1941 року. Це була маніфестація намірів нашої Нації перед усім світом. З того часу йшла безпосередня

Смолоскипна хода до 113-річчя Степана Бандери у Києві.

Фото Андрія БОНДАРЕНКА

підготовка до масової збройної боротьби проти окупантів, яка переросла у створення УПА.

У питаннях державної самостійності України та суверенітету української нації Бандера на жоден компроміс ніколи не йшов, завдяки своїй стійкості щодо основного політичного принципу визвольної боротьби українського народу, він зберіг українську самостійницьку ідею

та українську визвольну боротьбу чистою, несплявленою і прямолінійною до кінця.

В українській обрядовій фольклористиці дуже рідко трапляються прізвища діячів історії та культури. Бандеру народ настільки високо цінує, пов'язуючи з ним надії на порятунок нації, що не раз згадує його в різних видах пісенності. До того ж у різних жанрах: колядках і щедрівках:

*Нова радість стала, яка не бувала,
Там на нашій Україні воля засіяла.
Як вона засіяла, то була весела,
Бо помагав їй усюди Штефанко Бандера.*

*Допоможи, Боже, миру ся діждати
І на другий рік щасливий країці свята мати.*

*А Степан Бандера на це споглядає,
Здіймив руки до Ісуса, Ісуса благає:*

*Ісусе мій милий, я тебе благаю –
Поможи ми сю комуну вигнати із краю!*

*Комуна втікала, ліси ся хилили,
Люди вклякли на коліна, Богу ся молили...*

Постать Степана Бандери – одного з провідних діячів ОУН, поборника ідеї незалежної Української держави стала в нашій історії символом боротьби за вільну Україну.

У п'ятій кімнаті музею Володимира Гнатюка розгорнуто виставку «Степан Бандера», присвячену 113-річчю голови Проводу ОУН.

Марія ЛИГА, Ольга РИБАК,
наукові співробітники музею
Володимира Гнатюка

РОДЕО В СТЕПАХ УКРАЇНИ

— Куди ти! Стій! — я рвав важелі, але ротор врізався в землю. Щось хруснуло і добре, хоч бригада моїх орлів встигла розбігтися. Я дивився на них, вони – на мене, а навколо млів золотаво-зелений степ, відволікаючи погляд нескінченним простором. Так я освоював роторний екскаватор. А вам не доводилося? Ні? Що ж, кожному своє.

Юрій КИРПИЧОВ

По обидва боки траси Донецьк-Маріуполь громадається відвали Новотроїцьких рудників. Лівий покритий травичкою і деревами, а правий все росте, пішов на третій ярус. Там гарчать бульдозери та кивають стрілами великі екскаватори, гребуть породу. Її зняли з пластів доломіту, той іде в домни, а звідти в шлакові відвали – весь наш край, куди не кинь, це кар'єри, терикони і труби. Там я приборкував сталевого Росинанта, тож упевд, до історії того роторного родео.

Новотроїцьке славилось «масляною» крейдою, яку розвозили на білених возах: «Новотроїцька маслянка, п'ятнадцять копійок банка!». Товар був архетипічний, крейда в Україні в ціні ще з часів трипільської культури – п'ять з гакком тисяч років нею білять хати і чистять зуби. А під нею лежить доломіт, флос для металургії, до нього і треба було дістатися, для того я і відновлював старий роторний екскаватор. Імені у нього не було, марки я не пам'ятаю, так що нехай залишається просто екскаватором.

Іржавий, хворим динозавром стояв він серед степу, принохувався до полину і виднівся здалеку. Бо навіть у тому стані був величезний: гусениці в мій зріст, кабіна машиніста на висоті третього поверху, двадцятиметрові стріли і здоровенний ротор з гострими іклами ковшів. Рудоуправління купило його купую металу, а ми тоді бралися за будь-яку роботу: лудю, паяю, комп'ютери починаю. Хоча екскаватори нас цікавили в останню чергу. Обмовили суму, уклали договір, дали нам бригаду п'яних монтажників і місяць терміну.

Спочатку було не по собі, але техніка – вона і є техніка, екскаватор це чи атомний спектрометр. Розібрався я зі схемами, відновили електричні кола, встановили двигуни, підвісили стріли, натягнули конвеєри, замінили зношені траки, підварили, де треба, засклили кабіну і навіть пофарбували машину. Попутно виявилось, що робота в степу, влітку – це справжнє задоволення! Якщо, звичайно, не йдеться про землеробство. Ви-

стачить і тієї картоплі, що я копав на батьківському городі. Батька вона теж драгувала, але традиції сильніше нас, особливо в Україні. Неприязнь до землеробства, як по всьому, передалася нам від діда-механіка, який якщо й орав землю, то лише тому, що спокусився сісти за кермо першого трактора на селі.

Упоралися ми швидко, і настала пора випробувань. Я мав на увазі перевірку механізмів, та екскаватор поставив питання ширше: вже мав прибути машиніст, та не прибув, отримавши п'ятнадцять діб за бешкет у п'яному вигляді. І що накажете робити? Інший би розгубився, але у мене такої можливості не було, бригада чекала зарплату і дивилася суворо. Що ж, взявся я за поручні трапа і поліз нагору. Сів за важелі, оглянув краєвид і забув про все. Золотий степ, сині та білі відвали, далекі і близькі кар'єри – пейзаж, знаєте, природа! Небо блакитне, хмарки, тіні від них на степовому золоті, мальовнича картина.

Треба було, мабуть, іти в художники чи письменники. Але письменники рідко налагоджують роторні екскаватори і нема про що їм писати! Вони або натужно фантазують, або живуть чужим життям, а мені цілком вистачало свого. Раніше, правда, працювати доводилося більше в тісних і темних заводських цехах, а тут з кабіни відкрився широкий простір, хвилясте, золотаво-зелене море. Ах, який чудовий степ улітку! Саме тоді, включивши обома руками головний рубильник і взявшись за важелі, я зрозумів – це батьківщина. І річ не в жартах батька над монгольськими предками моєї мами, а в тому, що я народився і виріс у степу, серед відкритих далей. Так, доводилося бувати в горах Адрондака, Криму і Карпат – і в глухих російських лісах. Бачити моря й океани, пальми та тропіч-

ні пляжі. Але вся ця краса не може зрівнятися зі степовим морем.

Якщо дощів мало, то степ вигорає, трава мерхне і проступають сточені часом хребці допотопних хребтів. Вони були древніми п'ятсот років тому – при татарах, тисячу років тому – при половцях; дві тисячі років – при скіфах; три – при киммерійцях і шість – при трипільцях. До речі, вам ніколи не кортіло залізи на терикон і озирнутися? Що? У вас поблизу немає териконів? Гм, а в Донбасі вони всюди і вид з них чудовий: дивися і не надивися, не намилиуєшся! Безмежний, полого-горбистий степ поринає у бездонну синю димку на краю неба і землі, і по ньому там-сям темні конуси. Деякі

заросли деревами і дуже прикрашають наш безлісний місця. Але голловне, звичайно, степ...

Хто тільки не кочував ним: киммерійці і скіфи, сармати та хазари, печеніги, половці й татари. Хтозна, скільки їх пройшло через ці простори, але всі в один голос твердили, що краще наших степів нічого немає і бути не може! І я їм вірю, я з ними згоден, хоча і рахував лише тих, хто хоча б ненадовго затримався в степах обітованих. А скільки було тимчасових? Хто лише ніздрі роздував, вдихаючи ковиловий вітер, широко розплющував очі і крутив головою, щоб охопити поглядом неосяжні горизонти, але не міг зупинитися – ззаду тиснула черга. Гуни, болгари, авари, угри.

Тисячу років тому цим шляхом пройшли на захід і турки, предки моєї дружини, турки-огузи. Не сиділося їм вдома... Готи заходили сюди, вікінги, як ніби тут медом намазано. І я не тільки їм вірю, але й розумію: сам народився в цих степах, ніколи не втомлююся ними милуватися і відчуваю себе незатишно в лісах або в горах. Тісно там! Як взагалі можна жити без далеких горизонтів!? Ось і Гоголь зачах у похмурому Петербурзі. І фельдмаршал Манштейн, ніяк не лірик за професією, підпав під чари наших степів. Наступав він улітку 1941 року на Мелітополь – і на все життя залишився під їх враженням: їдеш на танку день, їдеш інший, а попереду все та ж дорога в нікуди! Корифей маневреної війни, він і мав любити оперативний простір, тому і шкодував танкових дивізій, загублених у похмурих московських лісах.

Але кочували вони не на роторних екскаваторах, та й час тоді плинув по-іншому. А мені треба працювати. Відірвав я погляд від просторів і для початку запустив обидва конвеєри: передній – ґрунт з ковшів приймати, і задній – викидати. Потім підняв стрілу і закрутив ротор. Взагалі-то, серед родичів, які важать тисячі тонн і здійснюють у небо стометрові стріли, мій Росинант був малюком з емністю ковшів кубів на п'ять, та мені здавався гігантом. Освоївся я з важелями, підняв-опустив стріли, покотив корпус вправо-вліво, проїхав трохи вперед-назад – все гаразд, навіть дивно. Рідко все працює одразу, але в той раз було так. Того разу підкачав я сам. Зупинив конвеєри, вимкнув ротор, став опускати стрілу – і впустив!

До великих машин треба звикати, треба враховувати їхню масу, інерцію, габарити. Треба відчувати їх. Ось і тоді – падала стріла всього метрів з п'яти, а зрізало болти, та ще й тріснула. Та мої хлопці все підварили, підтягнули, підмастили, підфарбували – лялечка, а не машина. Час здавати роботу, але не так сталося, як гадалося: машиніста все немає. Маєстро все ще підмітав вулиці. Я товкмачу начальству, що свою справу зробив, умови виконав – підпишіть акта! А начальство і каже мені ласкаво, адже їм теж особливо дівається нікуди, терміни підтискають:

— Ти, дорогий, закоти його в кар'єр, там і акт підпишемо, а посеред степу не можемо. Нам потрібен екскаватор, який діє.

Говорити легко, але до кар'єра їхати з кілометр, потім вниз по серпантину, а у мого крейсера парадна швидкість півмилі на годину і тільки на довжину кабелю, він же електричний. Кабель знову ж, він не шнур від праски, він з руку завтовшки. Якщо ж відверто, я з дитинства висоти боюся, насилу навіть у кабіну забирався, а тут

кар'єр сто метрів завглибшки! Але що поробиш, ноблесс, як кажуть, облич. Завів я свій авіаносець, зціпив зуби і вперед. Їхав дві доби: в першу довів до кар'єра, освоївся, організував перемикування кабелю, а потім уже закотив на перший виток серпантину. Далі і не треба було – екскаватор купили для розкривних робіт, знімати шар ґрунту з доломіту.

Нервував лише на спуску: машина клеє ротором, а на висоті кабіни воно добре навзнаки. Та загалом сподобалося, велично пливе апарат. В армії, пам'ятаю, навчався я їздити на старенькому «Москвичі» нашого старшини – мало задоволення. У старшини його теж не спостерігалось, коли він стежив за моїми віражами. Зате «Урал» – інша справа, пневматичні гальма хапали намертво, здоровенна вантажівка юзом йшла! А то б так і задавив того солдатака... На бульдозері їздив зовсім небагато і все ж навіть не в пам'яті, а в руках збереглися навички управління фрикціонами. І тепер стали в пригоді. Так у мене завжди буває, асоціативно: згадаєш одну машину, тут же інша на думку спадає, це корисна якість для налагоджика.

Поставив я свого гіганта до стінки кар'єра, покликав начальство, а воно все одно акт не підписує – покажи їм машину в роботі! У мене і відрядження закінчується, і напарник квапить, нову справу підшукав. Але я як чекав такої капості і навіть вночі розмірковував, як же правильно знімати ґрунт. Дай, думаю, ризикну, риють же інші і нічого. Сів за важелі, розвернув машину вліво, встановив ротор на

півметра нижче рівня ґрунту, розкрутив його, розкрутив конвеєри – і повів направо потихеньку. Ковші взяли ґрунт, той потік під кабіну і на задній конвеєр. Троси натягнулися, ґрунт тече, двигуни гудять, я вчепився в важелі і напружився, чекаючи несподіванок, але риемо!

Ось ротор вийшов з ґрунту і заспівав на холостому ходу, а попереду з'явилася величезна напівкругла виїмка. Ні тобі вібрацій, ні перевантажень. Опустив я стрілу вже на метр і повів справа наліво. Тут заревів мій апарат, та й було з чого: і шар я взяв товщий, і замість чорнозему глина пішла. Але нічого, риемо і добре риемо! Вивів вліво, одразу ж опустив ще на метр і знову вправо, самому подобається, а глядачі дивилися, як зачаровані. Задивившись, коли така махина вальсує у стінки кар'єра і з конвеєра потоком тече ґрунт.

Залишилося два проходи і ось він, доломіт, як раптом крізь гул

двигунів чую мати-перемати! Стій, мовляв! Виявилось, забули організувати вивезення і я завалив серпантин. Колона самоскидів зібралася, гудуть, не можуть проїхати. Та швидко прибув маленький екскаватор, прибрав мій завал, підписали ми акт і тепер уже на рівних сіли випити, обмити роботу. Та й то, не один я тоді нервував, а й керівництво. От на травичці біля кар'єру (а це, скажу я вам, величне видовище: 25-тонні самоскиди внизу здаються коробочками на коліщатках, а іграшкові екскаваторчики вантажать їх пісочком), коли, напівлежачи, як греки на сімпосіоні, ми випили по першій, я і поставив питання, що хвилювало мене весь той місяць.

Навіщо екскаватор, за яким самоскиди не зможуть прибрати ґрунт, їх просто не вистачить? Адже ємність ковшів ротора п'ять кубів, а за хвилину він до десяти обертів робить! Виявилось, річ

була саме в самоскидах. Величезні шини для них були великим дефіцитом (на той час у СРСР дефіцитом стало все) і коштували дорого, по-перше. По-друге, не вистачало водіїв: тільки навчав хлопця, він і збігає на Північ, за довгим карбованцем. Ось і спало комусь на думку: поставити потужний екскаватор, підвести конвеєри – й одразу ґрунт у відвал.

Що ж, випили ми по останній підстрекот коників зі степу і гарчання машин з кар'єру, і я відбув. Та через місяць, вже в інших справах, опинився знову там і заскочив подивитися на екскаватор. Видовище вражало: кратер кар'єру і довжелезна система конвеєрів, по яких тече глинозем. Рие мій красень і ще як рие. Відполіровані зуби ковшів зливаються в сяюче коло, а земля буквально розступається перед ним! Поговорив з машиністом і виявилось, що все правильно робив, тільки можна було швидше, якщо підірвати ґрунт знизу: тоді він сам валиться в ковші. Але може і прихопити ротор. Більше я там не бував, але роки через два зустрів знайомого звідти:

— Ну, як там мій екскаватор?

— Та продали його після першої ж осені, а конвеєри розібрали...

— Як так?! Чому?

— Про осінні дощі забули. У нас же мергель та глина. Обліпить стрічку конвеєра і не скидається, зараза. А ідея була гарна...

Час мина, і я гадаю, чи не було це моє покликання – великі машини? Адже в «Фіаско» Лема саме великоходи вразили найсильніше. Ні пілот Піркс, ні технологія досягнення зірок або філософія кон-

такту з «чужими», ні! Динаміка великих машин, їхні особливості, управління ними. Я мав справу з сотнями верстатів, роботів, інших приладів та обладнань, але пам'ятаю лише одиниці. І той старий роторний екскаватор досі височіє у моїй пам'яті, як колись височів серед степу. Та й переживаю я за те, що налагодив...

Звісно, його давно порізали на металобрухт, машини зазвичай живуть недовго, як і собаки. Але щоразу, проїжджаючи через Новотроїцьке, я згадував про нього. Та ще по дорозі до Одеси, між Бердянськом і Приазовським. Є там дивний дороговказник на базу відпочинку: «Екскребул». Від слів екскаватор, скрепер, бульдозер... Вникає в уяві невисокий степовий Олімп механізаторів, схожий на старий терикон, де досвідчені екскаваторники, бульдозеристи і ці, як їх, скреперники, п'ють місцевий нектар, закусують азоською рибкою і діляться досвідом водіння великих машин. Гм, що тут скажеш? Тільки задумашся, крекнеш і почуваш потилицю.

На фото: Музично-театральний перформанс «Дорога додому» в рамках програми «Велика культурна столиця України 2021». Режисер гранд-події Владислав Троїцький обрав для перформансу символічне та атмосферне місце – трасу Н20, що веде з Донецька до Маріуполя. Природними декораціями стали краєвиди Приазовського степу із п'янкими ароматами різнотрав'я, скелі та пагорби, річка Малий Кальчик та старий напівзруйнований міст, на якому під час події постало монументальне «Древо життя».

«ОБЛИЧЧЯ РОКУ» – 2021

Традиційно на початку року редакція газети «Культура і життя» оголошує імена лауреатів відзнаки «Обличчя року». Це – люди, які потрапили на перші шпальти нашої газети і є не лише обличчями з обкладинок «КіЖ», а й уособлюють нову Україну, що народилася у вогні Революції Гідності і загартовується на фронтах гібридної російсько-української війни.

Євген БУКЕТ

Лауреатами відзнаки «Обличчя року» – 2021 стали:

Федір Александрович – за мистецькі проекти, що наближають перемогу України, та Володимир Омельчук – за видавничий проект «Світові традиції державного управління».

З талановитим митцем Федором Александровичем – автором ідеї, художником і головним героєм фільму «Russian Woodpecker» – читачі нашої газети мали змогу познайомитися ще 2017 року. Зрозуміло, цей фільм є далеко не єдиним проектом Федора. Він відомий, зокрема, як організатор мистецьких пленерів у прифронтовій зоні. Лише минулого року Федір Александрович провів резонансні виставки «Росія – карикатура, що стала реальністю. Документ епохи» і «Візит до мінотавра», а в останньому минулорічному дайджесті вдріг потрапив на обкладинку «КіЖ» як посол мистецької «Республіки Ужупіс», що в Литві.

«Людина має право на гарячу воду, опалення взимку та черепичний дах», – проголошує друга стаття Конституції Ужупіса. «Саме ці цінності руйнує війна, не кажучи вже про більш фундаментальні», – вважає Федір Александрович і робить усе, що від нього залежить, аби наблизити перемогу України.

Не менш важливим є й історичний фронт інформаційної війни. Початок минулого року був відзначений презентаціями збірника наукових праць «Східні традиції державотворення», видрукуваного в рамках підготовки до вшанування 150-ї річниці відомого українського історика, славіста і сходознавця, письменника та перекладача, одного з фундаторів першої української Академії наук Агатангела Кримського. Одна з них відбулася 19 січня 2021 року в Міністерстві культури та інформаційної політики України.

Наукову серію з промовистою назвою «Світові традиції державного управління» було засновано в 2011 році разом з появою наукового посібника «Релігійна політика стародавніх і середньовічних держав». «Східні традиції державотворення» стали дев'ятою книгою в цій серії, а всього на кінець 2021 року в ній побачили світ уже 11 видань! Саме про цей надзвичайно важливий видавничий проект, незмінним керівником якого є кандидат історичних наук Володимир Омельчук, міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко сказав: «Донесення широкому загалу державницьких світоглядних концептів як м'якої сили набуває пріоритетного звучання загалом у системі національної безпеки України».

Тож щиро вітаємо Федора Александровича та Володимира Омельчука – лауреатів відзнаки «Обличчя року» 2021 року. Читайте газету «Культура і життя» – живіть у ритмі української культури!

ВІТАЛІЙ КІНО: «НАМ ПОТРІБНІ ВИСТАВИ, ЯКІ ДАРУЮТЬ ЛЮДЯМ НАДІЮ!»

Серед нових вистав Театру на Михайлівській (Центру мистецтв «Новий український театр») – «Еклери на мільйон» за п'єсою молодої драматургині Марини Смілянець та українізована версія водевілю Володимира Соллогуба «Комедія про ніжне серце». Про ці роботи та історію театру наша розмова з його засновником і незмінним художнім керівником Віталієм Кіно.

— *Розкажіть, будь ласка, як створювалася вистава «Еклери на мільйон».*

— Шлях цієї п'єси на сцену був доволі тривалим. Це один із перших драматичних творів Марини Смілянець, який вона написала приблизно шість років тому. Ми одразу взяли п'єсу до роботи, але весь час щось заважало. То не склалося з акторським складом, то перевага віддавалася іншим запланованим прем'єрам. Врешті, у березні 2020 року взялися до репетицій, але... почався тримісячний «локдаун». Потім ще один і ще. І, нарешті, у червні 2021-го вдалося втілити задум у життя. Ми жартуємо, що цю виставу створювали чи то півтора року, чи то всі п'ять... А насправді повноцінні репетиції тривали два з половиною місяці.

Мені подобаються тексти Марини, бо всі вони про живих і наче знайомих тебе, своїх рідних, друзів, а це в театрі найцікавіше. Жанр вистави визначили як авантюрна комедія, але насправді вийшла така собі «казка для дорослих». Казка про те, що гроші в житті, звісно, дуже важливі, але найголовніше для щастя, – щоб поруч були близькі люди, друзі, які тебе люблять і поважають, аби була улюблена справа, від якої отримував би задоволення не лише ти, а й ті, хто тебе оточує.

Над виставою працювали разом з авторкою. Редагували текст, щось додавали. Марина йшла

нам назустріч, дещо переписувала, приміром, фінал. Думаю, що цей процес пішов на користь виставі.

Зізнаюся, особисто в мене до подібних «курсів», «семинарів» і «майстер-класів» у лапках, про які йдеться у виставі, ставлення іронічне. Жодні курси не навчать людину бути щасливою. Часто вони – лише спосіб видурювання грошей у наївних «слухачів». Розумна людина, якщо й піде на такі курси, то має розуміти, що це для неї лише розвага. Дозвілля у веселій компанії, за яке треба платити. Приміром, героїня п'єси Олена – «жінка, що шукає себе», – розуміє це і на закид «Хіба цей семінар – не абсурд?» відповідає: «У цьому житті абсолютно все можна назвати абсурдом, але не треба». Вона заплатила кошти і просто п'ять днів відпочиває, спілкується з іншими людьми, усвідомлюючи, що навряд чи стане мільйонеркою. А хтось вірить і витрачає останнє, щоб його навчили заробляти великі гроші.

— *Що можете сказати про персонажів і виконавців?*

— Один із найскладніших персонажів вистави Платон – чоловік, що носить жіночий одяг, у нього дивна і цікава життєва історія. Думали, як зробити цей образ, аби не вийшло вульгарно, не гротесково-комічно, а дуже інтелегентно й тонко. Мені здається, що актор Владислав Сведенюк впорався з цим завданням. Образ Платона вийшов смішний, іронічний, але водночас деякі глядачі витирають сльози, коли він розповідає про свою бабусю, до якої не може поїхати вже два роки. «А на цей довбаний семінар час знайшовся...»

Для багатьох наших акторів ця вистава стала дебютом. Деякі з них уже певний час співпрацюють з нашим театром, але тут мають перші «повноцінні» ролі, які вони створювали від початку, а не увійшли у діючу виставу. Для Артура Пісковського (Оскар) це перша велика роль. Так само, як і для виконавиць ролі Ксенії Дарини Степанюк та Дарини Клименко. До нас прийшла актриса Юлія Волюм, яка чудово грає Олену. Також вона виступила і як балетмейстер, створила всі хореографічні номери, пластику.

Даниїл Кіно грає хлопця з «нашого району» Севу. Таких «тіпочків» щодня можна побачити на вулиці, зупинці, у транспорті. Але виявляється, вони теж вмійють співчувати, дружити, бути вдячними. Цікава роль в Ірини Шумської та Поліни Кіно, які грають колишню коханку бізнесмена, яка не вміє нічого у житті, крім бути красивою, а тепер прагне стати повноцінною люди-

ною. Актриса підійшла до створення образу «типової» білявки нетрафаретно. Там відчувається глибина характеру, любляче серце, здатність удосконалюватися. Роль Арсенія – теж типового «підприємця» – граємо по черзі я та Олексій Грудій. Наші Арсенії різні, але однаково довірливі й самотні. Як на мене, всі актори прекрасно впоралися зі своїми завданнями. Образи вийшли дуже яскраві, глибокі, впізнавані.

Сценографію вистави створювала наша художниця Анастасія Кононенко. За тривалий час підготовки вистави сценографічне рішення змінювалося кілька разів. З одного боку, п'єса доволі побутова, дія відбувається в одному місці – на терасі дитячого табору, де проходять ці курси. З іншого боку, ми шукали засоби, як «відірвати її від землі», знайти точну й водночас просту метафору, що допоможе донести до глядачів наші роздуми про вічні людські цінності. Мені здається, що, врешті-решт, вийшов зручний лаконічний простір, що точно відображає як місце дії, так і думку автора.

Не з легких було завдання і для хореографа, адже кожен герой має свій невеличкий пластичний номер, що є продовженням його монологу. Крім того, герої влаштовують справжню шоу після відвідин нічного клубу. І цей, за словами однієї з героїнь вистави, «феєричний концерт» мав справити на глядача враження! Музичним рішенням займався я як режисер. Певні ідеї приносили актори і балетмейстер. Вийшла плідна колективна творчість.

Глядач сприйняв виставу дуже тепло. Маємо багато хороших відгуків. Для нас це надзвичайно важливо. Незалежний театр, який фінансується виключно за рахунок глядачів, не може не дослухатися до їхньої думки, не орієнтуватися на їхні смаки, але водночас і не йти шляхом «загра-

вання», аби повністю «догодити» глядачеві, мати свою позицію, свої пріоритети як у виборі драматургії, так і у виразних засобах.

— *Виставу «Комедія про ніжне серце» створювали у творчому тандемі з Наталією Уваровою.*

— З Наталею ми дружимо творчо і по життю вже багато років. Одним з перших наших успішних проєктів, на який активно відгукнувся глядач, була вистава «Шахрайки», створена за її п'єсою, що вже більше десяти років в афіші нашого театру. Потім було кілька постановок за її дитячими творами. Згодом – чудова адаптація оповідань Зоценка у виставі «Сватання монтера».

Нова вистава виникла від моєї провокації і Наталчиної ідеї. Подумали, що сучасному глядачеві не буде цікавою вистава про далекий Петербург XIX століття. Вона придумала, як на мене, дуже вдалий хід – перенесення дії у Львів, додала гуцульського колориту. Текст від цього тільки виграє.

Це наш спільний режисерський проєкт (Наталка виступила і як режисер). Спочатку ми робили цю постановку як дипломну роботу моїх студентів-акторів, які цього року закінчили Національну академію керівних кадрів культури та мистецтва. Ця студентська робота брала участь у двох театральних фестивалях. На фестивалі у Болгарії здобула Гран-прі. А на фестивалі «Teatropet» виборола відзнаки експертів за акторський ансамбль, хореографію та пластику, сценографію й костюми. Отримати такі відзнаки було несподівано і приємно.

У нас є давня традиція – майже всі дипломні вистави ми переносимо на сцену театру. Звісно, цьому передують репетиції, вводимо у виставу досвідчених акторів. У цьому проєкті зберегли багато молоді. Хочемо, щоб у них був шанс на творчу реалізацію,

на сцену, на ролі, на акторську професію, врешті-решт. Серед старших акторів, яких уже добре знають наші глядачі, у виставі задіяні Олексій Власенко, Єгор Снігир, Ілля Рибалко, Ольга Білоног, Юлія Волюм, Поліна Кіно та інші. Вони у цій виставі теж дуже добре себе реалізували.

Останній акторський курс був для мене особливим уже тому, що в ньому навчався мій син Даниїл. Через те і всі інші студенти теж були наче мої діти. В чомусь вони ще професійно «не дотягують» до потрібного рівня, але людям треба дати шанс реалізуватися, зростати творчо, мати практику. Всі ми колись починали, робили перші кроки. Даємо шанс молоді!

Серед випускників є надзвичайно цікаві творчі особистості, такі як вже згадані раніше Владислав Сведенюк та Даниїл Кіно, які вже багато в нас грають. Даринка Клименко, Євген Ющук теж мають у нашому театрі по декілька вистав. Ганна Супрович гарно впоралася з роллю Дари Золотаренко. Бажаю їм та іншим юним акторам творчого злету!

До речі, водевіль – один із найскладніших жанрів для виконання акторами, бо він потребує міцної основи акторської професії і при цьому найяскравіших зовнішніх виразних засобів. Актори працюють наче «на межі». Ще один крок і можна «переграти». А залишатися живими, залишатися правдивими і бути феєричними, яскравими – це вміння, яке дарує цей жанр. Мені здається, що в силу можливостей і таланту наші актори впоралися з цим завданням. Вони якраз стоять на цій грані, але не переходять її.

— *Будь ласка, кілька слів про оформлення вистави.*

— Художником з костюмів виступила Юлія Кіно, яка робила їх вже до багатьох вистав. Намагалися витримати стилістику Львова 30-х років, який ще не зазнав радянської окупації, не був «при-

єднаний» до Радянського Союзу. І там, на перший погляд, панувало вільне життя, відкривалися ресторани, казино, розвивався малий і середній бізнес. Люди дихали по-іншому і настрої були інші. Цю атмосферу ми хотіли передати і в костюмах. Усі дівчатка у білих шкарпетках (це також прикмета того часу). Відповідні і зачіски. Підбирали костюми з наших костюмерних, їздили по магазинах та секонд-хендах і шукали речі, які могли б бути адаптовані під той час. І, здається, нам це вдалося.

Сценографія дуже проста. Найімовірніше, це просторове рішення. Виникла ідея, що головний герой, Лесик, через свою легковажну закоханість до дівчат сам себе наче посадив у клітку. На сцені – наче клітка, в якій б'ється його серце. Він шукає вихід з цієї клітки, щоб його полюбила дівчина. Полюбила як людину, а не як власника тих 15 мільйонів, що лежать на його банківському рахунку.

Пластику та хореографію створювала Поліна Кіно, але й ми, як режисери, теж додавали свої елементи. Вистава музична, все побудовано на ритмі, пластиці. Балетмейстеру самій було б важко впоратися з цим завданням.

Музичним оформленням займався Ілля Рибалко. Він керує в нашому театрі музичним процесом. Виникла ідея «львівського антракту» з піснями Богдана Весоловського. Під час деяких вистав ми залишаємо глядача в антракті наодинці зі своїми думками, але здебільшого – намагаємося створити так звані «інтерактив». Цього разу через пісню і музику. Ілля бере в цьому процесі активну участь і як музикант, і як хормейстер, і як музичний керівник.

— **Вже багато років постіть Ваше ім'я нерозривно пов'язано з Новим українським театром. А з чого починалася історія цього колективу?**

— Нещодавно завершили 23-й сезон. Рахуємо сезони від дня заснування театру, від наших перших вистав. Звісно, тоді ми не мали власного приміщення, працювали на різних майданчиках. Один з перших проєктів здійснили на сцені Київського академічного театру драми і комедії на Лівому березі Дніпра. Це була вистава «Європа може зачекати», три сезони грали її на сцені цього театру. Тоді ж з'явилися і перші вистави для дітей.

Грали, де домовлялися, на різних сценах Києва, багато гастролювали. Так тривало доти, доки не вирішили, що готові відкрити стаціонарний майданчик. Це був 2009 рік, економічна криза, але ми ризикнули. Вже 12 років наш театр працює на вулиці Михайлівській. А ми ще й досі з вдячністю згадуємо наших перших глядачів, навіть пам'ятаємо їхні обличчя.

Того року я випустив акторський курс. Це була сильна група, яка претендувала на те, щоб бути окремою театральною трупю. Я ризикнув, ми відкрилися. Більшість з тих акторів, тоді дуже юних, а сьогодні справжніх майстрів, уже понад десять років – на сцені нашого театру. Сьогодні маємо доволі великий репертуар з більш ніж сорока вистав, постійних глядачів.

— **Розкажіть, будь ласка, про тих артистів, з яких розпочинався Ваш театр.**

— У перших виставах переважно грали актори Театру драми і комедії на Лівому березі Дніпра. Вже покійні Віталій Лінецький та Юлія Волчкова. Прекрасні актори, які й нині працюють у театрі: Неоніла Білецька, Володимир Горянський, Лев Сомов, Володимир Цивінський, Костя Костишин, Андрій Самінін та багато інших.

У нашому театрі також працювала актриса Лариса Сушкова, нині відомий театральний педагог, Максим Максимюк, сьогодні один з провідних акторів Театру на Подолі, Марія Прусс, що наразі мешкає у США, та багато інших. Майже з перших сезонів працюють Олексій Грудій та Наталя Заруцька, ці ще доволі молоді актори – нині вже справжні «ветерани» нашої сцени. Вже більше десяти років у складі трупи: Єгор Снігир, Аліса Гур'єва, Ольга Білоног, Тетяна Бондаренко, Поліна Кіно, Ілля Рибалко, Олексій Влащенко. Наші актори багато працюють і поза театром, знімаються в кіно, рекламі, працюють акторами дубляжу (постійно чую їхні голоси з телевізора), ведуть театральні студії.

— **У Вашому театрі йдуть вистави як для дорослого глядача, так і для дітей. Чи відрізняється їхня специфіка?**

— Лише тим, що для дітей треба відповідальніше працювати, більше нічим. До речі, актори вранці працюють ті ж самі, що й ввечері. З самого початку ми себе позиціонували як театр для всієї родини. Ці два напрями в нас розвиваються паралельно.

Одразу ж після відкриття Нового українського театру при ньому з'явився театр «Сонечко», який працює й зараз. Навіть перша вистава цього театру, яка вийшла вже далекого 1998 року, і досі є в нашому репертуарі. Це «Подорож на чарівний острів», яка всі ці роки збирає повні зали.

— **Ваше захоплення театром перейняла родина.**

— Я своїм дітям не нав'язував шлях у мистецтві і в житті. Вони його обрали самі. І мені приємно, що діти продовжують мою справу. Поліна має декілька освіт. Закінчила театральний коледж, потім – Національний університет театру, кіно і телебачення імені Івана Карпенка-Карого. Ще й встигла здобути режисерську освіту в магістратурі у такого майстра, як Олексій Кужельний. Вже поставила в нашому театрі кілька вистав. На сьогодні більше бачить себе актрисою, хоча й не виключає можливості і попрацювати як режисер.

Син Даниїл в якийсь момент заявив, що піде навчатися на актора. Закінчив театральний коледж, а цього року – акторське відділення Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Уже робить серйозні речі на сцені, глядачі його запам'ятовують. Це мене тішить.

Дружина Юлія заради театру залишила престижну роботу з високою зарплатою й високою посадою у серйозній фірмі і пішла, як «дружина декабриста» (сміється), за своїм чоловіком. Працює адміністратором і, що особливо цінно, художницею з костюмів. Більшість вистав у театрі одягає вона – і як художниця, і як майстриня, яка особисто створює ці костюми.

— **Яка режисерська робота для Вас є знаковою?**

— Для мене дорогою є кожна вистава, яку я поставив, і не лише в Новому українському, але і в інших театрах. Але якщо так обирати... Для мене дуже важливі дві мої вистави за п'єсою Івана Карпенка-Карого «Безталанна». Це різні постановки, але обидві вони промовисто засвідчують, що ми за театр, про що ми думаємо, як сприймаємо світ, яким бачимо сьогодні театр і якими засобами ретранслюємо власні думки й почуття. Для мене це принципові вистави. Однією з них, до речі, «Безталанням» ми відкривали стаціонарну сцену, друга постановка, що має назву «Ото була весна», і зараз в афіші театру.

— **Ви не лише художній керівник і режисер театру, а ще й актор?**

— Моя перша освіта акторська. З вдячністю і любов'ю зга-

дую моїх перших вчителів Олександрів Іванівну Самохвалову та Григорія Феодосійовича Богомаза-Бабія з Дніпропетровського театального училища, намагаюся підтримувати з ними зв'язок. Вже давно граю у дитячих виставах у Театрі «Сонечко». Почалося все зі вже згадуваної «Подорожі на чарівний острів». За більш ніж 20 років змінилося багато моїх партнерів, а я все граю. Обоюдно працювати для дітей. Це таке задоволення, це дає таку енергію, наче виростають крила!

Кілька років тому з нашого театру пішов актор Віктор Цекало, який грав у виставі «Упс!.. Я прийшов». На деякий час ця вистава зникла з репертуару. Були плани когось ввести на цю роль. Але ніяк не могли знайти артиста, який міг би це зробити. І в якийсь момент актори мені запропонували: «Давайте, Ви будете грати». Я ризикнув і вже кілька років вистава йде за моєї участі. До речі, з успіхом! До цієї вистави глядачі ставляться з великою повагою. Ми це помічаємо. Думаю, що гралимо її ще не один рік.

А три роки тому погодився на ще одну авантюру. Режисерка Лариса Семирозуменко ставила в нас «Методи виховання малих засранців». І там був такий персонаж – Пес Кубік. Вона ніяк не могла визначитися з цим псом і навіть скоротила його. А мені дуже подобався цей авторський хід драматурга Марини Смілянець, коли герої зверталися до собаки зі своїми сповідями. Дуже боліло, що вона скоротила цей персонаж, ми сперечалися, і я якось «ляпнув»: «Ну, хочеш, я зіграю цю собачку». Вона сказала: «Хочу». І так вийшло, що в мене є ще одна роль, яка виникла несподівано. Я обоюдно цього персонажа. З нетерпінням чекаю виставу. Нудьгую за своїм Кубіком. Взагалі-то, граю сам себе. Бо я вже більше 20 років у цьому театрі, як той старий пес, охороняю його, чекаю гостей, пробачаю «непутніх»...

А про мою роль у виставі «Еклери на мільйон» ми говорили ще на початку нашої розмови.

— **Також Ви пишете п'єси?**

— Пишу – це надто гучно сказати. У двадцятому столітті режисери спочатку почали інсценізувати прозові твори, потім намагалися створювати на цій основі свої. Я – маленька піщинка, яка теж хоче щось сказати. Здебільшого пишу твори для дітей. Частина з них у віршованій формі. Буває, сюжет насниться вночі, а зранку встаєш і одразу записуєш кілька сторінок. Не претендую на те, що це високий стиль, але вже кілька вистав за моїми п'єсками знайшли свого глядача в нашому театрі і не тільки.

Є в репертуарі Нового українського театру вистава «Життя як диво» про Едіт Піаф. Це вже більш серйозний матеріал. Багато років тому художній керівник

Київського академічного театру «Колесо» Ірина Кліщевська запросила мене поставити виставу про Піаф за її участі. Був текст, написаний Ніною Мазур. Але потім щось не склалося організаційно, цю виставу ставив інший режисер. Та я встиг тоді дописати п'єсу. І в театрі «Колесо» давно йде вистава, яка називається «Диво Піаф», де зазначено два автори – я і Ніна Мазур.

Згодом виникло бажання зробити виставу про Едіт у нашому театрі. Я сів і написав п'єсу. Допоміг досвід і знання того матеріалу, з яким я ознайомився під час репетицій у театрі «Колесо». Маю й інші тексти, але ставити їх чи пропонувати комусь не вважаю за потрібне. Вони мають почекати.

— **Більшість приватних театрів існують не довго. В чому секрет того, що Ви так довго утримуєтеся на плаву?**

— Можливо, це прозвучить трохи пафосно, але театр, а останні більш ніж 20 років саме «Новий український театр», – це сенс мого життя. Тут все рідне, все дороге, все зроблено нами самими, кожен куточок, кожна деталь. Кожна вистава. Ми багато працюємо. І ніколи не ставили собі за мету заробити багато грошей чи здобути велику славу, отримати звання тощо. У мене особисто ніколи такої мети не було, й наш театр ставить до цього з іронією. Ніколи не чекали допомоги ні від кого! Сподівалися на свої сили і бажання робити власну справу. Тому навіть коли не було що їсти, ми трималися і театр працював. А можливо, ми так довго, як ви сказали, «на плаву» й через те, що я більше нічого не вмю робити і не хочу нічим іншим займатися у своєму житті. От і доводиться всім моїм близьким, друзям, учням та колегам терпіти мене і мій театр.

— **А як щодо планів?**

— Плануємо велику роботу щодо оновлення вистав Театру «Сонечко». Хочемо реанімувати деякі казки, вдосконалити матеріальну базу (відновимо костюми і декорації). Частина з цих казок плануємо перекласти українською мовою. А на початку осені відбулася ще одна прем'єра – драма «Олеся» за п'єсою Марка Кропивницького.

Нині у нас непростий час. Люди пережили карантини, пандемії, дехто втратив друзів, близьких людей. У цій ситуації було дуже непросто вижити фізично й економічно. І невідомо, що чекає на нас попереду... І зараз, як мені здається, є потреба у виставах, які дарують надію! Надію, що біда мине. Що ми житимемо повноцінним життям – зустрічатимемося з рідними і друзями, будемо тиснути руки й обійматися, подорожувати й приймати гостей, любити і дружити, дихати вільно і без масок!

«БЕРЕГ ЖИТТЯ» ВАСИЛЯ ЛИЛА

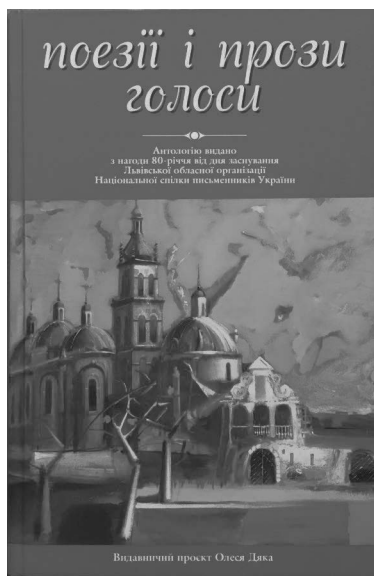
Василь Лило. Берег життя (У кн. «Поезії і прози голоси»: письменницька антологія. – Дрогобич: КОЛО, 2021. – 496 с.: іл.).

*Я ж, пустившись берега, дурень несусвітній,
в світ пливу – щодня мені інше
небо світить.*

Архипіта Кельнський

Життя – бурлива ріка, це рух із перешкодами, безнастанними щоденними турботами, який все ж спонукає людину раз у раз озирнутися, бо її не покидає усвідомлення, що вона живе під чужою тінню і їй необхідно в науку іншим вивіряти свій поступ: «Curticulum vitae» (з лат. колісниця життя): Пора озирнутися на задні колеса. Не лише на колеса не озираємося, а й на тих, хто позаду: пасемо очима передніх; «кар'єра» (франц.) – колісниця» (Андрій Содомора, «Поезія. Проза»).

Берег формує русло річки, а інколи й навпаки, бо води ріки можуть зруйнувати його. Людина

шукає свого берега, щастя, щоб осмислити речі буття, знаходити час для роздумів, радити оновленню природи, як це метафорично описав поет:

*Хоч синя паморозь снігами,
Та Сонце Божими руками
Зимі вже пише заповіт.*

Гадаю, що метафори не можуть суперечити законам Природи (я б написав – Бог руками Сонця). Сонце таки пише зимі заповіт: «Вже радість чуть в пташиних

цвірках, / В березах сік нуртує – час!». Ще античні мислителі стверджували, що час – це те, що в ньому. А в ньому – спів пташок, сік берези скапує сльозою... Вдале і гарне порівняння, хоча фізики стверджують, що часу як такого в людському розумінні не існує. Час є суб'єктивною похідною нашого розуму від реального процесу руху в навколишньому світі. Об'єктивно відтворюючи динаміку руху, розум суб'єктивно зберігає всю інформацію, яка в ньому накопичується. Поза розумом немає образів, не існує і часу, зате є рух. У Бога все перебуває в русі. Не всякий рух ми можемо побачити, «бо ходимо вірою, а не видінням» (Друге послання ап. Павла до коринтян 5:7). Людська пам'ять фіксує рух, а не час. Якби не було пам'яті – не було б часу. Але ж фантазія, роздуми, уява формують бачення речей, властиве людині вміння думати. А те, про що вона думає, її міркування лягають на папір, якщо душа чутлива до слова: «Поет для доконавання (здійснення) сугестії (навіювання, – Б. Д.) мусить розворушити цілу свою духовну істоту, зворушити своє чуття, напружи-

ти свою уяву» (Іван Франко). А душа таки чутлива до слова:

*Душа радіє від дощів,
що пахнуть хлібом,
А в серці світлий час,
Як знайдений окрайчик.*

Яка ніжна метафора, глибоке порівняння – це все повертає читача, особливо мого покоління, в дитинство природних запахів, смакування окрайця свіжоспеченого хліба з парним молоком.

Роздумує поет, сидячи «на березі життя», вдивляється «у очі світу». І хоча очі – це мозок, виносений на периферію, але ж людство в своєму фальшивому, прагматичному світі мало б своїми очима ступати вслід за душею, а не навпаки. Про це роздумував і Пліній Молодший, але, видно, не дано нам осмислити серцем і душею ці речі – тому й пожинаємо посіяне: «У часу відліки свої, / Змінить на краще вже не в змозі».

Нерідко людина в хаотичному пошуку щастя пускається рідного берега життя, забуваючи напіння Григорія Сковороди про те, що «Світ – це загорожа для дурнів і балаган пороків», як

співає наш Палінгеній». Людина – як підстрелена качка на льоду: б'ється об нього крильми, сподіваючись на порятунок, але... Ми докладаємо надлюдських зусиль, щоб домогтися чогось у житті, а важливими, простими та зрозумілими речами нехтуємо. Так і у водах ріки людина борсається, шукаючи прихистку, щастя на своєму земному березі. Не кожен здатний почути притишений голос правди життя, яку Василь Лило окреслив трьома рядками вірша:

*Лиш тиша нишком шепотить,
Немов у спину тобі дише –
В любові жий, твори, пиши...*

Хай щастить поетові на «Березі життя», щоб він радів ділами своїми – його труди виказують це. Він бо засвідчує, що його філософія життя – це філософія серця сродної праці людини. Тож побажаймо авторові наснаги до праці, щоб його думне поетичне слово спонукало читача зорити в небеса і бачити, як «лебеді летять»...

Богдан ДЯЧИШИН, м. Львів

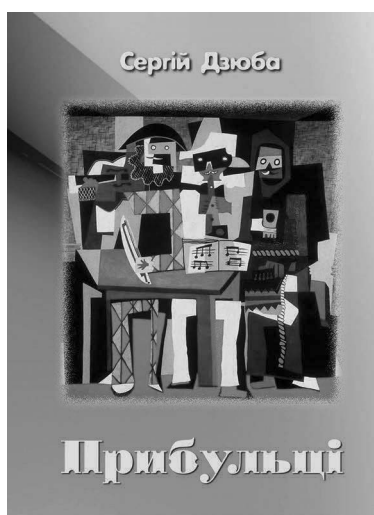
НЕЗВИЧАЙНИЙ ЧИТАЧ

Зазвичай більшість наших письменників не дуже часто читають чужі книжки. Один мій знайомий літератор, «широко відомий у вузькому колі», якось відверто зізнався, що йому просто ніколи розпорозуватися на книжки колег, бо хоче встигнути створити якомога більше свого – для вічності...

Так ось, на відміну від подібних себелюбців, справді відомий, навіть всесвітньо відомий письменник, перекладач, журналіст і критик, народний поет України Сергій Дзюба з Чернігова читає щороку понад чотириста книг різних жанрів: поезію, прозу, драматургію, літературу для дітей, критику, публіцистику, наукові видання...

«Полюбив читати змалечку, буквально в п'ятилітньому віці, – пригадає він. – У першому класі прочитав «Голову професора Доуеля» популярного фантаста Беляєва. Тож чуйна бібліотекарка порадила мені «Королеву Марго» Олександра Дюма (адже там молода жінка трепетно тримала в руках голову свого коханого Ла Моля, підступно страченого безжалюбними воріженьками), а ще – знаменитого «Вершника без голови» Майн Ріда. Відтоді вже не можу зупинитися, жодного дня не прожив без книжки».

Втім, потрібно сказати, що таке щоденне читання напрочуд пози-

тивно відображається й на власному творчому потенціалі добродія Сергія, адже на сьогодні він – автор 108 книжок різних жанрів, пише вірші та романи, нариси і казки, радіоп'єси та кіносценарії, есеї та листи, створює популярні пісні, які виконують найкращі українські співаки (хоча в чудових перекладах їх уже й за кордоном співають!), блискуче перекладає з 60 мов, здебільшого римовані вірші, які потім щороку успішно видає окремими фоліантами в Україні...

Відверто кажучи, навіть не знаю, коли він відпочиває... Мабуть, тоді, коли проходить свої щоденні десять кілометрів у рідному Чернігові, – авжеж, головний редактор популярної газети «Чернігівщина», добродій Сергій щиро любить ходити пішки... Ось такий дивак, романтик, мрійник і неймовірний чарівник слів! Яскравий, людяний

і шляхетний. Одне слово – особистість.

Сергієві Дзюбі притаманний власний, неповторний і вишуканий стиль. Пише дуже цікаво, чарівно та незвичайно! Хто ще не знайомий із творчістю «українського Петrarки», як часто називають добродія Сергія, раджу прочитати його тритомник «Гріх любити неталановито!» (вірші, переклади та пародії), казкову пригодницьку трилогію «Душа на обличчі» (про кленового бога Кракатунчика), веселий роман-серіал «Потягуськи» («Потяженьки»), гостросюжетні «Справи детектива Самарцева. Ідеальний злочин. Пані Кіллер», книжки: фантастики – «Моя Шахерезада», пісень – «Примчу на білому коні!», мандрів – «Замість щоденника», листів – «До світла»...

Але повернемося до читача Сергія Дзюби, який, крім усього іншого, часто відгукується про творчість своїх колег новими і цікавими рецензіями. Це – неймовірно, та першу таку його літературознавчу, літературно-критичну книжку «Несподівані зустрічі продовжують життя» обсягом 600 сторінок розібрали, як гарячі піріжки! Відверто кажучи, навіть ще не бачив, щоб отак швидко, резонансно розходила книжка рецензій.

І от минуло якихось дев'ять років, й пан Сергій видав свою вже другу літературознавчу книгу «Прибульці» – величезний том на 864 сторінки, більшу частину якого займають рецензії. Написані фірмо-

вим, неповторним стилем автора «Кракатунчика» та «Шахерезади», вони читаються буквально на одному подиху. А головне – такі цікаві відгуки справді хочеться читати! Це – не сухі, мов бадилиння, словеса, а соковиті, живі, дотепні фрази, де чимало вишуканих афоризмів і життєвої, філософської мудрості.

Власне, Сергій Дзюба, здавалося б, поєднав непокінчене – огранити ці рецензії своїми яскравими, прекрасними пародіями. І що ви думаете? Відгуки та пародії заблищали, мов коштовні діаманти!.. Причому я уважно читав том пародій добродія Сергія з його тритомника «Гріх любити неталановито!». Це приголомшливо, захопливо. Але дециця пародій, опубліковані між рецензіями, сприймаються зовсім інакше. Не ліпше чи гірше, а саме інакше – дивився на них «новими» очима, відкриваючи для себе небачені раніше підтексти, наче замість верхньої, видимої частини айсберга, раптом з'явилася на поверхні вся крижана глиба, прихована в закарпелках океану...

Відгуки настільки органічно поєдналися з пародіями, що сприймаються тепер як одне ціле. Звісно, допоміг і винахідливий автор, розпитавши деяких своїх «жертв», які пародії вони хотіли б побачити поруч із рецензіями на їхні «нетлінки».

Також викликає щире захоплення, як він уміє одразу чітко виокремити найсуттєвіше, основне. Навіть у своїх невеликих від-

гуках на твори, невідомі, але варті уваги, Сергій Дзюба буквально одним яскравим і точним штрихом зацікавлює читача, привертає увагу. Власне, таким чином він уже підтримав багатьох обдарованих письменників, які тоді робили лише свої перші кроки в літературі, зазвичай дуже сумніваючись у своєму таланті. А нині це – відомі творчі люди, книжки яких виходять значними накладками.

Найсвіжіший приклад – «знайдена» паном Сергієм неординарна, цікава поетеса та прозаїк Тетяна Зінченко. Він уважно прочитав її чарівну книжку віршів «Твоя щаслива пора року», видану в Хмельницькому, зовсім невідомої авторки, й одразу ж написав та оприлюднив рецензію, яка вмиль викликала позитивний резонанс, а оприлюднили її авторитетні українські видання. Тому цього виявилось цілком досить, щоб талановита, оригінальна літераторка по-справжньому повірила в себе. Невдовзі вона отримала престижну премію за цю свою збірку і створила нову прозову книжку. Ось що означає така вчасна та потужна підтримка від Сергія Дзюби!

Отож маємо ще одну дуже незвичайну, захопливу та людяну книжку від справжнього чарівника Сергія Дзюби, яку, безперечно, варто прочитати всім шанувальникам української літератури.

Ярослав САВЧИН,
літературний критик,
Івано-Франківська область

«...АНГЕЛА ПРИНАДИЛИ ЖОВТІ ПОРІЧКИ»

Адам Глобус (псевдонім Володимира Адамчика; народився 1958 року) – білоруський письменник, художник, видавець. Здобув художню освіту в Мінську. Одна з найпомітніших постатей у новітній білоруській літературі. Належав до лідерів неомодерністичного товариства «Тутэйшыя» («Тутешні»; сформоване 1986 року), яке відіграло виняткову роль в оновленні білоруської культури кінця ХХ століття. Прибічник жанрових експериментів. Засновник літературної премії «Залатая літара», яка присуджується з 2004 року.

Автор поетичних збірок «Парк» (1988), «Перехрестя» (1993), «Цілий рік» (1996), «Нове небо» (2009), видань прози «Самотність на стадіоні» (1989), «Зшитки» (2003), «Дім» (2005), «Казки» (2007), «Казки столичні» (2018) та інших книжок.

Напередодні 2022 року вийшла друком найновіша поетична збірка Адама Глобуса «Ангел», кілька віршів із якої становлять цю публікацію.

БІЛЬ

Молодий ангел зачепився за верховіття паркової сосни
й вивихнув білопере крило.
Старий ангел поправив крило молодого
і почаствував його чайкою солодкого чаю з вершками.
Золотисті вершки клубочились у бурштиновому каламутті,
мовби хмари у передгроззовому вечірньому небі.
Випив постраждалий ангел вершкові хмари,
кинув палахкотливе «дякую» старому,
натягнув прохолодно-білу свіженьку майку.
Крило усе ще боліло,
але хай і з крилоламним болям,
ангелові легко летілося...

У СОБОРІ

Морозно в соборі.
Буденний ранок.
Розріджене і непевне світло.
Холод від колон і холод із вулиці.
Вогкість –
аж мене дрижаки пробирають наскрізь.
Сам обіймаю себе за плечі.
Скоцюрблююся, бо так бодай трішки тепліше.
На хорах тихо покашлює намальований на стіні блакитнокрилий ангел.
Навіть ангел застудився у холоді лютневі.
Треба буде намалювати йому на стіні упаковку таблеток анаферону.

У МЕТРО

Заходжу до метро на станцію «Жовтнева».
Нікого немає. Зовсім.
Лиш гуляє відлуння кроків моїх поміж колон.
Розумію: ніч, потяги тільки що відбули
й повивозили начисто всіх пасажирів.
Прийдуть зараз нові пасажири.
Обов'язково прийдуть. Але ніхто не приходить.
Я уже на середині платформи.
Під східцями, що ведуть у тунель-перехід на станцію «Купалівська», спить ангел.
Він сидить на підлозі, притулившись до мармурової стінки,
і солодко-солодко спить.
Він так солодко спить,
що мені шкода його будити й розпитувати.
Куди всі люди поділися?
Чи прийде ще один потяг?
Чи мені доведеться пішки іти додому?
Ангела я так і не розбудив – вийшов із метро до Палацу профспілок і рушив на свою вулицю Червону.

В АВТОБУСІ

Водій столичного автобуса втомився.
На певний час у місті спинилось метро,
народ кинувся до автобусів і тролейбусів,
а їх чисельність ніхто не узявся збільшити.
Вовтузня, штовханина, а часом і колотнеча з бійками.
Недивно, що водій автобуса дуже втомився.
В останній нічний виїзд не хотілось виходити.
Праця є працею, потрібно, значить, потрібно.
Байдуже, що довшу частину маршруту автобус долає цілком порожній.
Таким порожнім він ішов і цієї ночі,
поки на зупинці поблизу Палацу профспілок водій підібрав ангела.

На тій зупинці в автобус частенько сідали артисти:
Діди Морози зі Снігурками,
Ведмеді з Лисицями та Зайцями.
Тому й про ангела водій було подумав: артист.
Усю дорогу до залізничного вокзалу простояв ангел у салоні позаду.
У дзеркало водій бачив: ангел-одинак утомлений.
Водій навіть устиг постівчувати трішечки ангелові,
коли побачив, як той крилами важко поводить і підноситься у беззоряне та глухе небо понад вокзалом.

ПОДОБИ

Зустрічаємося та прощаємося.
Знову зустрічаємось і знову прощаємось.
Деколи зустрічаєшся не лише з людиною.
Зустрічаєшся з людиною, а також її ангелом.
Після такої зустрічі тяжко прощатися,
кортить бути поруч із такою людиною...
Усе одно прощається.
Починаєш незабаром шукати зустрічі,
починаєш чекати на зустріч із надзвичайним.
Смутно й невесело без зустрічі з ангелом...
Ангел? Який він на вигляд? Різний...
Буває ангел у подобі ляльки чи іншої іграшки,
буває і в подобі книжки чи альманаху,
буває в подобі сукенки чи свіжовипрасуваної сорочки.
Ангел має найрозмаїтіші подоби,
але ти пізнаєш одразу, пізнаєш його й полюбши.
Трапляється і неймовірне: людина відходить,
а її ангел залишається із тобою...
Біла сорочка на червоній спинці стільця?
Так, це ангел.

АТЕЛЬЄ

Ангел обрізав нігті на ногах.
Він хотів було навідатися до салону краси,
але вирішив, що послуги педикюрниці

занадто дорогі й недостатньо добрі.
Обітнувши нігті, ангел відчув полегкість у всьому тілі.
Він убрав смугасті, бузково-сірі, шкарпетки,
огорнувся в ясно-ліловий хітон і прилетів до мене у ательє,
збираючись позувати для свого портрета.
Ангел поклав вузьку долоню мені на плече
та розповів, як він ретельно обтинав нігті,
як після акуратного обтинання він відчув неймовірну легкість буття.
Я подивився на легкодумного ангела,
що ніби допіру зійшов із барокової ікони,
й зітхнув, неначе старий шкарбан.

ПОРІЧКИ

Жовтень, а серед ночі з'явився комар.
Сів на руку – розбудив.
Щойно я око розплющив,
він піднісся та зник у п'ятні.
Ледве чутний дзвін не давав заснути.
Щойно я намагаюся повернутись у сні,
як комар підлітає та сідає на мене:
на щоку, на лоб, на руку, навіть на ніс.
Я був ладний комарові подарувати
не одну, а цілих одинадцять краплин крові,
щоб тільки він залишив мене у спокої.
Комар не пішов на перемовини.
Тоді я звернувся до ангела по оборону.
Щоправда, ангел запитав, чим віддячу.
Я пропонував кілька снів про дитинство:
сон про річку з джерелом і пляжем піщаним,
сон про ліс із сирожками,
сон про садок із кущами жовтих порічок...
Ангела принадили жовті порічки.

З білоруської переказав
В'ячеслав ЛЕВИЦЬКИЙ

МУЗИЧНИЙ ГУМОР ВІД ПЕТРА АНДРІЙЧУКА

Диригент до оркестру:
– У мене для вас дві новини: погана і хороша. Перша: я вас покидаю.
– А погана? – загули оркестранти.

З розмови подруг:
– Ти знову збираєшся на концерт?
– Так.
– Але ж сьогодні та сама програма, що й учора.
– Ну то й що?! Я вдягну іншу сукню.

Вечірка. Примадонна хизується перед колегою:
– Бачиш он того шляхетного пана біля роаялю?
– Так.
– Він уже пів року упадає за мною. Як ти його оцінюєш?
– Дурень!

Професор студентві:
– Музикант повинен мати мрію.
– У мене вона ще з дитинства!
– І яка ж, якщо не секрет?
– Грати в хорошому оркестрі.
– О!.. Я певен, вона обов'язково здійсниться! Тільки для цього необхідно багато працювати. Точнісінько так було й у мене!
– То чому ж Ви граєте у нашому оркестрі?

Альтист вилив душу приятелеві – поскаржився на грубе ставлення до нього диригента.
– Що б я тобі порекомендував, каже той, оце все, що ти мені розповів, виклади йому. Певен, він тебе зрозуміє.
– Та я вже пробував ось поглянь на альт і смичок.

Сільська сім'я вперше потрапила у театр. Того вечора ставили «Лебедине озеро». Синочок:
– Татусю, а чому вони всі ходять навшпиньки?
– То вони, синочку, вже весь двір загидили.

Репетиція дуету:
– Боря, чому ти за собою не слідкуєш?
– А я ні в чому себе не підозрюю.

Лікарі на перекурі. Неподалік, люб'язно привітавшись з одним із них, пройшла чарівна білявка.
– Хто це? Ти її знаєш?
– О-о-о! Це мастита композиторка! Хочеш, познайомлю?
– Та навіщо вона мені здалася зі своїм маститом!

Журналіст запитує композитора:
– А як ви ставитеся до смерті?
– Я її не боюся, – відповів той.
А через хвилину додав:
– Тільки творів шкода...

ВПЛИВ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ НА РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ

Як відомо, у 2020 році в процесі реформи децентралізації в Україні відбулись зміни адміністративно-територіального устрою і відповідно змінилася система міжбюджетних відносин та фінансування соціальних об'єктів, що перебувають у комунальній власності.

Верховна Рада ухвалила рішення про ліквідацію 490 наявних районів і створення замість них 136 нових районів. В областях відбувся процес передачі майна з районного рівня у комунальну власність територіальних громад (ОТГ). Йдеться про заклади освіти, культури, охорони здоров'я тощо. Взявши на свій баланс ці об'єкти, територіальні громади отримали змогу ними управляти та утримувати їх з власного бюджету.

Так, на виконання громадами їхніх повноважень у галузях охорони здоров'я й освіти держава надає медичну та освітню субвенції. Водночас фінансування сфери культури повністю покладено на місцеві бюджети. Таке державне рішення виявилось не зовсім продуктивним, оскільки заклади культури, особливо в сільській місцевості, залишилися зі своїми проблемами наодинці. Тому доцільним було б на державному рівні запровадити державні субвенції на підтримку та розвиток культури в ОТГ.

Пандемія – не час і не привід для занепаду важливих для суспільства секторів, насамперед культури. У зведеному держбюджеті-2021 передбачено близько 27 млрд грн на фінансування культурного розвитку в Україні. За словами урядовців, цього достатньо, аби підтримати державні заклади культури, зокрема: кіно, театри, музеї, бібліотеки тощо. Також держава передбачила фінансування грантів Українського культурного фонду (697,4 млн). Ці кошти будуть спрямовані на розвиток 418 культурно-мистецьких проєктів.

Аналізуючи дані цифри, все більше переконуємося в тому, що вони, на перший погляд, чималі, але ці кошти не дійдуть до районного, а тим паче до сільського закладу культури. Вони осядуть у великих та малих містах, а сільська культура, як завжди, фінансуватиметься за «залишковим принципом».

Давно всім відомо, що бібліотеки, клубні установи, зокрема будинки культури та сільські клуби, – головні осередки, навколо яких існує культурне життя в сільській місцевості. Так, тільки мережа клубних установ у сільській міс-

цевості по Україні становить понад 16 000 закладів, 80% з яких – сільські клуби. На базі будинків культури функціонують різноманітні гуртки, найчастіше це вокальні, хореографічні, театральні, художні. Доволі часто вони є єдиним місцем дозвілля та творчого розвитку для дітей і дорослих.

У ході децентралізації повноваження щодо утримання цих установ лягли на плечі об'єднаних громад. Жодних механізмів державної підтримки в цьому сенсі не було передбачено. Водночас громади не мають права самостійно виключати бібліотеки, будинки культури та сільські клуби з базової мережі закладів культури без погодження з Міністерством культури та інформаційної політики України. І якщо вони не отримують згоди міністерства, тоді змушені бодай формально утримувати заклади, які при цьому можуть навіть майже не функціонувати. Так, до прикладу, як у сусідньому селі Людвинівка нашого старостату Макарівської громади.

Багато будинків культури та сільських клубів не ремонтувалися протягом десятків років і потребують встановлення системи опалення, системи водовідведення, капітального ремонту, оновлення обладнання, меблів, апаратури. Такі витрати є непомірно великими для бюджетів новостворених громад. Огляд закладів

культури Макарівської громади Бучанського району Київської області представниками районного центру показав неприглядну картину окремих закладів культури. Як свідчить сайт начальника відділу культури і туризму Завалишиної Н.А. нашої Макарівської громади, капітального ремонту потребують заклади культури сіл Копилова, Мар'янівки, Великого Карашина, Людвинівки та низки інших.

Крім того, як уже зазначалося, культура завжди фінансувалася за «залишковим принципом». Так і нині кошти продовжують виділятися на вирішення нагальних проблем громади. Субвенції, що отримали громади в рамках реформи, були спрямовані на ремонт дорожнього покриття, оновлення комунальної техніки, водопостачання, благоустрій.

Як наслідок, у менш спроможних громадах просто немає змоги утримувати культурні заклади і надавати якісні культурні послуги населенню. А це може призвести до того, що деякі села, зокрема і нашої громади, можуть залишитися взагалі без культурних закладів, без культурно-мистецьких послуг.

Ще однією болючою проблемою, з якою стикаються села, є так званий «кадровий голод». Низька заробітна плата та відсутність професійних перспектив у сільській місцевості не сприяє залученню

фахівців до роботи на посадах у сфері культури. У більш спроможних населених пунктах громади часто є хоча б команда з директора, художнього керівника, керівників гуртків, які організують культурне життя для населення. Проте у сільських закладах культури все тримається на ентузіазмі лише однієї людини, яка працює на цій посаді тривалий час. Вона одночасно є завідувачем клубу, бібліотекарем, керівником гуртків, а подекуди і технічним працівником. Не потрібно далеко ходити, до прикладу, така ситуація склалася і в нашому селі.

Перше, на наш погляд, що варто зробити керівництву громади, – провести аналіз потреб мешканців у культурних послугах. Надані пропозиції можна покласти в основу стратегічного плану розвитку культурної мережі громади. Одним із варіантів трансформації застарілих клубів може бути створення багатофункціональних культурно-освітньо-розважальних центрів діяльності, які об'єднують у собі функції і бібліотеки, і комп'ютерного клубу, і громадського простору для спілкування, і місця для проведення культурно-розважальних заходів.

Сьогодні працювати в закладах культури та ще й в умовах карантину не просто, але працівники культури намагаються вишукувати та урізноманітнювати нові форми і методи роботи та втілювати їх у життя.

Проте творче повсякдення працівників культури Макарівської громади в умовах карантину має бути більш насичене та продуктивне. Керівники закладів не тільки мають займатися самоосвітою, веденням документації, але й знаходити та вивчати нові підходи, нові форми роботи в умовах, які склалися.

Творча робота клубних закладів не має відходити на другий план. Учасникам колективів художньої самодіяльності, керівникам гуртків необхідно переходити на нові форми роботи, зокрема брати активну участь в онлайн-конкурсах, працювати над новими проєктами. В іншому разі ми втратимо надбання культури нашої громади.

Одним із методів підвищення статусу установ культури та проведення реформ є впровадження інноваційних технологій і соціально-культурних проєктів. Працівники культури мають усі підключитися до інтернет-ресурсів з метою відображення своєї діяльності. Це дасть змогу обмінюватися інформацією, стежити за тим, що нового й корисного відбувається у сусідів.

Наприклад, можна проводити виступи фольклорних колективів не в класичній формі концертів,

а з включенням інтерактивних прийомів, залучаючи глядачів в обрядові дійства весіль або народних свят. А для популяризації фольклору можна «вклинювати» автентичні колективи у справжні весілля та інші сімейні урочистості, щоб розширювати коло мимовільних глядачів і слухачів, які запам'ятовували б народні традиції свого краю. Культурно-мистецькі доробки сільської місцевості більш активно можна популяризувати через місцеве телебачення, пресу, мережу Інтернет тощо.

На базі КЗ «Центр культури і дозвілля» регулярно проводити онлайн-конкурси, фестивалі, районні огляди художньої самодіяльності різних жанрів. Це стало б для сільських закладів культури, учасників художньої самодіяльності ніби ковток свіжого повітря, життєдайною силою. Пісенні фольклорні та вокальні конкурси, які б стали гордістю нашої громади. Приємним сюрпризом для працівників культури буде також організація онлайн-конкурсу «Кращий сільський заклад культури громади». Відновити районні огляди художньої самодіяльності народних і самодіяльних аматорських колективів.

Карантин для культурних працівників – це не тільки час для самоізоляції, але і час для підвищення кваліфікації, застосування інноваційних форм роботи в закладах культури. Так, у бібліотеках нашої Макарівської громади ведеться робота з очищення книжкового фонду від зношеної, дублетної та морально застарілої літератури, проводяться санітарні дні. Районні та сільські бібліотеки беруть більш активну участь у конкурсах, заходах, приурочених до різних подій. Відповідно до планів роботи працівники періодично висвітлюють інформаційні матеріали до визначних дат, організують онлайн-проєкти, фото-челенджи та майстер-класи в медіа-сфері. На сторінках інтернет-ресурсу Facebook періодично бачимо доробки працівників КЗ «Публічна бібліотека» з Макарова, Колонщини, Гавронщини, Мотижина, Борівки, Пашківки, Маковищ тощо. Про діяльність клубних закладів громади сповіщають клубні працівники сіл Гавронщини, Липівки, Фасової, Колонщини та низки інших. А мало б бути значно більше, переконана, що в кожному сільському закладі культури є що показати.

Відрадно, що працівники відділу обслуговування КЗ «Публічна бібліотека» (директор Йовенко В. М.) створили онлайн-послуги читачам громади для замовлення літератури через Інтернет. Доречно було б для своїх користувачів створити в Інтернеті групу «Читаємо вдома», з метою про-

ведення читацьких та робочих онлайн-конференцій, обговорення книг, фільмів, рецептів тощо.

Працівникам культури громади роботу бібліотечної установи з читачем організувати в період пандемії коронавірусу не так складно. Адже здебільшого діяльність публічної бібліотеки залежить від керівника даного закладу, його ініціативності та зацікавленості.

Складніше працювати клубним установам, оскільки гурткова робота в закладах культури має відбуватися з дотриманням санітарних вимог. Особливо це стосується керівників великих художніх колективів, зокрема хороших, танцювальних, вокальних з чисельністю більше десяти осіб. Доводиться працювати з учасниками індивідуально, розподіляти заняття вокалістів по голосах. Понад шість років сама керую вокальним колективом «Вербиченька» у Фасівському сільському клубі, який нараховує 15 осіб, з них 11 жінок та 4 чоловіки. Разом займається виходило тільки на природі, в приміщенні ж клубу доводиться під час карантину вдосконалювати майстерність з окремими учасниками.

Дитячі аматорські гуртки, творчі любительські об'єднання клуб-

них закладів у період карантину мають працювати у режимі онлайн. Керівникам треба здійснювати підбір репертуару для вокальних та хореографічних гуртків, генерувати ідеї для нових, креативних виступів. Їхню творчу діяльність систематично висвітлювати в мережі Інтернет.

У зв'язку з відтермінуванням проведення культурно-масових заходів у закладах культури репертуарна складова колективів значно розширилась і показувати свої творчі доробки ніде. Останній публічний концерт, в якому брала участь «Вербиченька», від-

бувся у приміщенні клубу нашого села більше року тому – на Міжнародний жіночий день 8 Березня. Районні онлайн-фестивали, огляди художньої самодіяльності не проводяться. Тримати у «формі» вокальний колектив дуже важко, не даючи його учасникам змогу виступати публічно. Адже втрачається інтерес, стимул відвідувати репетиції.

Щоправда, цього року «Вербиченьці» вдалося взяти участь у десяти фестивалях-конкурсах та отримати стільки ж дипломів. З них три Гран-прі й один міні-Гран-прі. Чотири дипломи лауреатів пер-

шого ступеня, чотири кубки, медалі, подарунки, сертифікати та подяки керівнику колективу. Через локдаун, складні карантинні умови ми змогли поїхати виступити тільки на міжнародному фестивалі «Переяславський ярмарок», решта дев'ять конкурсів-фестивалів різних рівнів були дистанційними. «Вербиченька» також мала змогу цього року виступати декілька разів за місцем проживання та у м. Києві на культурно-масових заходах.

Мали надію, що новостворений КЗ «Центр культури і дозвілля» (директор Колос Л. В.) поживить свою діяльність і дасть змогу сільським колективам брати участь принаймні в онлайн-конкурсах, районних оглядах художньої самодіяльності чи фестивалів, проте сподівання виявилися марними.

Пандемія коронавірусу змінила сферу культури і креативних індустрій, і це потребує пільгових умов для культурних товарів і послуг в Україні та нашій Макарівській громаді. До речі, в Німеччині креативні підприємці та культура цінуються з боку економічного потенціалу сфери і за внесок у освіченість та єдність народу. Тут усвідомлення значущості культури виховува-

лося змалечку і не одне покоління. Багато років німці живуть із розумінням, що уособлює культура і навіщо вона потрібна. У скрутний час карантину уряд Німеччини забезпечив культуру безповоротною фінансовою підтримкою. А в Україні пандемія лише «у всій красі» викрила проблему неусвідомлення цінності та впливу культури.

Підсумовуючи, можна відверто сказати, що у будь-яких обставинах працівники культури Макарівської громади були і залишаються оптимістами, впевнено прямуючи у майбутнє. Вони з нетерпінням чекають на закінчення карантину, щоб продовжувати радувати своїх глядачів та дарувати їм нові позитивні емоції, мажорний настрій, наснагу до праці. Культурно-мистецька та просвітницька діяльність будь-якої громади не має зупинятися. З цією метою керівництву громади необхідно постійно відстежувати можливості залучення коштів у розвиток культурного середовища населення, особливу увагу приділяти мешканцям села.

Надія БАБЕНКО, художній керівник вокального колективу «Вербиченька»
с. Фасова, кандидат педагогічних наук,
професор культурології

«ІНДЕКС ВІЙНИ»: ПРОГНОЗ ІНТЕНСИВНОСТІ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ У СВІТІ НА 2022 РІК

Уже традиційно на початку року Недержавний аналітичний центр «Українські студії стратегічних досліджень» презентує видання «Індекс війни», в якому публікує підсумки моніторингу воєнних конфліктів у світі за минулий рік та прогнозує, як розгорнутимуться події в майбутньому.

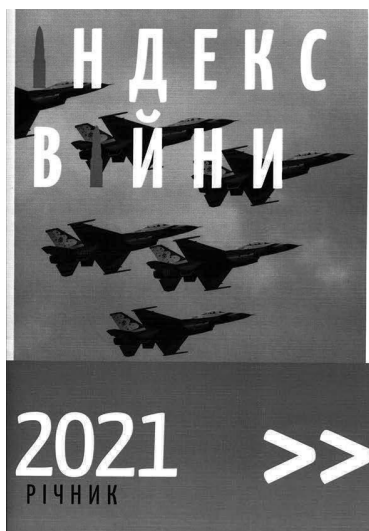
Євген БУКЕТ

Дев'ятнадцятого січня відбулася презентація річника «Індекс війни 2021».

Методикою визначення індексу війни є розгляд наявних у світі конфліктів, що активно проявляються за період дослідження через низку індикаторів, які окреслюють сутність, протікання конфлікту, його значення для регіональної та глобальної безпеки (зокрема, аналізується інтерес у цих конфліктах з боку Росії, США, Китаю, Туреччини та інших країн), класифікуючи їх за рівнем напруги, від найбільш гарячих до протистоянь мінімального рівня.

УКРАЇНА

Відкриває видання огляд російсько-української війни: події, ін-

лишатиметься на високому рівні й найбільшій активності варто очікувати з північного напрямку, зокрема, з боку Білорусі. Також у 2022 році через катастрофічний брак питної води в Криму варто очікувати провокацій, зокрема військових, з боку окупованого півострова.

ВІЙНИ В СВІТІ

– Триває збройне протистояння між федеральним урядом Ефіопії та місцевою владою регіону Тиграї, що розпочалося 4 листопада 2020 року. У вересні США наклали санкції на Ефіопію. Це посилює ризики дрейфування країни в бік Росії та Китаю. Але цей процес може загальмувати посилення співпраці з Туреччиною.

– Театр воєнних дій в Афганістані зазнав суттєвих змін через рішення американців про вивід військ. Нині тут формується нове поле загроз і можливостей для держав російсько-китайської сфери впливу. Аналітики НАЦ «УССД» прогнозують загрозливу ситуацію в колишніх радянських республіках Центральної Азії.

– Друга карабаська війна, в якій переміг Азербайджан, звільнивши близько 8,2 тис. кв. км своєї території, не закінчилася підписанням мирної угоди. Найімовірнішим сценарієм розвитку подій тут є продовження прикордонних конфліктів, хоча прямі перегово-

ри і нормалізація відносин між Баку та Єреваном можуть стати для Москви найгіршим варіантом розвитку подій.

– Війна в Ємені триває з 2015 року. Після затишшя, пов'язаного з пандемією, бойові дії поновилися.

– Збройна фаза війни в Південному Судані розпочалася з невдалої спроби перевороту 13 грудня 2013 року. Основний мирний документ було підписано 12 вересня 2018-го. Відтоді триває імплементація мирної угоди з періодичними сутичками між сторонами конфлікту. На 2022 рік у Південному Судані заплановані президентські вибори, які можуть спровокувати чергове загострення конфлікту.

– Із 2011 року в Сирії загинуло понад 400 тисяч людей, мільйони стали біженцями. Сирія залишається головним фактором напруги в регіоні, а президент Башар Асад протистоїть опозиційним групам, спираючись переважно на допомогу Росії та Ірану.

– Також із 2011 року триває конфлікт у Лівії. За даними ООН, у країні перебувають 20 тисяч іноземних найманців, включаючи ПВК «Вагнер». Однією з важливих передумов миру є їхнє повне виведення. У 2022 році в Лівії мають відбутися президентські вибори, які можуть принести в країну довгоочікуваний мир.

– Війна в Центральноафриканській республіці триває епізодично з 2012 року. Переговори про припинення вогню всіяко підтримує Росія, активність якої в регіоні в 2021 році досягла максимуму. Але через це Росія дедалі частіше натикається на опір інших гравців, зокрема Франції та Туреччини.

ІНШІ КОНФЛІКТИ

Експерти НАЦ «УССД» також аналізують прикордонні зіткнення, локальні конфлікти, військові перевороти, теракти, внутрішньополітичні кризи і дипломатичне протистояння в 2021 році. Кожен з цих конфліктів, безперечно, вартий уваги. Загалом читачі зможуть знайти у виданні чимало цікавої та корисної інформації. «Індекс війни 2021» буде розміщено у вільному доступі в Інтернеті, одразу після презентації, що відбудеться 19 січня в Українському кризовому медіа-центрі.

Участь у презентації планують взяти директор Недержавного аналітичного центру «Українські студії стратегічних досліджень» Юрій Сиротюк, кандидат політичних наук, керівник дослідницьких програм НАЦ «УССД» Юрій Олійник, а також експерти-аналітики, які брали участь у зборі інформації.

«ГУЦУЛКА КСЕНЯ» – ЦЕ ВИСТАВА ПРО ГУЦУЛЬСЬКИЙ ДУХ

У 2019 році на екрани телевізорів вийшов мюзикл «Гуцулка Ксеня» режисерки Олени Дем'яненко. Вихід нового кіно поживив мистецьке життя, пробудив інтерес до української пісні, яка стала світовим музичним хітом у ХХ столітті.

Дуже важливим тут є згадка про самого творця пісні «Гуцулка Ксеня», відомого українського композитора, диригента, педагога, скрипаля, громадського діяча із Франківщини Ярослава Барнича. Пісня видатного українського митця має два варіанти, вона вплинула не тільки на кіномитців, а й на театральних діячів. У Київському академічному театрі Українського фольклору «Берегиня» поставили масштабну й грандіозну постановку за мотивами однойменної оперети гуцульського музичного генія. 40 артистів на сцені, жива музика, колоритний гуцульський гумор та магія, неймовірна атмосфера високогірних Карпат. Розмовляємо з режисером-постановником Тетяною Авраменко про прем'єру в «Берегині».

– Буквально декілька років тому було випущено фільм «Гуцулка Ксеня» режисерки Олени Дем'яненко. Чи переглядали фільм? Які ваші враження?

– Надзвичайно пишаюся тим, що почало відбуватися з українським кінематографом за останні 8 років, тому намагаюся відвідувати в кінотеатрах ледь не кожен прем'єру, аби підтримати наших митців. Звичайно ж, мене не оминула й «Гуцулка Ксеня». Фільм Олени Дем'яненко приємно вразив, залишивши по собі світлий післясмак. Приємно, коли в кінематографі увага режисера тримається не лише на потужному сюжеті, а й на естетичній візуальній та музичній складовій.

Але якщо говорити про те, чи вплинув фільм на постановку

вистави, то, напевно, єдиним напрямком цього впливу було те, що кіно привернуло мою увагу до першооснови – твору Ярослава Барнича, про який, чесно кажучи, раніше чула вельми примарно. В іншому я не намагалась ані відтворити фільм у своїй виставі, ані зробити щось абсолютно не схоже. Це два абсолютно паралельні самодостатні проекти, які, як на мене, порівнювати взагалі не доцільно. Театральна сфера вимагає інших засобів, іншого розбору матеріалу, інших характеристик та й взагалі іншого втілення загалом. Тим паче створювалась вистава не в звичному театрі, а в театрі українського фольклору, який має свій колорит і свої правила постановки вистави.

– Чому взяли саме за цей матеріал?

– Ідея постановки саме цього матеріалу належить нашому директору-художньому керівнику Ільїні Генсіцькій-Семенцовій, яка вже давно була закохана в цей матеріал і дивувалася відсутністю його на київській театральній сцені. Мене ж після постановки вистави «Тіні забутих предків» не полишало бажання все більше і більше відкривати глядачу світ гуцульського фольклору. Таким чином нам вдалося поєднати наші бажання в одну роботу. Тема ж, яка нас обох зацікавила в даному матеріалі, – тема еміграції – не припиняє бути актуальною в наш час і отримує нові барви в сьогоденні.

– І спектакль у «Берегині», і фільм, який демонструвався на 1+1, пов'язані з оперетою Ярослава Барнича. Як перегукується сама вистава з музичним твором Я. Барнича?

– В основі вистави лежить сюжет самої оперети, а значна частина музичного матеріалу є музикою Ярослава Барнича в аранжуванні нашого оркестру під керівництвом Юрія Мілевського.

Як я вже зазначала вище, наш театр має свою специфіку, що базується на українському фольклорі, тому, аби не зрадити основний напрям «Берегині», ми додали пісенний фольклорний матеріал (підбором і вивченням якого займалася наш хормейстер Ірина Банковська), а також уривки з роману Петра Шекерика-Доникова «Дідо Иванчик», що є есенцією діалекту та гуцульської традиції в цілому.

– В контексті нашої розмови про «Гуцулку Ксеню» цікаво поговорити і про самого її творця. Пан Барнич був яскравою особистістю: композитор, диригент, педагог, скрипаль, громадський діяч. Чи вчитувались

у біографію автора оперети? Чим вона вас заворожила?

– Досліджуючи біографію Ярослава Барнича, мене найбільше зачарувала його працелюбність, а особливо те, що уся його робота сповнена великої любові до України. Навіть за її межами Барнич зробив надзвичайно важливий внесок в її культуру, що, на превеликий жаль, дуже тривалий час лишалося не оціненим. Тому нашому поколінню варто говорити і підіймати із забуття такі визначні імена.

– На вашу думку, чи є актуальним мотив пошуку кохання в іншому світі? Пошук щастя за океаном?

– Обмежена локалізація пошуків власного кохання, як на мене, – доволі дивний спосіб організації особистого життя. А особливо, якщо це стосується пошуку другої половинки за океаном. У

нашій виставі на передній план виходить тема повернення до свого коріння, тема рідної землі, де значно легше зустріти споріднену душу. Головний герой Яро зустрів свою половинку не тому, що поїхав кудись подаль від місця, де жив, і зовсім вже не тому, що в Карпатах місцеві дівчата сприйняли його як «заморського принца». Річ у тім, що на землі своїх предків Яро зміг знайти самого себе. І саме це вже дало йому змогу розгледіти справжнє кохання серед безлічі дівчат.

– Як трупа сприйняла цей текст та роботу над ним?

– Як на мене, акторам вдалося відчувати цей матеріал ледь не з першої читки. Взагалі трупа «Берегині» доволі весела, тому драматичний матеріал майже одразу наповнився додатковими жартами і цікавими акторськими вигадками. Акторам було ціка-

во працювати в нових образах: бавились з акцентами, вивчали особливості гуцульського діалекту, співали жартівливі коломийки, зокрема й сороміцькі.

– Яку інтерпретацію відомого твору пропонуєте глядачеві? Що для вас особисто означає образ «Гуцулки Ксені»?

– Вистава «Гуцулка Ксеня» – це вистава про гуцульський дух. Про ту складову, що спонукає навіть на чужині пам'ятати рідні традиції і мову. Складову, що навіть через покоління підштовхує повертатися з чужини до рідних земель. Місцевий гумор, музика, запальні танці, що поставлені заслуженою діячкою мистецтва Світланою Дядюном, відкривають глядачу красу нашої культури. Справжньою окрасою вистави стало те, що перед нашими глядачами відкривається не тільки основна історія зустрічі американського жениха Яро і норавливої гуцулки Ксені, а й повна картина світу, в якому це сталося, постають навіть ті персонажі, що згадуються в опереті лишень мимохідь: небіжка Павлинця, дванадцять опришків, стара гуцулка і навіть ведмідь.

Образ самої гуцулки Ксені – це образ справжньої української дівчини, непоборної, хоч при цьому лагідної та ніжної. Це образ, як то кажуть, дівчини з перцем, якій байдуже на статки і на «принців». Тільки на справжній почуття без фальші і прикрас вона здатна відповісти взаємністю.

– Плануєте поїхати на фестиваль із цим спектаклем?

– Звичайно, хотілося б відвідати багато фестивалів, а також різних міст, аби дарувати світлі емоції якомога ширшому колу глядачів, але вже неодноразово наші плани коригує ковід. Важко щось загадувати, але будемо сподіватися, що ось-ось епідемія завершиться, і ми, як раніше, зможемо подорожувати країною, збираючи повні зали нових глядачів.

– Ваші побажання на Новий рік і Різдво Христове!

– Разом з театром українського фольклору бажаємо читачам і глядачам у новому році невичерпного натхнення! Нехай люди в масках зустрічаються лише на сцені, а сльози на очах бринять лишень через розчуленість від хороших вистав! Нехай найбуденніший день завжди наповнює казка, в якій добро перемагає зло! Нехай ваше життя летить, наче прекрасна пісня, і сповнюється з кожним куплетом новими звуками і партіями!

Матеріал підготував Ярослав КАРПЕЦЬ
Фото Андрій МІНТЕНКО

ПРО «ДІВЧИНУ З МИНУЛОГО» ВІКТОРА ЗУБКОВА

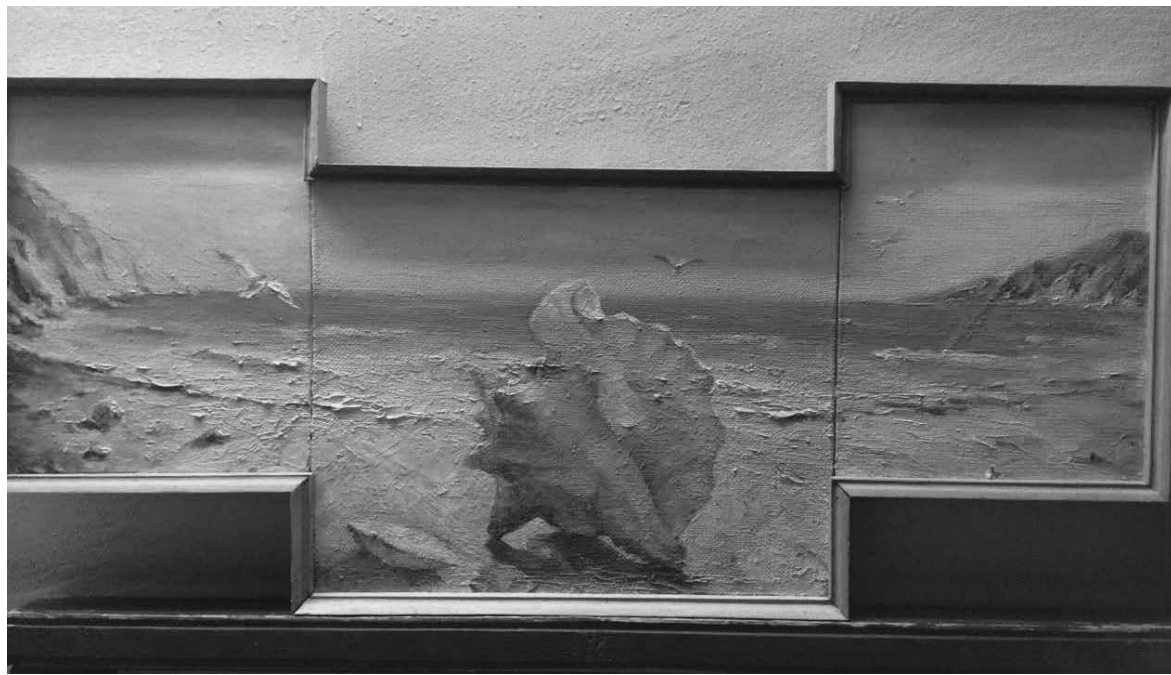

Віктор Зубков (фото)

Віктор Зубков (1950-2016) народився в Луганську, навчався в Одесі, надзвичайно любив Феодосію і Коктебель, але життя своє пов'язав із містом Кам'янське (колишній Дніпродзержинськ) Дніпропетровської області. Серед його творів – поетичні пейзажі («Справжнього кримського моря він ніколи не бачив, а оскільки я родом із Феодосії, то й вирішила показати, яке воно чудове. І ми поїхали в Крим.

Оксана ЛАМОНОВА

Захвату його не було меж: він захоплювався красою хвиль, кожною мушлею, камінчику радів, як дитина...» – згадує дружина; до речі, крім пейзажів, Криму присвячено цікавий за композицією триптих «Мушля»), портрети, зокрема парадні, – аж до серії «Мери Дніпродзержинська» включно («Така близька подібність з оригіналом виходила в нього тому, що сам Віктор був простим по натурі, і в нього контакт із людьми відбувався не через інтелект, а через душу. Це якийсь природний зв'язок. Він умів руйнувати простір, який заважає цьому контакту» (М. Додарев, художник)). Колеги цінували його майстерні начерки та замальовки («Вітя робив швидкі й точні портретні замальовки. Гарні начерки виходили, коли він малював дітей своїх знайомих або учнів школи, в якій працювала Тамара (дружина). Він серйозно захоплювався портретом і з часом перейшов від графіки до живопису» (О. Чегорка, художник); «Віктор був блискучим у своїх швидкісних начерках... Він був майстром миттєвого відчуття, настрою» (М. Додарев)).

«Мушля» (триптих), поч. 2000-х рр., полотно, олія

Отже, «автор однієї картини» – це аж ніяк не про Віктора Зубкова. Але, з іншого боку, ОДНА картина все ж таки є. Називається вона просто, загадково та романтично – «Дівчина з минулого».

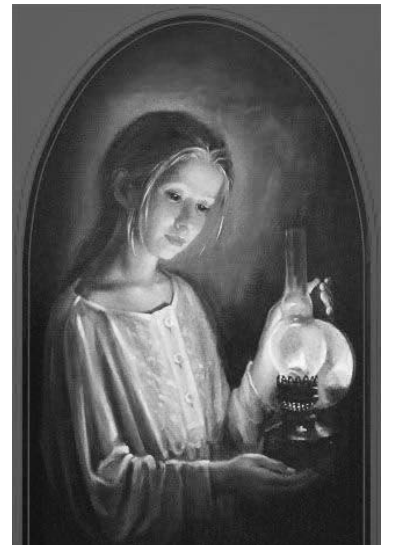
Художник написав її у далекому 1986 році. За жанром це так званий «портрет-картина». У Віктора Зубкова є й інші аналогічні роботи – «Літо», «Ворожіння», «Біля Свято-Миколаївського собору». Але це все ж таки – «побутові сценки». «Дівчина з минулого» – дещо інше.

«Віктор любив мистецтво реалістичне, класичне, завжди працював у цьому напрямі, але при цьому не заперечував інші напрями, оскільки вважав, що «там, де є душа, є мистецтво» (О. Чегорка). Далі ж друг митця згадує про його добрі, дещо жартівливі поради: «Малюй, як відчуваєш. Але не комплексуй, що ти не Мікеланджело, не Ван Гог і не Пікассо. І тоді все вийде». Звичайно, Віктор Зубков перелічує просто «перших-ліпших най-най». Але «Дівчина з минулого» нагадує про ще одного великого живописця – Жоржа де Ла Тура, неповторного, легендарного «співця Ночі», який мав дар перетворювати провінційні будні на містерії, перед якими перехоплює дух від захвату... Не будемо стверджувати, що Віктор Зубков знав (або не знав!) твори цього французького художника XVII ст., але, безсумнівно, він інтуїтивно намагався рухатися в цьому ж напрямку.

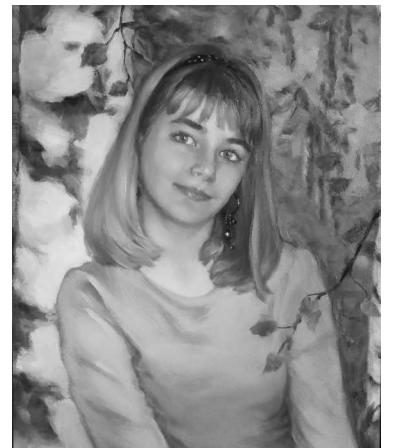
Цілком можливо, що «Дівчина з минулого» – не примхлива «авторська фантазія», а реальна людина, хтось із близького оточення митця або навіть замовника. Але це... не важли-

во. Симпатична юна героїня в старовинному одязі, з уважним поглядом і трохи усміхненими вустами, із запаленою газовою лампою в руках, серед темряви, обмеженої зверху півкруглою аркою, сприймається як видіння – у чужому вікні, у власній душі. Можливо, саме там і знайшов його кам'янський художник.

«Важливим для нього було... те, щоб картини не були темними, щоб у них були присутні оптимізм і краса. Він говорив, що людям треба дарувати казку, тому що в житті й так багато сумного» (О. Чегорка). Щож, таку казку Віктор Зубков насправді створив – принаймні одну.

«Дівчина з минулого», 1986 р., полотно, олія

«Портрет Альони Ільченко», 2015 р., полотно, олія

ПОСМЕРТНА СПОВІДЬ ХУДОЖНИКА

З грудня 2021 року в бібліотеці імені Максима Рильського в місті Ірпені на Київщині відбулася презентація каталогу робіт VI всеукраїнського художнього пленеру «Намальований Ірпінь» імені Володимира Сидорюка. Серед ірпінських пейзажів було сім портретів заслуженого художника України, першого куратора цього пленеру Костянтина Могилевського із Луганська, а також дві картини, пов'язані з його творчістю. Пленер був присвячений пам'яті Могилевського, який помер

Портрет Костянтина Могилевського роботи Вікторії Новосельської

минулого року внаслідок онкозахворювання. Учасників пленеру привітали колишній голова міста Ірпеня Володимир Карплюк, що започаткував пленери, і нинішній голова Олександр Маркушин, який пообіцяв, що в 2023 році буде збудовано давно очікувану ірпінською громадськістю художню галерею.

Наступного дня в Будинку художника в Києві відкрилася виставка живопису Костянтина Могилевського «Сповідь... Правда часу в образах...». Виставку організувала донька художника Парасковія Могилевська. Представлено сім десятків робіт. Це – пейзажі України та Хорватії, де живе й працює син Костянтина Вікторовича, художник Богдан Могилевський. Художник звертався до теми української культури, до українського народного мистецтва, до історії. Це, справді, правда часу в художніх образах і водночас сповідь художника.

Про видатного митця і його творчий доробок говорили голова Національної спілки художників України Костянтин Чернявський, керівник Дирекції виставок Національної спілки художників України Ігор Волошук, президент Національної академії мистецтв України Андрій Чебикин, виконувачка обов'язків ректора Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, де викладав Могилевський, Оксана Полтавець-Гуйда, заслужена артистка України Астряга, художники Віктор Медведєв, Олександр Ольхов, Тетяна Красна, начальник відділу культури Ірпінської міськради Євгенія Антонюк, журналіст і актор Василь Чернявський.

Парасковія Могилевська анонсувала план створення Арт-простору Костянтина Могилевського. Це має бути поєднання простору картинної галереї, фуд-зони і зони сувенірної продукції. На базі Арт-простору планується проведення пленерів, виставок, творчих зустрічей, майстер-класів, концертів, впровадження новітніх освітніх програм.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

ДО 105-РІЧЧЯ МИКОЛИ СІЛЬВАНСЬКОГО

5 січня виповнилось 105 років від дня народження відомого українського композитора, піаніста та педагога Миколи Йосиповича Сільванського. Його багатогранна постать залишила значний слід в історії української музики, й особливо у жанрі фортепіанних творів для дітей. Але найголовніше – у пам'яті багатьох музикантів, що співпрацювали з ним, у спогадах слухачів, які мали нагоду насолоджуватись перлинами світової фортепіанної літератури у його виконанні.

Юрій ЗУБАЙ

Музика М. Сільванського охоплює багато жанрів, як у малих формах (дитяча фортепіанна мініатюра, пісні), так і в масштабних композиціях (симфонія, інструментальні концерти, балети). Однак, на жаль, музична спадщина і місце постаті митця недостатньо оцінені музикознавцями. Дана стаття є своєрідним кроком уперед до більш глибокого осягнення значення його діяльності. Водночас творчий шлях М. Сільванського є цікавим і показовим для музикантів 1940-1980 рр. Народився М. Сільванський 5 січня 1916 року (23 грудня 1915 р. за старим стилем) у містечку Люботин на Харківщині в сім'ї військовослужбовця. Так склалося, що коли маленькому Миколі було 3 роки, його батьки розлучились. Ця подія вплинула на його подальше життя, йому довелося переїхати до тітки в Харків. І саме вона займалася його вихованням. З цим містом буде пов'язана значна частина життя майбутнього музиканта (фортепіанна сюїта «У рідному місті» присвячена саме Харкову). В 7 років він почав навчатись гри на фортепіано у Р. Чеснокової, а у 8 пішов у загальноосвітню школу. М. Сільванський виявляв неабиякі здібності до гри на фортепіано. І тому в 1933 році, після закінчення школи, вступає одразу на третій курс робфаку при Харківському музично-драматичному інституті. Функціонування подібних факультетів при інститутах в ті часи було особливо актуальним – вони давали змогу широким верствам населення здобути освіту, необхідну для вступу до вищих навчальних закладів.

Ще з дитячих років життєві обставини загартували у М. Сільванському цілеспрямованість у русі до мети. Він, переконаний у власних силах, вирішує поїхати в Ленінград удосконалювати свою фортепіанну гру, незважаючи на те, що грошей вистачало лише на дорогу. Там у 1934 році вступає на третій курс робфаку при Ленін-

Микола Йосипович Сільванський

градській консерваторії. На робфаці він займався успішно, і тому в 1936 році поповнює ряди студентів фортепіанного факультету Ленінградської консерваторії, яку він закінчив би ще до війни, якби не випадок, що значно вплинуло на подальший життєвий і творчий шлях музиканта.

У 1935 році в Ленінграді проходив другий Всесоюзний конкурс піаністів. На конкурсі одним з найяскравіших учасників був Яків Флієр, учень Костянтина Ігумнова. Вся музична громадськість міста бурхливо обговорювала його блискучий виступ, неабиякий талант і темперамент. Ці жваві обговорювання не оминули й М. Сільванського. Проте виступ Я. Флієра йому вдалося почути лише в 1937 році. Цей концерт він запам'ятав на все життя, а особливо виконання Сонати сі мінор Ф. Ліста. Вночі після концерту майбутній композитор навіть не заснув, у його голові й далі звучала програма концерту, яка складалася ще з Рапсодії сі-мінор Й. Брамса, 12-ої Рапсодії Ф. Ліста, Капрічіо Е. Донаньї та інших творів. І саме після цього, як згадував М. Сільванський, він ухвалив остаточне рішення та поставив собі за мету – навчатись у класі Я. Флієра. Проте М. Сільванський ще не знав, що молодий піаніст не викладає в консерваторії. Та все ж доля усміхнулася М. Сільванському.

Восени 1938-го в Ленінградську консерваторію на державні іспити приїхав К. Ігумнов. Молодий студент М. Сільванський наважився на відчайдушний крок. Набравшись сміливості, пізно ввечері після екзамену він підстеріг К. Ігумнова і звернувся до нього з проханням прослухати його, адже йому так хотілося навчатися в Московській консерваторії. Професор не відмовив йому. Наступного дня,

Сільванський і Ріхтер (з архівів К.І.Шамаєвої)

прослухавши М. Сільванського, К. Ігумнов схвалив його гру і виніс свій вердикт: «Обіцяю посприяти Вашому переведенню до Московської консерваторії. Зараз у нас починає викладати Яків Флієр, і я формую йому клас». Вже за кілька днів М. Сільванському надійшов лист, в якому повідомлялось, що

його можуть прийняти до Московської консерваторії. У Москві М. Сільванський був зарахований на другий курс. Серед його одногрупників були С. Ріхтер, А. Каплан, Л. Зюзін та інші яскраві піаністи.

Так розпочалася нова сторінка життя М. Сільванського – навчання в Московській консерваторії у

класі молодого та перспективного піаніста Якова Флієра, який був старший за свого нового студента лише на 3 роки.

Постать Я. Флієра відіграла ключову роль у формуванні М. Сільванського-піаніста, а дружні стосунки вони зберігали протягом усього життя (остання зустріч була в 1977 році – незадовго до смерті Я. Флієра). Наполегливість і працездатність М. Сільванського позначилися на результатах його навчання. Він став одним із найкращих студентів свого курсу, і в 1940 році навіть був удостоєний Сталінської стипендії за відмінне навчання.

Водночас життєві реалії змушували молодого митця, як і багатьох тодішніх студентів консерваторії, шукати додаткового підробітку. Своє навчання М. Сільванський поєднував з концертмейстерською роботою в Палаці культури авіазаводу ім. Горбунова. Та раптово у грандіозні плани молодого виконавця втрутилась Друга світова війна.

На початку війни М. Сільванський разом з іншими студентами та викладачами консерваторії перебував у лавах народного ополчення. В листопаді 1941 року як дипломник він був відкликаний та евакуйований до Саратова. Там М. Сільванський продовжував напружене навчання, поєднавши його з роботою диктора українського радіомовлення на радіостанції ім. Т. Шевченка.

У 1943 році М. Сільванський повертається до Москви і в 1944-му завершує навчання в консерваторії. На державному іспиті він виконував Третій концерт Сергія Рахманінова – твір, що є однією з вершин виконавської майстерності для піаністів. Партію оркестру за другим роялем виконував сам Яків Флієр. Після закінчення консерваторії М. Сільванський отримує направлення до Харківської філармонії як піаніст-соліст.

Цей «другий харківський період життя» позначений напруженою концертною діяльністю, коли найяскравіше розкрився виконавський потенціал М. Сільванського. В ті роки він дає велику кількість концертів. Програми його сольних концертів, як правило, були зосереджені у сфері романтичної фортепіанної музики. Так, одна з афіш того періоду містить Балади № 3, № 4 та 6 етюдів Ф. Шопена, «Спогади про мазурку» М. Глінки, «Жайворонок» М. Глінки – М. Балакірева, Польку та Вальс-каприз А. Рубінштейна, «Полішинель» і Музичний момент С. Рахманінова, Ноктюрн та Етюд № 12 О. Скребіна. Програма даного концерту повністю складається з романтичної фортепіанної музики, а також є доволі складною у виконавському аспекті.

У повоєнний час в Україні закладались основи музично-виконавських конкурсів. Свій внесок у них зробив і М. Сільванський. Ще в

1945 році він бере участь у I Всеукраїнському конкурсі музик-виконавців та читців художнього читання, де був нагороджений почесним дипломом. До складу журі входили видатні музиканти – А. Луфер та К. Михайлов, а головою журі був І. Паторжинський. Згодом Миколу Йосиповича будуть неодноразово запрошувати вже як члена журі різноманітних конкурсів, зокрема, у 1965 році він був членом журі республіканського конкурсу піаністів, скрипалів і віолончелістів.

Але водночас усе більше і більше в його життя входить композиторська творчість і педагогічна праця. Композиторські здібності проявились у М. Сільванського ще в студентські роки. Однак ґрунтовну композиторську освіту він здобув саме в Харкові у В. Барабашова, в якого брав уроки композиції. Одні з перших його творів, як зазначає в своїй автобіографії композитор, з'являються з 1950 року. Серед них такі фортепіанні твори: «Піонерська сюїта» для фортепіано в 7 частинах, дві рапсодії (1950), Українське скерцо, сонатина (1951), три етюди-картини, фантазія на українські теми (1952), сюїта «В рідному місті», Соната (1953), Сонатина, 6 варіацій Капрічіо, Прелюд (1954). У 1955 році композиторська творчість М. Сільванського вже виходить за межі сольної фортепіанної музики. Того року він створює балет «Іван – добрий молодець», далі – «Піонерський концерт» для фортепіано з оркестром (1956), українську сюїту для симфонічного оркестру, музику до телеспектаклю «Ялинка» (1957), цикл романсів на слова С. Єсеніна «Портрети російської природи», музику до радіопостановки «Ялинка» (1959), 24 п'єси та другу сонату для фортепіано (1960). Як і в перше десятиліття своєї композиторської діяльності, так і потім Микола Йосипович завжди був у процесі написання все нових і нових цікавих творів. До речі, його твори одразу отримали визнання колег, й у 1952 році він стає членом Спілки композиторів УРСР.

Загалом композиторська спадщина М. Сільванського охоплює різні жанри: симфонічну музику (Симфонія ля мажор, Симфонічні поеми); балети («Незвичайний день», «Мальчиш-кибальчиш»); інструментальні концерти (п'ять концертів та концертно для фортепіано, концертно для альту, концерт-поема для віолончелі, концерт для баяна, бандури, труби); фортепіанну музику (прелюдії, сонати, сюїти, капрічіо, скерцо, твори в чотири руки та на два фортепіано); музику до радіопостановок; пісні та романси.

Більшість творів М. Сільванського програмні. Стилістично панорама його композиторської творчості зосереджена в сфері неоромантичної музики, але нерідко простежуються модернові тенденції. Різноманітна образна сфера містила і дитячий світ, і образи природи, і навіть життя великого міста та розвиток науки і техніки («За-

пуск авіамоделі» з циклу «24 п'єси для дітей старшого віку»).

Свою педагогічну діяльність М. Сільванський розпочав як викладач фортепіано в 1947 році у Харківському музичному училищі, де він викладав до 1954 року, а з 1952 року був паралельно викладачем у Харківській музичній десятирічці.

З 1954 року життя М. Сільванського пов'язано з Києвом. Це був найвагомий у композиторському та педагогічному напрямах період його творчості. Він викладає фортепіано у Київській музичній школі-десятирічці ім. М. Лисенка. Серед його учнів у десятирічці – Володимир Бистряков, український піаніст, композитор, заслужений артист України, лауреат конкурсу піаністів Б. Сметани (1971 р.).

Учням тих років запам'яталася гра молодого викладача М. Сільванського на щорічному звітному концерті школи, де він виконував сольну цілий відділ, що містив «Тарантеллу» та «Спогад про мазурку» М. Глінки, «Пісню без слів» і «Російське скерцо» П. Чайковського, «Втіху» та Данте-сонату Ф. Ліста.

У 1955 році М. Сільванського запрошують на посаду викладача кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Київської державної консерваторії (нині НМАУ). За тридцять років роботи на кафедрі в його класі навчалося чимало студентів – композиторів і музикознавців. Серед них: композитори В. Пацера, І. Щербак, Ю. Шевченко, Л. Чепелянський; музикознавиця О. Таранченко; композитор, диригент та відомий цимбаліст О. Незовибагатько; диригенти – С. Мацюк, С. Кирилов.

Високий рівень професійної педагогічної майстерності, значний композиторський внесок у розвиток української музики, зокрема фортепіанного педагогічного репертуару, яскраві риси особистості М. Сільванського позначилися на його подальшій викладацькій праці. У 1964-му він стає

доцентом, у 1968-му – професором Київської консерваторії, пізніше – деканом фортепіанного, історико-теоретичного і композиторського факультетів та секретарем Вченої ради. У 1965 р. його обирають депутатом Ленінського району м. Києва. М. Сільванський веде й активну музично-громадську роботу по лінії Спілки композиторів України. З 1968 р. він – член правління СКУ (нині – Національної спілки композиторів України).

М. Сільванський багато друкується у публічній пресі з рецензіями про молодих виконавців. Цікавими є його статті, в яких він високо оцінив талант ще молодих тоді піаністів, зокрема М. Плетньова.

Попри таку багатовекторність своєї творчості, він усе ж таки продовжує свою виконавську діяльність. Збережені афіші та спогади сучасників показують масштабність його фортепіанного виконавського репертуару. З великим успіхом він виконував твори Л. Бетховена (Соната № 18, Концерт № 5); Ф. Шопена (Етюди, Балади № 3,4); О. Скрибіна (Ноктюрн, Соната № 3, етюд № 12); С. Рахманінова (Полішинель, Музичні моменти, Концерт № 3, Рапсодія на тему Паганіні); М. Глінки – М. Балакірева («Жайворонок»); А. Рубінштейна (Полька, Вальс-каприз); П. Чайковського (Пісня жайворонка та Російське скерцо); Р. Шумана (Карнавал); Д. Шостаковича (Концертино); К. Дебюссі (Бергамаська сюїта). Але з особливим успіхом він виконував твори Ф. Ліста (12-та рапсодія, трансцендентні етюди – № 4 «Мазепа», № 5 «Блукаючі вогні», № 10 фа мінор, соната сі мінор та концерт № 1). Навіть у багатьох його фортепіанних композиціях простежуються лістівські прийоми піанізму («Заметіль», «Стрімливий потік», «У фонтана»).

М. Сільванський запам'ятався багатьом своєю самовіддачею і

інтелігентністю. Так, його колега, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано, доктор мистецтвознавства Кіра Іванівна Шамаєва, яка пліч-о-пліч плідно працювала з ним на кафедрі з 1960 до 1985 року (того року композитора не стало), згадувала: «М. Сільванський був контактною, творчою та веселою людиною. Окрім музики, займався ще різьбленням по дереву. У нього вдома була вишукана люстра, яку він сам змайстрував. Мені довелося бувати в гостях у М. Сільванського, і я бачила всі його дерев'яні витвори. Ще я пам'ятаю, що для нас з моєю колегою Наталією Григорівною Холодною Микола Йосипович зробив переклад гімну із «Мідного вершника» Р. Глієра. Технічно це було дуже складно, проте цікаво. Також запам'яталося, як ми виконували в ансамблі з ним Концертино Д. Шостаковича. М. Сільванський грав удвічі швидше основного темпу – це свідчило про його яскраву віртуозні дані».

Внесок Миколи Сільванського в українську музику, безумовно, дуже вагомий – він був одним із фундаторів жанру українського дитячого фортепіанного концерту, автором багатьох творів, що стали класикою дитячого педагогічного репертуару. Водночас його творчість усе ще залишається малодослідженою, а місце і значення творчої спадщини недостатньо оцінені.

ПОГЛЯД У МИНУЛЕ: ПРИСВЯТА ВЧИТЕЛЮ

...Віднині дати перших двох місяців літа в українській музичній культурі завжди будуть пов'язані з постаттю Мирослава Скорика: 13 липня (1938 р.) і 1 червня (2020 р.). Між ними так багато...

Маючи велику честь навчатися у класі Мирослава Михайловича, спілкуватися з ним, а також — як і багато хто — перебувати в живій атмосфері його музики, виникло бажання опублікувати раніше написаний відгук на Гала-концерт Першого всеукраїнського відкритого музичного конкурсу Мирослава Скорика. Звичайно, це відновить у пам'яті присутніх на концерті свої особисті враження-спогади, а для читачів загалом — це привід озирнутися в недалеке минуле, де Мирослав Михайлович був з нами...

Не можу не написати міні-відгук на подію, що відбулася сьогодні, 20 лютого 2016 року, в стінах Національної музичної академії імені П. Чайковського. Проведення Гала-концерту Першого всеукраїнського відкритого музичного конкурсу Мирослава Скорика не випадково збіглося з датою, яка два роки тому повернула курс історії в неочікуваному для всіх напрямку. Трагічним записаний в історії України день 20 лютого 2014 року... У зв'язку з цим на Гала-концерті прозвучав Покаянний псалом М. Скорика. Особлива атмосфера наповнила глядацьку залу. Неможливо було не стати на ноги. Зворушлива мить. Так було вшановано тих, кого з нами тут, на землі, вже більше не буде... Про прекрасну музику Мирослава Скорика писати можна дуже і дуже багато... Очевидним було, є і залишається те, що ми — щасливе покоління, бо маємо таку привілею і честь жити в той час і в тому контексті, який породив великого Митця, Майстра музики — Мирослава Михайловича Скорика. Останнім твором у програмі Гала-концерту став відомий

«Гнів з приводу загубленого гроша» прославленого на весь світ класика світової музики Людвіга ван Бетховена. Після своєрідної живої міні-дискографії з музики М. Скорика — парадоксально, але — не відчувалося того колосального часового розриву, який був між двома знаковими митцями. Відбувся музичний діалог між «заходом» епохи класицизму і «зорею» XXI століття. Це прекрасно, що прізвище українського композитора вже посилає своє місце в ряду із славновісним композитором усіх часів і народів Бетховеном. Прізвище останнього в перекладі з німецької означає «грядка з червоним буряком». Музика Л. Бетховена стала дуже добрим ґрунтом, з якого черпали натхнення і майстерність усі композитори, які жили і творили після нього. З цього «природного джерела» черпала натхнення і майстерність творча натура нашого українського Митця. Хай Бог дасть творити ще дуже і дуже багато нової прекрасної та натхненної музики, за якою завжди відчуватиметься Перо Майстра Українського Музичного Мистецтва!

Оксана ДІМІНЯЦА

ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС У ТРАДИЦІЇ ВІЙСЬКА

Уся історія України та українського державотворення міцно пов'язана з утворенням і розвитком різноманітних військових формацій.

Євген БУКЕТ

ДАВНІ ЧАСИ

Найпершими в переліку войовничих народів були кіммерійці – скотарські іранські племена, що мешкали в IX-VII століттях до н.е. в Північному Причорномор'ї та здобули собі славу завдяки військовим походам. Їхня назва з давньоіранської перекладається як «рухомий кінний загін».

Скіфи, інші іранські племена з Центральної Азії, у VII столітті до н.е. витіснили кіммерійців зі степу. Вони також здебільшого були скотарями-кочовиками та полюбили воювати. У II-III століттях скіфи поступово зі Сходу витискуються іншими кочовими скотарськими іранськими племенами – сарматами, які також добре відомі своєю войовничістю та міцною статуєю.

Сармато-козари після свого об'єднання були такими сильними й мужніми, що допомогли візантійському імператорові Костянтину V взяти гору над сарацинами. Задоволений цією перемогою, Костянтин виявив сармато-козарами повне своє задоволення й обіцяв їм високе своє заступництво. Він нібито прозвав їх козаками, й у листі до одного короля, свого сусіда, просив його і в майбутні часи називати їх не козарами, а козаками.

Не менш войовничими були й інші народи, які взяли участь у формуванні етногенезу українців – анти, готи й гуни, легендарний вождь яких Аттила (Гатило) в середині V століття створив величезну Гунську імперію, яка простягалася від річки Урал та Кавказу до річки Рейн і від річки Дунай та Чорного моря до моря Балтійського.

РУСИЧІ – ВОЇНИ ВПРАВНІ

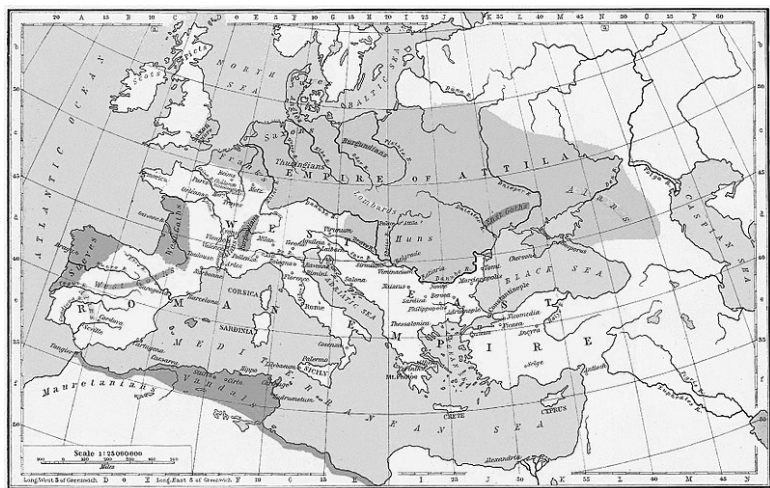
Про нове потужне державне утворення на українських землях європейські правителі дізнаються після військового походу Аскольда та Діра на Константинополь 860 року. Відтоді починається славетна історія Русі, значне місце в якій посідає військо – князівська дружина. У часи Русі військо мистецтво набуло значного рівня. Київський князь Святослав провів майже все життя у військових походах – підкорив в'ятичів, ясів і касогів, розгромив Хозарський каганат, вів успішні війни з болгарями та Візантією. В літописи Русі вписано чимало видатних битв і яскравих перемог. Русичі – «во-

Скіфські воїни на електричній чаші з кургану Куль-Оба

Нимрудський рельєф із зображенням кіммерійських воїнів

Гунська імперія у 450 році за Аттилі

Дружина київського князя Олега Віщого під час походу на Константинополь

їни вправні, шукають собі честі, а князю – слави», – писав автор «Слова о полку Ігоревім».

У кодексах честі руських бойових дружин особливе місце посідали такі якості дружинників, як сила, спритність, хоробрість, сміливість, мужність. А вже після прийняття християнства в Русі з'явилася традиція вшановувати Пресвяту Богородицю як покровительку війська. Першим цер-

кву на її честь збудував у Києві князь Ярослав Мудрий. А князь Володимир Мономах писав, що перемогам над половцями завдячує заступництву Пречистої Діви Марії.

ВІЙСЬКО ЗАПОРОЗЬКЕ – УКРАЇНЬСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА

Традиції вшанування Покрови як покровительки війська збе-

реглись в українському козацтві. Перша церква Запорозької Січі була освячена на честь Покрови Пресвятої Богородиці. Часто саме на свято Покрови козаки проводили Раду, на якій обирали нового гетьмана, кошового або старшин. Також відомий особливий тип ікони – «Козацька Покрова», де під омофором Богородиці зображувалися українські

багато раніше, ніж у Західній Європі.

Руська козацька піхота вважалася найдосконалішою в Європі і здобула славу ще в Грюнвальдській битві 1410 року, в якій воювала під синьо-жовтими хоругвами. 1514 року київський і волинський князь Василь-Костянтин Острозький у битві під Оршею, а 1618-го гетьман Пе-

Козацька ікона Покрови Пресвятої Богородиці

ієрархи, гетьмани та козаки.

Офіційною назвою української козацької держави було Військо Запорозьке. Вона адміністративно поділялася на полки та сотні, очолювали її досвідчені, загартовані в боях полководці. І вся її історія – це історія воєн. Тож Військо Запорозьке – це військо-держава, справжня скарбниця військових традицій. Козаки назавжди заслужили всенародну любов і славу, їхній лицарський чин асоціюється з військовою честю, звитягою, мужністю, витривалістю, захистом рідної землі та іншими чеснотами.

На високому рівні у запорожців була кіннота, розвідувальна та сторожова служби. Особливо відзначалася військовою майстерністю піхота, яка була головним видом козацького війська і вміла гарно штурмувати ворожі фортеці, а також сміливо воювала на морі. Зокрема, підводний човен запорожці стали використовувати в бойових діях на-

тро Конашевич-Сагайдачний під час походу на Москву здобули блискучі перемоги над московитами й на деякий час зупинили їхню експансію на Захід.

1621 року той же Сагайдачний здобув перемогу в Хотинській битві, а 1683 року правобережні козаки на чолі з Семеном Палієм прийшли на допомогу австрійській армії під час облоги Відня. Ці баталії зупинили османську експансію до Європи. Тож недарма запорозьке козацтво вважалося однією з найкращих європейських армій того часу.

Навіть після зруйнування Запорозької Січі козацькі традиції жили ще дуже довго в Чорноморському, Азовському, Бузькому, Дунайському, Сибірському козацьких військах, на Задунайській і Банатській Січах.

ВІЙСЬКОВІ ТРАДИЦІЇ В ДОБУ УКРАЇНЬСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

У добу Української революції 1917-1921 років відроджували-

ся традиції військово-козацької спільноти. Вони стали основою для розбудови збройних сил УНР, Української Держави та ЗУНР. Тодішнє політично-військове керівництво спиралося на військово-козацькі традиції попередніх часів.

Насамперед це простежується в найменуваннях військових формацій. Першим таким підрозділом став Український козацький полк імені Богдана Хмельницького, створений у травні 1917 року. Згодом виникли формування, названі на честь видатних козацьких командирів – Петра Дорошенка, Максима Залізняка, Костя Гордієнка, Івана Мазепи. Козацький «відбиток» є й у таких назвах: Січові Стрільці, Запорізька група, Сердюцька дивізія, Запорізька Січ, гайдамацькі полки та вільне козацтво.

Козацькі військові традиції в добу Української революції простежуються також у військовій символіці (стяги, відзнаки), назвах військової техніки (панцерні потяги «Хортиця», «Запорожець», «Полуботок» та інші), назвах кораблів (крейсер «Гетьман Іван Мазепа», канонерський човен «Запорожець»). Окремо слід згадати військову термінологію, якою послуговувалися для позначення рангів, посад і військово-структурних елементів: козак, ройовий, чотар, бунчужний, півсотенний, сотник, курінний, осавул, полковник, отаман бригади, отаман дивізії, отаман корпусу. Це відобразалося в зовнішньому вигляді вояків українських військових формацій тих часів. Кашкет-«мазепинка», чорні шапки з кольоровими шліками, черкески й інші елементи старовинного українського військового одягу. Часто бійці за зразком козаків голили голови, залишаючи лише оселедець.

А в часи Гетьманату 1918 року було зроблено спробу відродити козацький стан і козацьку державу на чолі з «Ясновельможним паном Гетьманом».

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

У Другій світовій війні на боці Об'єднаних Націй українці воювали у складі армій Великої Британії та Канади (45 тисяч осіб), Польщі (120 тисяч), СРСР (більш ніж 7 мільйонів), США (80 тисяч) і Франції (6 тисяч), а також визвольного руху в самій Україні (100 тисяч в УПА) – разом понад 7 мільйонів осіб.

Понад 2,5 мільйона українців було нагороджено радянськими та західними медалями й орденами, більш ніж 2 тисячі стали Героями Радянського Союзу, з них 32 – двічі, а найкращий ас радянської авіації Іван Кожедуб – тричі.

Вояки Української повстанської армії взяли до рук зброю, аби захистити українців від обох тоталітарних режимів – нацист-

Гетьман Сагайдачний перед штурмом Арбатських воріт Москви. Картина Андрія Серебрякова

Делегати Першого з'їзду Вільного козацтва у Чигирині. Жовтень 1917 року

Січові Стрільці, 1918 р.

Учасники Першого Зимового походу 1919—1920 років

ського та комуністичного. Їхня стратегічна мета – відновлення української державності.

УПА також наслідувала козацькі військові традиції. Символічний день її створення – 14 жовтня 1942 року. У постанові Української головної визвольної ради йшлося: «У жовтні 1942 року на Поліссі постали перші збройні відділи, що дали початок Українській Повстанській Армії. 1) Для зафіксування цього історичного моменту визначається день 14-го жовтня 1942 року днем постанови УПА. 2) Для вшанування цього

моменту день 14-го жовтня, що збігається з історичним козацьким святом Покрови, вводиться як святковий день УПА».

ВІЙСЬКОВІ ТРАДИЦІЇ І СЬОГОДЕННЯ

6 грудня 1991 року було ухвалено Закон України «Про Збройні сили України». Ця дата, яка від 1993 року відзначається як День Збройних сил України, символічно збіглася з днем початку Першого зимового походу Армії УНР у 1919 році, який мав на меті визволення від більшовицької окупації.

Сьогодні наше військо стало однією з найбоєздатніших армій Європи, маючи за плечима понад сім років досвіду боїв російсько-української війни. За цей час проведено низку важливих реформ Збройних сил, армія професіоналізувалася і стала однією з найважливіших інституцій країни. Нині дерадіянізація і модернізація війська триває. Окрім системи управління та матеріально-технічного забезпечення, реформувалася ідеологічна підготовка особового складу в умовах протидії збройній та інформаційній агресії Російської Федерації. Відновлення питомих українських мілітарних традицій та посилення ідеологічної складової патріотичного виховання особового складу сформуло у військовослужбовців почуття особистої відповідальності за захист України.

З'явилися почесні назви частин, пов'язані з особами та подіями попередніх визвольних змагань. У затвердженій 2017 року новій уніформі та знаках розрізнення Збройних сил України використали окремі елементи уніформ періо-

ду 1917-1921 років. Найпомітніші – нарукавний тризуб і «мазепинка» – головний убір із переднім клиноподібним розрізом. Окрім того, нову форму почесної варті розробили за зразком одностроїв Сердюцької дивізії часів гетьмана Скоропадського. 14 жовтня 2014 року указом Президента України з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності й територіальної цілісності України, військових традицій і звичаїв Українського народу встановлено державне свято – День захисника України (з 2021 – День захисників і захисниць України). А гасло Української повстанської армії «Слава Україні! – Героям слава!» з 2018 року є офіційним вітанням у Збройних силах України.

У боях із підрозділами регулярної російської армії та підконтрольних їм бойовиків вистало якісно нове українське військо, що відіграє значну роль в українському суспільстві. І новому війську просто необхідно спиратися на власні тисячолітні військові традиції.

Битви за Землю Рідну. Малюнок Юрія Журавля

МІЖНАРОДНА НІМЕЦЬКО-УКРАЇНЬКА ПРЕМІЯ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА ЗНОВУ ШУКАЄ ТАЛАНТИ!

Уже 25-й рік поспіль оголошується конкурс на здобуття знакової відзнаки для молодих письменників – Міжнародної німецько-української премії імені Олесь Гончара, заснованої 1996-го німецькими меценатами Тетяною Куштьєвською і Дітером Карренбергом і Національною спілкою письменників України. Премія традиційно присуджується за номінаціями: «Роман», «Мала проза» (цикл оповідань, новел), «Поезія», «Публіцистика», «Літературознавча праця, присвячена творчості Олесь Гончара». На конкурс приймаються як уже друковані, так і не оприлюднені твори українськомовних авторів віком до 30 років, які мешкають в Україні та за кордоном.

Рішення ухвалює журі, до якого входять відомі письменники, науковці й культурні діячі Тетяна Куштьєвська, Наталія Бьорнер, Валентина Гончар, Леся Гончар, Олександр Балабко. Журі після видатних попередників Івана Драча й Петра Перебийноса має честь очолювати Дмитро Чистяк. Урочисте вручення нагород переможцям традиційно

відбудеться 3 квітня — в день народження Олесь Гончара.

Книжки або роздруківки (до 15 березня 2022 р. включно) надсилаються разом із біографічною довідкою, домашньою та електронною адресами, контактним телефоном. На конверті потрібно зазначити: «Оргкомітет премії імені Олесь Гончара. Мостова Софія Михайлівна. Бульвар Тараса Шевченка, 14. Інститут філології. Музей-кімната Олесь Гончара. Київ, 01601». Електронну версію матеріалів просимо дублювати на адресу: honchar.forum@ukr.net

Щиро бажаємо натхненної праці молодим талантам, які долучаться до вже численної громади авторів-гончарівців, чий імена вже вкарбовуються в сучасний літературний процес...

ПРО ТЕТЯНУ ВЕРКІНУ

2021 року відзначалося 75-річчя народної артистки України Тетяни Веркіної – піаністки, співачки, педагога, організатора музичної освіти, колишнього (у 2004-2020 рр.) ректора Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського.

Заслуживши найвищі звання та нагороди, нерідко вступаючи в сміливу полеміку й роблячи резонансні вчинки, Т. Б. Веркіна привернула до себе підвищений інтерес багатьох людей. Підтримка з боку одних, вогонь запеклої критики з боку інших сил – то є різні прояви пильної уваги суспільства.

ВИКОНАВИЦЯ ТА ПЕДАГОГ

Т. Б. Веркіна яскраво проявила себе у двох царинах музичного виконавства, виступаючи як піаністка, що концертує (її основна спеціальність), і камерна співачка. Органічна комбінація піаністичної віртуозності та вихованої з дитинства співочої культури дала піанізму особливі властивості, в основі яких – вокальна якість інтонування на клавішному інструменті.

Це явище вокально-інструментальної інтонації (на перший погляд – парадоксальне) потенційно є в самій природі фортепіано, але піаністи без спеціальної підготовки, без багаторічного виховання культури вокального інтонування не можуть реалізувати всі переваги свого інструмента. Не можуть перевести можливості роля з потенційної форми в актуальну й надати всім шарам фортепіанної фактури ту інтонаційну наповненість, яка високою мірою властива грі Т. Б. Веркіної і є важливою відмінністю її виконавського стилю.

У зв'язку з цим згадуються не тільки інтерпретації творів Баха (з властивою його стилю мелодійною природою всіх голосів), віденських класиків (чий інструменталізм насичений ремінісценціями оперного вокального стилю), романтиків з їхніми інструментальними «піснями без слів», але насамперед згадуються прем'єрні виконання Веркіною творів Валентина Бібіка (1940-2003).

Чому саме їх? У 70-ті роки більшість слухачів ще не вловлювали краси новаторської мови цього композитора, йому постійно дорікали за відсутність мелодизму. І тоді вперше в інтерпретації Т. Б. Веркіної (з її вокальною якістю інтонування на ролях) виявилася та прихована до певного часу властивість інструментальної музики Бібіка, яку можна назвати «інтонаційною соковитістю». Несподівано для скептиків його твори стали сприйматися як мелодійно насичені.

В поєднанні з інтелектуалізмом, широкою музичною та загальною ерудицією, чуйністю до слова і багатством літературних асоціацій, здатністю раціонально-аналітично вникнути в задуми композиторів, – саме вокальна природа фортепіанного інтонування надає Веркіній-піаністці ту своєрідність, що зробила її помітним орієнтиром у сучасному музичному виконавстві.

Мистецтво Веркіної-співачки багато років виконувало трояку роль у музичному житті Харкова.

По-перше, стильно, зі смаком виконуючи репертуар, характерний для побутового музикування інтелігенції XIX-XX століть (так звані «старовинні російські романси», а також пісні та вокальні дуети Глінки, Даргомижського, Лисенка, Стеценка), Т. Веркіна зберігає для сучасників майже зниклу культурну традицію, що йде від дворянської садиби, аристократичного салону. Традицію, яка до недавня ще жила в сім'ях харківських інтелігентів, у квартирах науковців, лікарів, інженерів, педагогів «старої закалки», яка на наших очах безповоротно втрачається під агресивним натиском безкультури.

По-друге, дуже важливим є виконання Т. Б. Веркіною нових вокальних творів сучасних композиторів. Маючи більш фундаментальну професійну підготовку, ніж більшість співаків, вона оперативно готувала прем'єри нових творів, не зупинялася перед труднощами новаторської музичної мови сучасної музики. Це стимулювало появу нових творів, як, наприклад, чудового вокального циклу В. С. Бібіка «Найзаповітніше» на вірші Анни Ахматової (цей твір автор створив у розрахунок на виконавські можливості Т. Б. Веркіної і присвятив їй).

По-третє, Т. Веркіна має смак до несправедливо забутих шедеврів минулих століть, небайдуже ставиться до ідей їх відродження та популяризації. Наприклад, вона повернула до життя вокальний цикл Роберта Шумана «Сім пісень на вірші Елізабет Кульман, пам'яті поетеси». Ця унікальна інтерпретаторська робота втілила складний задум Шумана, недоступний більшості музикантів (у процесі виконання співачка сама акомпанує собі на фортепіано і сама вимовляє літературні коментарі «від автора»). Така складна робота, що вимагала багато часу і сил, була зроблена не для слави, не для концертних виступів, а лише для того, щоб колега-теоретик зміг проілюструвати свою доповідь на науковій конференції. На той час (початок 90-х) ще не було компакт-дис-

ків з музикою шуманівського циклу, й автор цих рядків просто попросив Т. Веркіну по-дружньому допомогти. Результат перевершив усі очікування: виник чудовий запис, який потім багаторазово звучав в українському радіоэфірі, а також у Росії на радіостанції «Орфей», і завдяки якому багато людей вперше зустріли й сприйняли цей справжній шуманівський шедевр. Зараз цей запис доступний в ютубі.

Фортепіанна педагогіка для Т. Б. Веркіної – втілена мрія її дитинства і пристрасть на все життя. Про те, що вона – педагог від Бога, колеги знали ще у 70-х роках, а ми, студенти тих років, із заздиртю дивилися на тих, кому пощастило навчатися в класі цієї молоді вродливої дівчини, відомої нам за яскравими концертними виступами. При тому, що вже з 1993 року її учні стали завойовувати лауреатські звання, а дипломанти конкурсів з'явилися ще раніше (починаючи з 80-х років), успіхи Веркіної-педагога тривалі роки якщо не замовчувалися, то в будь-якому разі не афішувалися начальством і не одразу були гідно оцінені. Сьогодні багато її учнів увінчані лауреатськими званнями, успішно працюють у навчальних та концертних організаціях різних країн. Багато хто відзначає тенденцію плідного поєднання виконавчої та наукової діяльності вихованців її класу, підготовку великомасштабних полотен у концертній практиці та цікавих наукових концепцій у дисертаційних дослідженнях. Характерним є відгук київської піаністки, професора Т. А. Рошиної про те, що студентів класу Т. Б. Веркіної поєднує вміння мислити, високий інтелектуальний рівень як виконавських, так і науково-дослідних робіт. Таке виховання піаністів-інтелектуалів починалося ще з молодших класів музичної школи-десятирічки і тривало в університеті. Згадують, як

педагог-віолончеліст І. Д. Рожавський після концерту учнів класу Т. Б. Веркіної сказав: «Ти нас змушуєш думати!».

ГРОМАДСЬКА ДІЯЧКА ТА КЕРІВНИК

Поєднання професійної та громадської ініціативності Т. Веркіної спричинило виникнення унікального художнього явища, що не має аналогів у сучасній Україні. Не обіймаючи в той період жодних адміністративних посад, вона змогла 1991 року створити масштабний міжнародний музичний фестиваль, переконавши всіх своєю, здавалося, «божевільною» ідеєю. Зуміла захопити колег-музикантів, міську владу, дипломатичні представництва європейських держав. Фестиваль мав несподіваний триумфальний успіх та став щорічним. З 1992 року він зветься «Харківські асамблеї», з 2004 – проводиться під гаслом «Противлення злу – мистецтвом».

Веркіна в «Харківських асамблеях» виявила універсалізм: талант ефективного організатора (як художній керівник, при тому – «керівник, що грає»), дарування музиканта-виконавця (на всіх фестивалях вона виступала як піаністка), талант педагога (у багатьох фестивалях виступили її учні), покликання громадського діяча (всі фестивалі мали широкий суспільний резонанс і зміцнили позиції України як культурної держави). Здійснюючи сміливий «авторський проект», Т. Веркіна виступила справжнім першопрохідцем. Наслідуючи її приклад, поступово й інші харківські митці наважилися бути ініціативними, заснувавши, наприклад, фестиваль «Музика – наш спільний дім», Шубертівське товариство, Інститут музикознавства, міську картинну галерею, об'єднання творчої інтелігенції «Круг». Г. Селіхов (тодішній директор оперно-

го театру) жартома називав це явище «синдромом Веркіної».

Лише через 12 років після організації першого фестивалю (що було приватною ініціативою, яка не завжди мала достатню підтримку держави) Т. Б. Веркіна отримала, нарешті, можливість очолити велику державну установу – Харківський інститут (нині університет) мистецтв ім. І. П. Котляревського. Тричі вона була обрана на цю посаду і, долаючи, здавалося б, непереборні труднощі, організувала роботу вишу по-новому, суттєво підвищивши його авторитет.

Прийнявши інститут, що перебував у стані тяжкої кризи (коли вже нависла загроза втрати історичної будівлі, деморалізації більшої частини колективу), Веркіна перетворила його на сучасний університет, ввела у практику майстер-класи видатних вітчизняних та зарубіжних музикантів. У цей період було резонансно відсвятковано 90-річчя, 95-річчя та 100-річчя вишу (з виданням приурочених до ювілейних дат трьох довідкових книг: «Pro Domo Mea», «Зоряний час Університету мистецтв», Мала енциклопедія ХНУМ) і, нарешті, отримано статус національного. Все це – не чиновницькі ігри в перейменування, а рух до однієї з концепційних цілей педагогіки Т. Б. Веркіної – «музикант як університетська людина».

Тарас Сергійович Кравцов (визнаний лідер харківської музикознавчої школи, доктор мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України) сказав про цей період так: «Мабуть, не було жодного ректора до Тетяни Борисівни Веркіної, який би поєднував усі якості, які необхідні для керівника такого специфічного навчального закладу, яким є музичний виш. Був і ректор, якого можна назвати «ректор-авантюрист», і ректор-інтелігент, відірваний від життя, і ректор-солдафон, і ректор – черствий сухар, для якого учні та педагоги були «гвинтиками»... Які якості характеру та розуму мають бути в ідеального ректора? Він має, перш за все, бути дуже порядною людиною, чим і відрізняється Тетяна Борисівна. Це має бути глибокий фахівець у галузі не лише музичного мистецтва, а й мистецтва взагалі. Ректор має чудово розумітися на виконавчому музичному мистецтві, він має розумітися на тій специфічній науковій діяльності, яка називається музикознавство. Він має бути чудовим організатором-адміністратором, який керував би людьми, які навчаються, працюють та обслуговують такий складний виш. І він має бути талановитим господарем, тобто вміти займатись по-справжньому господарством. Усі ці якості притаманні Тетяні Борисівні Веркіній і вони особливо яскраво проявилися, коли вона почала керувати нашим вишем, який тепер називається Харківський національний університет мистецтв».

КОМАНДНА ГРА

Відкритість для спілкування, дружби, співпраці – одна з необхідних професійних якостей музи-

канта (без цього неможливе музичування в ансамблі) та керівника. Масштабні проекти в мистецтві не підняти без злагодженої команди, причому такої, що діє не з примусу начальства, а з доброї волі. Т. Б. Веркіна має ту притягальну силу, яка захоплює співпрацю за принципом «не приневолити, а заохотити».

Багаторічні відносини – завжди складні відносини. З часів навчання у музичній десятирічці (ХССМШ) симпатія пов'язала з Т. Б. Веркіною майбутнього фізика та політика Анатолія Покроєва, майбутнього директора Оперного театру Георгія Селіхова, композитора Володимира Птушкіна, художника Володимира Кучукова. З консерваторських років тривала дружба із композитором Валентином Бібіком. Роки вдосконалення у Московській консерваторії – початок багаторічного дружнього спілкування та співпраці з піаністкою Людмилою Кузнецовою, скрипалькою Тетяною Гринденко (всі вони потім підтримують зусилля щодо організації перших фестивалів

«Харківські асамблеї»). Ідею створення фестивалю підтримали свого часу відомі українські політики Євген Кушнарьов та Олександр Масельський, у команді односторонців були театрознавець Олександр Чепалов, композитори Марк Кармінський, Володимир Птушкін, музикознавець Григорій Ганзбург, радіожурналісти Сусанна Хівоянц та Інга Долганова, фотохудожники Григорій Беремблом та Володимир Бисов, видавець Григорій Дубовіс, учений-біолог Ірина Слета, галеристка Тетяна Тумасьян, адміністратори Олена Грумберг та Тамара Самоварова. Після 2003 року до фестивальної команди включилася велика група співробітників Інституту мистецтв (зокрема, Лідія Шубіна, Ірина Драч, Гаррій Абаджан, Ірина Сухленко, Марія Бондаренко, Юлія Ніколаєвська).

У період 1991-2020 рр. було успішно проведено 27 фестивалів, кожен з яких втілював свою художню концепцію, що дозволяє актуалізувати особистість і творчість генія (в різні роки це були послідовно: Моцарт, Шуберт, Мендельсон, Шуман, Ліст, Перселл, Бах, Бетховен, Брамс, Глінка, Берліоз, Гете, Чайковський, брати Антон та Микола Рубінштейни, Лисенко, Бортнянський, Березовський, Ведель, Котляревський).

За три десятиліття існування фестивалю європейські музиканти переконалися, що виступати на «Харківських асамблеях» престижно, що це фестиваль європейського рівня та значення.

2021-й обіцяв два гучних ювілеї: 30-річчя «Харківських асамблеї» і 75-річчя їх засновниці. Але рік минув без традиційного фестивалю — з відомих сумних причин. Чекаємо, що принесуть наступні роки...

Григорій ГАНЗБУРГ,
кандидат мистецтвознавства,
член Національної спілки
композиторів України

ВОКАЛЬНА СПАДЩИНА ВАЛЕРІЯ БУЙМИСТЕРА

Українська музична культура зазнала тяжкої втрати: 12 листопада минулого року відійшов у вічність Валерій Григорович Буймістер, видатний український співак (ліричний баритон), народний артист України, професор Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка та лауреат міжнародних конкурсів вокалістів, соліст Національної філармонії України.

Володимир СКРИНЧЕНКО

Мистецтвознавці вважали його одним з найвизначніших інтерпретаторів світової музичної культури. Серед здобутків його в цій царині були шедеври світової класики, зокрема Й. Гайдн, Л. ван Бетховен, Ф. Шуберт, Р. Шуман, Й. Брамс, Г. Ю. Форе, П. І. Чайковський, С. Рахманінов та ін. Справжнім відкриттям співака була інтерпретація ним творів української камерної вокальної музики минулого, зокрема Д. Бортнянського, М. Лисенка, Я. Степового, С. Людкевича, В. Барвінського, Б. Лятошинського. Безперечний внесок співака в сучасну українську музичну культуру, де найповніше виявилася його творча індивідуальність. Адже любов до рідної мови і пісні властива була йому, як і всім нам, дітям співучої України.

ДО МИСТЕЦЬКОГО ОЛІМПУ...

Звідки розпочиналася вокальна історія Валерія Буймістера? Формально кажучи, з Київського музичного училища імені Р. М. Глієра (клас Б. Й. Полякової), яке закінчив 1969 року, а потім у Київській консерваторії, де навчався вокалу на вечірньому відділенні у професора Д. Г. Євтушенка. Однак родом Валерій був з Чернігівщини, з містечка Ічня. Художні смаки майбутнього співака формували дідусь і мати, які відрадили юнака на конкурс молодих

талантів до Києва, звідки привіз він диплом.

Вже у консерваторії звернув на себе увагу цей чорнявий парубок, зосереджений і працюючий студент, який невпинно прагнув досягти жанрово-стилістичні форми як традиційно оперних, так і камерно-концертних репертуарів. Поступ митця до його професійного Олімпу йшов поряд з філософським осягненням мистецтва вокалу, про яке він висловився колись у деяких інтерв'ю, зокрема після виступу у Будинку вчених наприкінці 90-х років минулого століття. Вокал, на думку співака, – це, насамперед, духовне мистецтво, але мовний апарат лише з часом, внаслідок тривалої духовної роботи поряд з фізіологічними процесами, став ще й вокальним апаратом. Накопичена творча енергія співоного апарату має свій вихід через спілкування зі слухачами. Тому й голос є ілюстратором, у даному разі вищих виявів музичних емоцій, музичної думки.

Його поступ до професійного Олімпу вражає. Ще студентом Валерій стає солістом Українського радіо. Водночас 1969-1971 рр. він – соліст Ансамблю пісні і танцю Київського військового округу, а 1971-1973 рр. вже соліст оперної студії Київської консерваторії. Протягом 1973-1974 рр. Буймістер виступає солістом Київського камерного хору імені Б. М. Лятошинського, а 1974-1976 рр. він – соліст хору імені Платона Майбороди Держтелерадіо УРСР. З 1976 року стає солістом Київської філармонії.

Студентом Валерій мріяв про сцену оперного театру. До репертуару він завжди включав арії вітчизняних і зарубіжних композиторів. Так, дипломною роботою студента Буймістера була партія Євгенія Онегіна в однойменній опері П. І. Чайковського на сцені оперної студії Київської консерваторії. Згодом як соліст він виступав у партії Валентина у «Фаусті» Ш. Гуно та інших спектаклях. Однак, зосередившись на вокальних мініатюрах, добре відчуваючи специфіку камерного мистецтва, Буймістер віддав йому перевагу. На думку співака, воно криє у собі тонкі «акварельні» вокальні барви, різноманітні музично-мовні інтонації. Слухаючи романси у виконанні співака, помічаєш філігранну роботу над фразою, прагнення розкрити складності, часом суперечливості душевних станів героя. Емоційна наповненість, рівне, тепле звучання голосу в рівних регістрах, досконалість динамічних переходів – ось деякі риси виконавської манери Валерія Буймістера.

Роки наполегливої праці перетворили обдарованого юнака на справжнього майстра, митця із безмежними горизонтами виконавських можливостей.

Ще студентом консерваторії Валерій Буймістер стає дипломантом конкурсу імені М. І. Глінки, а через рік після випуску з консерваторії

1976 року він отримує Гран-прі 10-го Міжнародного конкурсу вокалістів у Парижі. Французька преса високо оцінила виступ «чудового українського баритона», називаючи його «тріумфальним» (газета «Фігаро»).

Ось так Валерій Буймістер увійшов до еліти української вокальної музики!

Успіху виступів співака сприяв ще його рідкісний артистизм. Усі, кому пощастило побачити Валерія Буймістера на сцені, неодмінно зазначали прекрасний вокал, вміння спілкуватися з аудиторією та високий художній смак. Це був справжній красень!

Географія його гастролей охоплювала США, Мексику, Канаду, Німеччину, Велику Британію, Францію, Іспанію, Португалію, Данію, Чехію, Словаччину, Австралію, Нову Зеландію, Сингапур та інші країни. 1996 року Кембриджський міжнародний біографічний центр (Велика Британія) визнав Валерія Буймістера «Міжнародною людиною року».

На Батьківщині й за кордоном Валерій Буймістер популяризував твори сучасних українських композиторів. Серед них – Євген Станкович, Олег Ківа, Олександр Левкович, Ірина Кириліна, Ярослав Верещагін. Його завжди приваблювали твори, що потребують особливої вокально-виконавської сміливості й неабияких знань суто музичного гатунку.

За спогадами Ярослава Верещагіна, Валерій Буймістер переглядав календар на рік уперед, вишукував ювілейні дати поетів і робив своєрідні заявки композиторам щодо створення вокальної музики на вірші поетів-ювілярів. Потім він записував нові твори у Будинку звукозапису Українського радіо, бо не міг дозволити, щоби праця композитора лишилася невідомою, марною.

ТВОРЧИЙ СПАДОК МИТЦЯ

Він намагався розширити горизонти камерної музики, урізноманітнити барви своєї вокальної палітри. Твори у його виконанні – це малі спектаклі зі своєю, часом складною, драматургією, рельєфною образністю, емоційною характерністю. Його концертні програми вирізнялися грамотною побудовою й точним розміщенням драматургічних акцентів у контексті вокальних вечорів, які щоразу набувають ознак монодрами. Слухачі спостерігали таїнство народження вокальної музики у себе перед очима.

У Валерія Буймістера склався особливо натхненний стиль виконання, просякнутий благородним духом німецького романтизму. Недаремно, що йому особисто близькі були німецькі композитори-романтики (Йоганнес Брамс, Роберт Шуман, Франц Шуберт та ін.). На жаль, його обдарування не було затребувано на Батьківщині повною мірою. Адже ситуація з вокальною культурою в Україні, на думку митця, склалася доволі драматично.

Не відтворити вже дивовижний світ концертів Валерія Буймістера. Назавжди чимало втрачено з його виконавської спадщини, тому що професійного запису останніх його концертів так ніхто й не виконав. Проте доволі значний доробок усе ж існує. Гідним пам'ятником Валерію Буймістеру було б видання альбому компакт-дисків, тим паче, що свого часу фірма «Мелодія» випустила три платівки, присвячені музичній творчості співака. Про нього можуть нагадати ще й фільми, які зняла студія «Укртелефільм» за радянських часів: «Станси» (1987 р., режисер А. Савченко) і «Співає Валерій Буймістер» (1991 р., режисер О. Бійма).

Сьогодні в Інтернеті можна знайти чудові записи співака завдяки студентам класу професора Валерія Буймістера, їхній любові до Вчителю: вокальні цикли Роберта Шумана, романси Петра Чайковського, Михайла Глінки, українські народні пісні, твори вітчизняних композиторів у супроводі найкращих оркестрів України – Національним заслуженим академічним симфонічним оркестром України, оркестром народних інструментів, Національним ансамблем солістів «Київська камерата» тощо.

Мені пощастило неодноразово зустрітись з Валерієм, напрочуд скромною людиною, інтелігентом найвищого гатунку, спілкуватися з ним. Він виступав на концертах пам'яті мого покійного брата, піаніста Сергія Скринченка, з яким співпрацював у Київській філармонії. На концерті з нагоди 60-річного ювілею Сергія Скринченка, у вересні 2000 року, Валерій Буймістер дав інтерв'ю журналісту Українського радіо. Зустрічалися ми й на вечорі пам'яті професора Нільсена й мого брата у жовтні 2015-го.

Незабутній дивовижний тембр його голосу, надзвичайно широкий був його діапазон: верхні ноти ліричного баритона Буймістера міг взяти далеко не кожен тенор.

Валерій Буймістер був відданий своїм творчим ідеалам, його не спокушували принади легкого успіху. Його запрошували на роботу до Москви, колись пропонували залишитися в Америці, але він вважав, що жити треба там, де ти народився. Він завжди уболівав за Україну, за її майбутнє, культуру, мистецтво, вокальну школу. Бажав, щоб у театри приймали талановиту молодь, щоб його учні продовжували справу його життя.

Багата й різноманітна спадщина часів Київської Русі стала міцним підґрунтям для формування сучасної професійної музичної культури українського народу. Носії кращих рис національного вокального мистецтва творять самобутній культурний генотип нашого етносу, починаючи від билинних і княжих співців Бояна й до сучасних нам мистецьких особистостей, чії імена зоріють з України до цілого світу.

І серед них – Валерій Буймістер...

ДИВОКРАЙ ТА ЗАДЗЕРКАЛЛЯ ЄВГЕНІЇ ГАПЧИНСЬКОЇ

Алісі – тій, яка з Країни Чудес (чи, як перекладають зараз, Дивокраю) та Задзеркалля – завжди надзвичайно щастило на ілюстраторів, – починаючи з найпершого, Джона Теннієла, який співпрацював безпосередньо з самим Льюїсом Керролом.

Оксана ЛАМОНОВА

Особисто ж в Україні маємо без перебільшення прегарні ілюстрації Владислава Єрка, а ще, не будемо забувати, – мультфільми Єфрема Пружанського («Дивокрай» – у трьох серіях, «Задзеркалля» – у чотирьох), зняті відповідно у 1981-му та 1982-му на «Київнаукфільмі» (кому ближче до душі діснеївська версія, прохання... не турбуватися!). Були й інші цікаві варіанти (назвемо хоча б Оксану Богомаз та Євгенію Чистотіну). А ще обох «Аліс» проілюструвала Євгенія Гапчинська.

До Євгенії Гапчинської, «Поста-чальника щастя №1», ставляться по-різному – дуже по-різному. Заглиблюватися у цю дискусію ми зараз не будемо. Наведемо лише два факти, виразні та безсумнівні. Цю художницю знають ВСІ! Чи в будь-якому разі всі впізнають, адже вона, тобто, звичайно ж, її «чоловічки», «пупсики», – всюди: на листівках, календарях, подушках, сумочках, косметиці, поштових марках та коробках цукерок! І всюди, треба визнати, виглядають... зовсім непогано! А ще – її ПАРОДІЮЮТЬ! Ні, ну чесно – хто з сучасних вітчизняних художників набув ТАКОЇ слави?

І як ілюстратор пані Євгенія – також... зовсім не неофіт (згада-

ємо хоч би «Лізу та її сні» Івана Малковича, де ця Ліза, звичайно ж, «пупсик», потрапляла всередину найвідоміших світових картин – аж до «Чорного квадрату» включно... Чи тільки мені здалося, що це вже був свого роду... Дивокрай?). І все ж таки її цикли до казок Льюїса Керролла (до речі, окрім «вклеюваних» кольорових ілюстрацій, в обох книгах ще й величезна кількість чорно-білих малюнків «у тексті», які «коментують» кожну пригоду, кожне зауваження та чи не кожне враження заголовної героїні!

викликали, особливо спочатку, певну... напругу, аж до «Це не Аліса!». Звичайно ж, Аліса. Просто... Гапчинська!

Колись дуже-дуже давно, ще в середині «нульових», у пані Євгенії відбулася (до речі, на Андріївському узвозі) виставка під назвою «Жозефіна Морковкіна», причому «Жозефіна» мала-ся на увазі цілком конкретна, загальновідома – та, яка дружина Наполеона. Просто художниця трохи пофантазувала: а от якби

ця Жозефіна вийшла заміж не за всяких там Богарне і Бонапартів, а за звичайну, добру та гарну людину на прізвище «Морковкін»? І прожила б вона тоді зовсім інше життя – без імператорської корони, але, можливо, щасливіше... Отже, з Алісою в ілюстраціях Євгенії Гапчинської відбувається щось подібне. До речі, не лише з Алісою. Схожими (хто більше, хто менше) на «фірмових» пупсиків стають і Білий кролик, і Фальшивий Черепаха, і Женчикок та Бренчикок, і обидві шахові Королеви, і загадкова

Вівця, і навіть Білий Лицар. А ще тут безліч якихось ДУЖЕ ЗНАЙОМИХ (хоча й нібито «за текстом першоджерела» – принаймні частково) деталей: шоколадні еклери, кекси з родзинками, надкусаний бутербродик із ковбаскою, пророщені цибульки, банки з варенням, кошенята, поросята... Але хіба це погано? Звичайно ж, ні! Це... природно! Адже ЦЕЙ Дивокрай і ЦЕ Задзеркалля – не просто дві казкові країни, а органічні складові такого собі... Всесвіту, який – всюди: від картини до поштової марки!

